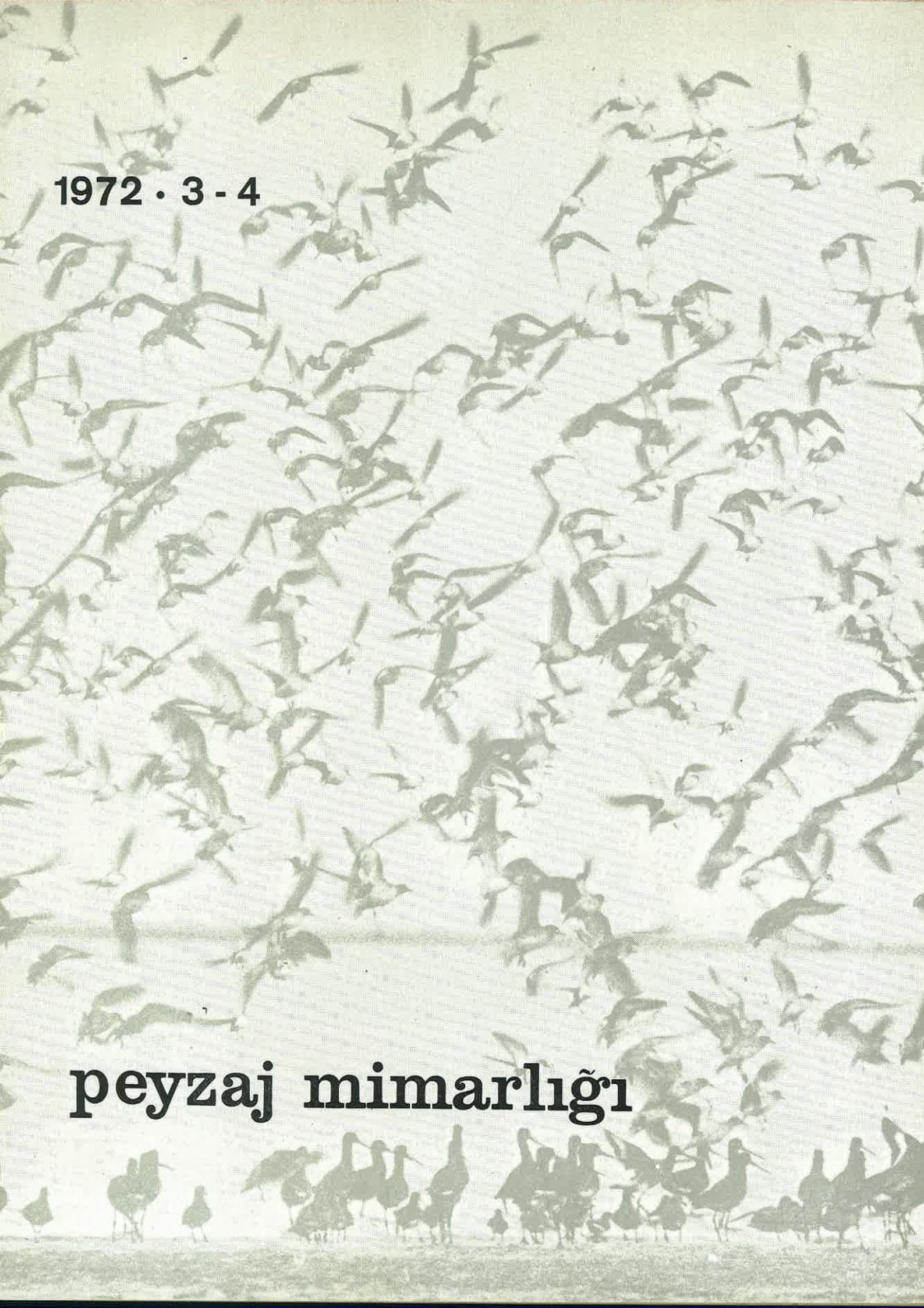

1972 . 3 - 4

peyzaj mimarlığı

peyzaj mimarlığı

T. PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİ
YAYIN ORGANI

CİLT : 3 — SAYI : 3 - 4

1972

T. PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİ

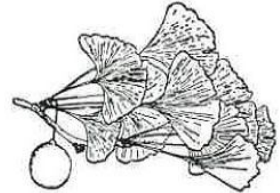
YÖNETİM KURULU

Başkan : Doç. Dr. Yüksel ÖZTAN
Sekreter : Doç. Dr. Nizamettin KOÇ
Üyeler : Dr. Salih VURAL
Ziraat Yük.Müh. Ekrem GÜRENLI
Asistan Metin BAŞAL

PEYZAJ MİMARLIĞI DERGİSİ'nin

Sahibi : Dernek adına Doç. Dr. Yüksel ÖZTAN
Yayın İşleri Müdürü : Doç. Dr. Yüksel ÖZTAN
Yayın Komitesi : Dernek Yönetim Kurulu
Yardımcıları : Doç. Dr. Günel AKDOĞAN

Yılda dört defa yayınlanır.

Yayınlanan yazı ve resimler geri verilmez.
Yayınlanan yazı ve resimlerin sorumluluğu
yazarlara aittir.

Sayısı 10 TL., Yıllık Abonman 40 TL.

İlan tarifi : Kapak dışı 1.000 TL., kapak içi
800 TL., tam iç sahife 600 TL., yarım iç sahi-
fe 350 TL., dörtte bir iç sahife 200 TL. Sütun
santimi : 6 cm. lik sütun 10 TL., 4.5 cm. lik
sütun 7.5 TL.

En küçük ilan birimi dörtte bir sahifedir.
İlanlardan sorumluluk kabul edilmez.

Basıldığı yer : **TİSA** Matbaacılık Sanayii
Tel : 17 54 38 - 18 9562 — Ankara

Adres : A. Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj
Mimarisi Bölümü Ankara — Türkiye
Tel : 161165/36 - 88

İÇİNDEKİLER

- DOĞAYA KARŞI DİNSEL TUTUMLAR 3
Gönül Aslanoglu Evyapan
- PROF. DR. KERİM ÖMER ÇAĞLAR 7
Prof. Dr. İlhan Akalan
- ŞİFALI SULARIMIZIN TURİZM YÖNÜNDEN YARARLARI 9
Prof. Dr. Kerim Ömer Çağlar
- TARİHSEL BAHÇELERİN KORUNMASI VE BAKIMI 13
Doç. Dr. Nizamettin Koç
- EV İÇİ BİTKİLERİ 19
Doç. Dr. Yüksel Öztan
- BAHÇEDE ÇİÇEK 25
Metin Başal
- ANSİKLOPEDİK BİLGİLER 27
- FUTBOL ALANLARININ ÇİMLENDİRİLMESİ VE BAŞARI ŞARTLARI 31
Ekrem Gürenli
- RÜZGÂR EROZYONU KONTROLUNDA VEJETATİF, MEKANİK TEDBİRLER VE ÜLKEMİZDE UYGULANMASI ÜZERİNDE BİR İNCELEME 37
Dr. Bahri Çevik
- KİYİLARIN KORUNMASI 41
Nur Sözen
- XIII. IFLA KONGRESİ 46
- T. PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİNDEN HABERLER 47
- BASINDAN HABERLER 47

Doğaya Karşı Dinsel Tutumlar

Gönül Aslanoğlu EVYAPAN
Y. Mimar
Yardımcı Profesör, ODTÜ

Dinsel inançların temeli, insanın vücudundan ayrı ve ilâhî bir kuvvete ilişkin ruha sahip olduğu bilinci-
dir. İlâhî kuvvet insanın aklında ve duyusunda türlü
şekiller, isimler, ve sayılar almıştır; ama temelde hep-
si aynı gereksinmeden doğar.

Tanrı kavramı insanı denetleme kadar, doğayı
açıklamada; onun yerini veya daha doğrusu insanın
ondaki yerini saptamada insan için bir dayanma ve
sığınma kaynağı olmuştur. Türlü toplumlar bunu tür-
lü şekillerde yapmışlar ve böylece, ilkel dinler, İslâm,
Hristiyanlık, Judaizm gibi inançlar ortaya çıkmıştır.

İnsan tâ başından beri doğanın kuvvetlerince et-
kilendiğinden, onlara nedenler bulup; onları açıkla-
mağa çalışmıştır. Doğanın olaylarında bir neden, bir
düzen, denetleyici bir kuvvet var mıdır? Bunlar keş-
fedilip, belki de insana hizmet eder duruma getirile-
bilir mi? Bu sualler insanlığın doğuşundan beri zi-
hinlerde var olmuş, ve insan gruplarının doğaya tu-
tumlarını saptamışlardır.

Genellikle insanın doğaya tutumu şu üç şekilden
biri olmuştur:

1. Vasıta edici tutum
2. Doğa'nın ötesine geçicilik
3. İlticilik

Birinci tutumda, doğa ve insan ile kültürü bir sü-
reklilik içinde görülür.

İkinci tutumda insanla doğa arasında pek kesin
bir ayırım vardır. Doğa sindirilmesi, yaşamdan ayırd
edilmesi, insana hizmet için fethedilmesi gereken kor-
kunç bir orman olarak görülür.

İlticilik, önceki iki tutumun karmasıdır; insanla
doğa ayırımı hâlâ vardır, ama doğa ehlîdir ve insan
kültürü doğal çevreye bir «bahçe tipi» ilişki içinde-
dir. Doğa temelde bir bahçedir ve ancak insanın ha-
tasiyle bozulur; insan onu doğal durumuna mümkün
olduğunca bırakırsa herşey rahat çözümlenir. İnsanla
doğa'nın ilişkilerinin ebedîliği memnurluk vericidir
ve ilişki estetik düzeye çıkarılmıştır.

1. Vasıta edici tutum :

Her dinde kutsallaştırma vardır. Bunun yanısıra
rasyonel bir şekilde formüle edilmiş inanç ve prensip-
ler bütünü olan teoloji daima bir dizi moral kuralları
vâzeder ki, bu kurallar genellikle ne yapmamızdan
çok, neler yapmamamızı söylerler.

Var oluş en büyük ve açıklanması güç sırdır. Onu
olduğu gibi kabul etmek ve bir büyük Yaratıcı'ya ma-
letmek gerekmiştir. Ama insan gene de varlığını et-
killeyen türlü cansız güçlerle sarıldığını görür: Fırtına,
deprem kuvvetleri, gökgürültüsü, şimşek, salgın has-
talıklar, v.b. Bu gerçeklerin varlığını dışta az - çok
kişiliği olan bir olaya atfetmek en kolaydır. Bir ço-
cuğun korkuya hayalinde bir kişilik vermesi gibi.

Böylece ilkel insan da Kutsal Varlıkları doğal olayların arkasına yerleştirmiştir: Gök tanrıları, deniz tanrıları, toprak dibi tanrıları, v.b.

Zaten ilkel insanın dünyası, insan ilişkileri ve yiyecek ve barınak sağlama ve hastalıktan korunma sorunlarını kapsayan bir ağla örülmüştü. İkel insan doğayı olağanüstü varlıklarla dolu ve dolayısıyla insanın diğer insanlarla ilişkilerinde kullandığı sosyal davranım yöntemleriyle yaşanır duruma getirilebilir görmüştür. Bu tamamen çevreci ve vasıta edici bir doğa tutumudur.

2. Doğanın ötesine geçicilik

Batı din geleneği insanın Cennet Bahçesinde oluştuğunu kabullenir. Bu inanç insanı ileriye, yenden Cennete kavuşacağı güne bakmaya teşvik amacını güdüyordu; aksine geriye, çevrenin Cennet, yaşamın dertlerden ârî olduğu günlere bakmayı, kaybedilen Cennet için yakınmayı zorladı. Bu kayıp duygusu insanın yöneticilik pozisyonunu pekleştirecek çabalara girmesine; artık ona dost olmayan cennetin olanaklarını vermeyen, haşin, insana karşı, ve fethe edilmesi gereken doğa'nın ötesine geçme hamleleri yapmasına yol açtı. İnsan, nefisini korumak için kendini doğa'nın dışında, benzersiz bir varlık olarak gördü.

Örneğin Judaizmde, insana tüm canlılar üzerinde hükmetme hakkı verilmiştir. Bu inançtaki kişiler de «Sabat»ı uygulayarak doğa'ya karşı etik sorumluluğu bir dereceye kadar duyduklarını göstermişlerdir: Haftanın altı günü çalışmaya, bir günü ise dinlenmeye ayrılmıştır. Bu, doğa'nın da dinlendiği gündür. Ancak bunun dışında insan tek hâkim olarak, doğa'yı kullanır; doğa'daki her nimet onun bir şükran duasından sonra kullanacağı, ona hizmet için yaratılmış öğelerdir. Kısacası doğa tüm zenginliğiyle insanın kullanışına açıktır.

Bu inançta insan, Tanrı model olarak yapıldığını ve hattâ Tanrının insan model alınarak yapıldığını ileri sürer. Eski Yahudi geleneğinde 2000 yıl öncesine giden bir inanca göre de insan Tanrıyle birlikte yaratma olayına katılmıştır. İnsan ancak mucize yaratamaz; bir tek o kudretinin dışında Tanrıya ve peygamberlere özgü bir olaydır. Fakat yaratıcılığı ile insan kendini ve tüm doğa'yı sanat, ilim ve etikle değiştirir ve ileriye götürebilir.

Hristiyan dinine göre ise çevre, dünya bir yana itilmelidir. Öte yandan da, dünyanın güzelliğinden, nimetlerinden yararlanmakla Tanrının doğal bir dünyedeki buyruğunu yerine getirmiş olunacağı kavramı da mevcuttur. Böylece hem dünyayı reddetmek, hem de onu kutsal amaçlarla kullanmak gibi iki karşıt düşünüyü geleneği vardır. Her ikisi de bu dünyayı tamamen kabullenmez. Dolayısıyla insanın kendini bu dünyaya nasıl bir ilişki içinde göreceği sorunu çözümlenme bekler.

Bu ikilemi çözmek için, Judaizmde olduğu gibi, Hristiyanlıkta da, dünya insanoğlunun cennetten kovulmasıyla istenmez bir duruma gelmiş kabul edilmiştir. Böylece bu din de ileriye değil, geriye bakma ile karakterize olunabilir. Dolayısıyla bu din de Judaizm gibi «doğa'nın ötesine geçicilik» kavramına yakınlamıştır.

Aslında, ancak 17 inci yüzyılda bu kavram önem kazanmıştır. Geriye dönüklük düşüncesine aykırı olarak, rönesansta, dünyanın giderek iyileştiğini ileri süren ileriye dönüklük düşüncesi geliştirildi. İnsanoğlunun elinden geldiğince dünyayı güzelleştirmesi gerekliliği üzerinde duruldu. Rönesans bahçeleri temelde doğa üzerinde insanın desenini çizme çabasından öte değildi. Bu tür görüşte insan ve kültürüyle doğa arasında pek kesin bir ayırım vardır. Doğa insanın parçası olduğu bir yaradılıştadır, insanın dışındadır. İnsanın doğadan doğup geliştiği doğrudur; ancak gelişimiyle ondan kopmuştur.

Günümüzün türlü çabaları «doğa'nın ötesine geçme anlayışına uygun gözükmektedir : Uzayın fethi, Ay'a varış, kilometreyi bulan yükseklikte yapı önerileri v.b. Öyle ki, yapı olaylarının büyük çoğunluğunun bu anlayışta geliştiği söylenebilir.

3. İlinticilik

Bu tutum, insanı doğayla «bahçe» tipi bir ilişki içinde görür. «bahçe» kavramı uygarlığın tâ başlangıcından beri mevcuttu. Daha önce sözü edildiği gibi bir çok dinsel inanca göre insanoğlu, kurak araziyle çevrilmiş güzel ve verimli bir cennette doğmuştu. Nitekim Paradeisos sözcüğü Farsçada «çevrili alan», «park» anlamına gelmektedir.

Gölgeye, suya özlem; çölün kumları yerine verimli topraklara sahip olma isteği gerek Arap, gerek de Yahudi, bu yöre halkında, «Cennet Bahçesi» kavramına yol açmıştı. Araplar «Bahçe»nin Seylan'da, Yahudiler Mezopotamya'da olduğuna inanıyorlardı.

İslâm dininin doğup geliştiği bu kurak yörenin çok erken çağlardan beri Cennet kavramıyla bağdaştırılabilecek zengin bir de bahçecilik geleneği oluşmuştur.

Ortodoks İslâm, dünyayı gelip geçici, imanını ispatlayacağı, öbür dünyaya hazırlayıcı bir yer olarak görmüştür.

Dünya kendi içinde yetersizdir; yakıcı sıcaklar, kuraklık, bazan aşırı soğuk çoğu kez dünyanın gerekleriydi. Dağlarda, çöllerde Tanrı'nın büyüklüğünü görmek olanaksızdı, ama çevre bütün görkemine karşın, insana rahat sağlamıyordu; insan açık çölde ne kadar oturabilirdi ki?

Gerçek rahat öteki dünyada insanı bekliyordu; bu dünyadan gelip geçmek bir hac yolculuğundan ibaretti. Yakıcı sıcakta «bahçe» nasıl çölden sonra ulaşılan huzur ise, aynı şekilde rahat ve mükemmeliyete kavuşmadan önce bu hayattan geçiliyordu.

Böylesine bir çevrede yaşayan Müslüman olarak bulunduğu oranda bu dünyada Cenneti yaratmağa uğraşmıştır. Böylece İslâm dünyasının bahçeli bir şâirinin dediği gibi, «**Leziz meyvalarla ve kokulu çiçeklerle dolu, suları akıp taştan, içindekilerin tevekkülle oturup sıcak saatleri geçirdikleri**» yerdî. Bu bahçelerde, «insan akan suların, kuşların sesini dinleyip, gözlerini yeşillikleri seyrederek dinlendiriyordu» .

Böylece bahçe insancıl bir doğayla haşır - neşir olunan, ileride kavuşulacak cennetin tadına varılan bir yerdî.

Bahçenin verimlilik ve bolluk sembolü olarak görülüşü hem Ortodoks İslâm, hem de Sufîlik felsefesinde anlatımını bulmuştur.

Kur'anın yirmi iki sûresinde Cennet Bahçesinin güzelliklerinden, Tanrı'nın buyruğuna uymuşların orada sürecekleri huzurla dolu rahat yaşamdan söz edilir.

İslâmın mistikleri olan Sufîler ise, Tanrı'yı Cennete yerleri olsun diye değil, başka türlü de ellerinden gelmediği için sevdiklerini söylerler. Ancak onların da doğa güzelliklerinde Tanrı'yı buldukları; bitkilerde, hayvanlarda Tanrı'nın yüzünü görüp sevdiklerinde de bir gerçektir.

İslâm dininin teorisine bağlı Ortodoks Müslümanlarla, Sufî mistikleri arasındaki fark, ilkinin kendi nefsi için doğa güzelliklerine hayranlık duyması; ikincinin de doğa güzelliklerinin tümünde Tanrı'yı gördüğü için onlara adetâ tapınmasıydı.

Mistikler için her varlığın Tanrı'nın bir parçası sayılması her insanı, hayvanı ve bitkiyi onların gözünde kutsal ve değerli yapmıştı. Onlara teker teker gösterilen sevgi, Tanrı'ya gösteriliyor demektî. Dolayısıyla felsefeleri, üç ana Ortodoks dinler olan Judaizm, Hristiyanlık ve İslâm'da insanın her canlının üzerinde oluşunun aksine öbür canlılara karşı insanlara etik sorumluluklar yükliyordu; gene Brahmanizm veya Hindu mistiklerinin kendi nefsinin terbiyeden başka çevreye tamamen ilişkisiz ve sorumsuz olma felsefesinden de aynı nedenlerle ayrılıyordu.

Böylece İslâm mistikleri çevreyi, bu arada her bir çiçeğinde Tanrı'nın yüzünü gördükleri «bahçe» yi kutsallaştırmışlardır. Bu nedenle, İslâm mistisizmi, insanın «**Doğayla ilintililik**» tutumuna insanın doğadaki öbür varlıklarla kendini eşit bir ilişkide görme anlayışına mükemmel bir örnektir.

Öte yandan Ortodoks İslâm dininin öbür tek Tanrılı dinler olan Judaizm ve Hristiyanlık gibi «**Doğanın ötesine geçicilik**» tutumunda bulunduğu söylenebilir.

«Bahçe» kavramına dinsel bir anlam getirildiği öbür dinlerde de görüldüğü halde, hiçbirinde İslâmda olduğu kadar kutsallaştırılmış bir düzeyde değildir.

İslâm dininde «bahçe» kavramı bu ideali yaratan tüm doğuş nedenlerini içermiş; kişiye ümit kaynağı olmuş; yöneticilere bu ümidin az-çok gerçekleştirilmesi sorumluluğunu yüklemiştir. Her büyük kentin ve her sarayın, bazan halka da açık geniş ve görkemli bahçeleri olması gelenekleşmiş; öyle ki tüm bir kentin bahçeymiş gibi bir görünüşü olabilmıştır.

Örneğin Semerkand'da duraklamadan otuz beş kilometre uzanan bahçe ve ağaçlıkların olduğu bilinir.

Tebriz'de yollar boyunca açık mekânların uzandığı; geniş meydanlarının çeşmelerle dizili bulvarlarla bağlandığı; merkezdeki meydanın ise gerçekte muazzam bir park olduğu da bilinmektedir.

Gene aynı şekilde, İsfahan ve Şiraz'ın bahçelerinin ne denli ünlü olduğunu tekrarlamak gereksizdir.

Hattâ İslâm bahçe anlayışı Endülüs Emevî fethiyle İspanya'ya ve bu yolla Avrupa'ya dek sokulmuş; Alhambra bahçeleri İslâm dünyasının bir başka bahçe örneği olmuştur.

Bahçe kavramı öbür sanat türlerini de tabii ki etkilemiştir. Örneğin, çiçek, asma, ağaç desenleri mozaik ve fayanslara tema olmuş; çanak-çömlek, metal, cam ve dokuma işçiliğinde de gene çiçeklerin güzelliği ve kutsallaştırılmasına değinilmiştir. Türk, İran ve Arap şairleri bitki ve su dünyasının sembolleriyle şiirlerini söylemişler; güzel bir endâmı selviye, güzel bir yüzü güle benzetmişlerdir.

İslâm mistiği Sufî ise gülü Tanrı'nın yüzüne benzetiyordu. Ortodoks İslâm dünyasının şâirleri gülün aşkıyla öten bülbül sembolünü ayrı düşmüş sevgililere benzetirken; Sufî şâirler Tanrı'dan ayrı kalıp, ona kavuşmak için feryad eden insanı canlandırıyorlardı.

Böylece, Ortodoks İslâm için Gül Bahçesi Cennet, Sufî için Tanrı idi. Ama, şekil, isimlendirme değil, işin derininde yatan esasî önemlidir. Aynı yörelerde İslâm değil de başka bir inanç doğup yayılırdı, «Bahçe» başka bir çevreyle gene en önemli ve anlamlı öge olarak bulunacaktı; çünkü sürekli, ebedî ve yok edilemez insan yapısı eninde-sonunda doğayla uzlaşma, anlaşma gereğini duyacaktır.

Hindu Düşünü Şekli :

Hindu düşünürleri tâ başlangıcından beri var olan herşeyin «**Ebedî Tekillik**» bağrında geliştiğini söylemişlerdir. Tekillığın evreni içerdigine, ancak ondan etkilenmediğine inanmışlardır. Tekillığın insanüstü varlıkları, insanları, insan altı varlıkları, ve geri kalan tüm doğa öğelerini bir piramid hiyerarşisi içinde kapsayan bir gerçek olarak görmüşlerdir. Piramidin tabanı fiziksel evreni temsil eder, yükseldikçe maddesi incelişir üstünleşir. Tepe ucuna Ruh veya Tanrı denilebilir. Duyularla görülen gerçek «madde» zihinde görülen «**kavram**» ruhla kavranılan aynı gerçek ise «Tanrı»dır. Görülebilir, görülemez her obje Yaratıcı'nın etek-

lerini meydana getirir. Yaratıcı, Hindu düşünüsünde «Mutlak Varlık», «Mutlak Duyarlılık», «Mutlak Mutluluk» demektir.

Yaratıklar Tanrı'nın uzantılarıdır. insanın sınırlı zihni, neden ve nasıl «Tekil» in çoğullandığının sırrına eremez. «Ruh» un alttaki kısımları tüm varlıkların fiziksel yapısını meydana getirir; üstün kısmı ise onlara hayat ve duyarlılık verir. Yaratıklar, İslâm mistisizminde olduğu gibi, ateşin kıvılcımlarına; veya ummanın dalgalarına benzetilir : yani hepsi yaratıcılarıyla aynı yapı ve maddedendirler.

Hindu düşünüsü böylece doğaya mekanik ve materyalist olmayan, ruhsal bir yorum getirir. Hindu inancına göre Tanrı'nın türlü doğal objelerde kendini göstermesi çok - tanrılı bir din yaratmamıştır; Vedalar «Gerçek tektir, uzantıları farklı adlarla anılırlar o kadar», der. İnsan da, o uzantılardan biridir.

Tanrıyla insan ilişki tipleri, tüm yaratıklarla birlikte Tanrı'nın bir parçası olduğu; ve Tanrı'nın Cennette yaşadığı; ve bir de insanın mükemmeliyete ulaşınca Tanrı'ya yaklaştığıdır. Bu üç ilinti de Hinduizmde geçerlidir. Hattâ bunlar, insanın ruhsal olgunluğa erişme gelişiminde geçirmesi olağan olan üç aşamadır. Şöyle ki, başlangıçta insan Tanrı'yı Cennette kabul eder; ikinci aşamasında Tekillikte çoğulu görebilir; üçüncüsünde, günlük yaşantısını sürdürürken, ruhu Tanrıyla birleşmiş, mükemmeliyete ermiştir.

İnsan doğuştan bir vücut edinip, ölünce onu bırakır. Öbür yaratıklar gibi insan için de mutluluk kısa süreli ömürde değil, sonsuzluktur. Kısa sürelilik insanı aşağılar; sonsuzluk yüceltir. Ancak tek bir ömür boyunca mükemmeliyete ulaşmak olanaksızdır; bu nedenle Hindu inancı «yeniden doğuş-reincarnation» doktrinini formüle etmiştir.

«Reincarnation» nedeniyle, tüm yaratıkların aynı ruha sahib olduklarına, bir hayvanın ölünce insan vücuduna bürünebileceğine inanılır. Bu yüzden Hinduizmde hiçbir canlının hayatı alınmaz.

Varoluşun birliğini görebilme aşamasına ulaşmış bir insanın, varlıkların birbirine dayanışma gerekliliğini tanıyacağı pek açıktır. O zaman bir Hindu, başkalarını sevmezse kendini de sevmediğini; başkalarını incittiğinde kendini de incittiğini; başkalarını yok ettiğinde kendini de yok ettiğini bilir. İşte bu nedenle, Hindu inancı insanı tüm yaradılışın bir parçası, hâkim değil, sıradan bir parçası olarak görmektedir. Başka bir deyişle, insanı doğayla oranlı bir ilişki içinde kabul eder.

Hindu düşünüsünün Nirvana'ya ulaşmak için türlü yolları vardır. Budhizm de Hindistan'da gelişmiş bir düşünüş şeklidir. Buddha'ca kurulup, «uyanma» demek olan bu inançta Tanrı tanınmaz.

Buddha bu dünyanın olan herşeyden el-etek çekip reddetmeyi öğütler. Öyle ki, insan tüm çevresinden, bu arada yakınlarından da kayıtsızlıkla sıyrılabilir der. Çevredekilere sempati ve acıma da gereksizdir. Böylece Budhizm insana çevresine karşı etik sorumluluklar yüklemeyi. İnsanın kendi ruhunu kurtarmaktan başka bir sorumluluğu yoktur; başkasına doğru yolu göstermek bile aktif müdahale demek olduğundan, gereksizdir. Hayat almamalıdır, ama aktif sevgiden de kaçınmalıdır.

Giderek Budhizm teolojisini geliştirerek yalnızca inancın dışına çıkıp din şeklini almıştır. Bu inanç din formunda Mahayana Budhizm adını taşır.

Mahayana inancı aşağıdaki sözlerden de anlaşılabilir gibi, sorumluluk yükler.

«Tüm ülkelerdeki canlıların acıları dinsin». «Hayvanlar birbirince parçalanıp yenilme korkusundan kurtulsunlar».

«Bir başkası da korku ve acıdan benim kadar nefret ediyorsa, beni ondan ayıran nedir ki kendimi ondan çok sakınayım».

Ancak önceden de söylendiği gibi, iyilik yapmak için aktif müdahale öğüdü gene zayıftır.

Budhizmin bir başka yolu olan Zen Budhizm çevreye imoral bir borç tanımamakla beraber, yaşamın her anına duyarlılık öğütlediğinden, çevreye ve çevrenin güzelliklerine de duyarlılık yaratarak, insanın doğayla oranlı ilişkisine yol açar.

Günümüzde çoğunluk toplumlarında doğayla ilintilik tutumunun gereği duyulmuştur. Bu tutum dinsel inançlarla değilse de, bilimsel nedenlerle takınılmak zorunda kalınmıştır : gerçekler insanoğlunun sınırsız hâkimiyetini istismâr ettiğini, çevrenin doğal kaynaklarını tüketme, veya değerini azaltma yolunda olduğunu göstermekte, ileri kuşaklar için tehlike çanlarını çalmaktadır.

İnsanın, üstünlüğünü bilse de, çevre ekolojisi içinde dokuncasız bir rol oynaması, hattâ onu koruyacak tedbirler getirmesinin artık kendi çıkarına olduğu, toplumlarca anlaşılmaktadır. Böylece giderek ekolojik yaşam, veya doğayla ilintilik tutumunda çoğunluk toplumların birleşeceği ümit edilebilir.

(1903 — 1972)

Prof. Dr. Kerim Ömer Çağlar

Aramızdan vakitsiz olarak ayrılması ile bizleri büyük acılar içinde bırakan sevgili hocamız Profesör Kerim Ömer Çağlar 1903 yılında o zamanlar idaremizde bulunan Makedonya'nın Ustrumca vilâyetinde dünyaya gelmiştir. Vaktiyle Kars'tan hicret edip Ustrumca'ya yerleşen Şahkulu ailesine mensuptur.

İlk ve orta öğrenimini babasının memuriyeti dolayısıyla Ustrumca ve Teselya yeni şehrinde yapmıştır.

Daha sonra yarışma sınavını kazanarak Halkalı Ziraat Mektebi Âlisine giren Hocamız, 1924 yılında bu okulu birincilikle bitirmiş ve Ziraat Yüksek Mühendisliği diplomasını almıştır.

Öğrenimi sırasında Bâbüâlî'de devrin önemli gazetelerinde yazar ve sorumlu müdür olarak vazifeler almıştır.

Mezuniyetinden sonra fiili gazetecilik hayatına son veren hocamız Halkalı Ziraat Mektebi Âlisine Umumi ve Hususi Ziraat Kürsüsü asistanı olmuştur.

1925 yılında açılan bir yarışma sınavını kazanan Çağlar, Ziraat Vekâleti hesabına İlmi Türah = Toprak İlmi öğrenimi için Avrupa'ya gönderilmiştir. 1926 sonuna kadar Paris'te Institut National Agronomiquede meşhur kimyacı ve Toprakçı Profesör Gustav Andre'nin laboratuvarında çalışmış ve Toprak üzerinde ilk ihtisas belgesini buradan almıştır. Fransa'dan sonra bakanlığın emri ile Berlin Ziraat Yüksek okuluna gönderilen hocamız burada Profesör Lemmermann'ın yanında toprak mikrobiyolojisi tarla deneme tekniği ve bitki besin araştırmaları üzerinde üç sömestre çalışmıştır. Daha sonra Shuch'tun Toprak Enstitüsünde ihtisasını derinleştirmiştir. Bir sömestre de Viyana Yüksek Ziraat Okulunda Sederba-ner'in yanında bitkilerin osmotik basınçları konusunda incelemeler yapmıştır.

Avrupa'da bulunduğu sürzce Alman Hariciye Nazırı Stresemann devrinin dev teknik adamlarından Graf von Zeppelin ve Bulgar Kralı Boris ile mülakatlar yapmış ve bu mülakatlar Milliyet Gazetesinde yayınlanarak büyük yankılar yaratmıştır.

Memlekete dönen hocamız 1929 Haziranında İktisat Vekâleti Merkez laboratuvar şefliğine şef olarak atanmıştır.

Prof. Dr. İlhan AKALIN

A.Ü. Ziraat Fakültesi Toprak
İlmi Kürsüsü

Bu esnada yurdun dört tarafına dağılmış bulunan meslektaşlarını toplayarak Ziraat Mektepleri Mezunları Cemiyetini kurmuştur. Yine aynı tarihlerde Gazi Terbiye Enstitüsünde Kimya ve Fizik Öğretmenliği vazifesini de görmüştür.

1933 yılında tesis edilen Yüksek Ziraat Enstitüsünde Toprak İlmî laboratuvar şefi olarak mesaisine devam etmiş ve bu arada jeoloji, Mineroloji ve Petrografi Profesörü Lucius, Toprak İlmî Profesörü Yessen ve Ziraat Kimyası Profesörü Vander Heide'nin derslerini tercüme etmiştir. Vander Heide'nin yanında «Ankara Çevresi Suları» ve Anadolu şartlarında «Toprak - Su münasebetleri» konulu çalışmalar ile doktor ve doçent olmuştur. 1938 yılında birinci sınıf Profesörlüğe yükseltilmiştir.

İkinci Dünya Harbi dolayısıyla Alman Profesörlerin memleketimizi terkettiği devrede hocamız 3 yıl müddetle umumi katiplik görevini fevkalâde dirayetle ifa etmiştir.

Profesör Çağlar 45 yılı aşan meslek hayatında sayısız öğrenci yetiştirmiştir. Toprak sahasında vukubulan yenilikleri memleketimize getirmiştir. Hocamızın meslektaşları ve arkadaşları arasında bilinen başlıca hususiyeti üzerine aldığı işte daima gönlünü katarak çalışmasıdır. Kabına kolay sığan bir insan olmadığı için daima aktif olmaya gayret ederdi. Kooperatifçilik zihniyetini benimsediği için uzun yıllar «Türk Kooperatifçilik kurumu» idare heyetinde çalışan Çağlar, bu kurumun gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Sosyal, ilmi ve meslekî teşekküllerin pek çoğuna kurucu olarak katılmış ve yönetimlerinde görev almıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: Ankara Halkevinin kuruluşunda Köycülük Şubesi Başkanı, Halkevi Yönetim Kurulu Üyesi, Türk Kültür Dernekleri Genel Merkez Danışmanı, Halkevleri Genel Merkezi Yüksek Danışma Kurulu Üyesi, Türk Dil Tarih Kurumu Haysiyet Kurulu üyesi, Türkiye Tabiatı Koruma Derneğinin İstişare Kurulu üyesi, Türk Ekonomi Kurumu Yönetim Kurulu üyesi, Alman ve Avusturya Toprak İlmî Cemiyetleri üyesi.

Hocamız Toprak, Toprak - Su ilişkileri ve sular sahasındaki çalışmaları ile memleketimizde bu alanda ilk çıkışı açan bir ilim adamıdır. Çalışmalarını, sayıları yetmiş aşan yazıları ile yayınlamıştır. Ulaşımın gayet iptidai bulunduğu devrelerde memleketi karış karış dolaşan çoğunlukla at sırtında ve yaya olarak seyahat eden hocamız, memleketimizin çok değerli kaynakları olan Madensuyu kaplıca ve şifalı sularını da etüdü etmiş ve dünyaca ün yapan 4 ciltlik eserini meydana getirmiştir. Seyahatları dolayısıyla yakından tanıdığı Türk toplumunun ihtiyaçlarını iyi takdir eder, halkın psikolojisini iyi bilirdi. Türkiye'de iklim - Toprak ilişkilerine dayanan ilk Toprak analizini yaparak sulamaya yarayışlılıklarını tayin etmiştir. Türkiye Toprak İlmî Kurumunun kurucusu ve başkanı idi.

Hocamız insanları seven, herkesin iyi olmasını isteyen, konuları daima yapıcı gözle ele alan eşsiz bir insandı.

Çok çalışkandı. Bu çalışma temposuna bir çok darbeler yemiş yıpranmış vücudunun nasıl tahammül ettiğine hayret ederdik.

Son defa bayram tatilinden istifade ile İstanbula gitmişti. Yılın son dersini vermek üzere tekrar Ankara'ya döndü. Son dersini aynı heyecanla verdi. Öğleden sonra başkanı bulunduğu Toprak İlmî Derneği kongresine iştirak etti, yine başkan seçildi. Çok mesuttu. Ertesi gün için uçak biletini almış, Ege Üniversitesinde vereceği Türkiye Toprakları dersine hareketin heyecanı içinde idi. Akşam üzeri evine birlikte gittik. Elinde iki zarf vardı. Vedalaştık. İki saat sonra acı haberini aldık. İtina ile taşıdığı zarfların birinde öğrencileri için hazırladığı ders notları, diğerinde asistanların askerlikten tecrübi hususunda hazırladığı komisyon raporu bulunuyordu.

Bizi sonsuz acılara sokan hocamızın bu erken ayrılışı dolayısıyla, meslektaşlarına, arkadaşlarına ve sevgili öğrencilerine Toprak Kürsüsü namına başsağlığı dilerim.

Nur İçinde Yat Hocam

T. Peyzaj Mimarisi Derneği, Hocamız Prof. Dr. K. Ömer Çağlar'ı ebediyen kaybetmiş olmanın büyük üzüntüsü içindedir.

Çok yönlü olan Hocamız, konularımıza da sık sık değinir, yakın ilgi duyduğu dergimizi değerli yazılarıyla desteklerdi.

Tabiat sever Hocamızı daima rahmet ve saygı ile anacağız.

T. Peyzaj Mimarisi
Derneği

Şifalı Sularımızın Turizm Yönünden Yararları

Prof. Dr. Kerim Ömer ÇAĞLAR

A.Ü. Ziraat Fakültesi Toprak
İlmi Kürsüsü

Bu yazı, T. Peyzaj Mimarisi Derneği tarafından 30 - 31 Mayıs 1972 tarihinde düzenlenen «Ülkemizin Peyzaj Planlama sorunları semineri» için tebliğ olarak hazırlanmıştır.

Memleketimiz çok nazik bir coğrafi bölgede bulunmaktadır. Eskiden türlü kavimler Asya'dan Avrupa'ya buradan göç etmişler, büyük orduların, İskenderlerin akınları, Haçlıların mukaddes şehre saldırışları hep şimdi bizim olan bu toprakların üstünde cereyan etmiştir.

Frikya, Kilikya, Kapadokya, Galatiya, Bitinya, Hitit gibi her biri göz kamaştırıcı eserler yaratmış olan kavimlerin kurdukları medeniyet abideleri savaşılarla, yer sarsıntıları ile yok olmuşlardır.

Modern arkeolog için Anadolu tükenmez bir hazinedir. Meydana çıkarılmış olan binalardan, saraylardan, mabetlerden, abidelerden, stadyum, kaplıca, su kemerleri ve saireden Anadolu'da seyahat edenlerin gözüne burada yüksek medeniyetlerin kurulduğu carpar.

Ülkenin bir tarafı harap olup mevcut kültür yok edilirken, hemen yanı başındaki yerlerde tabiat hazinelerinin tükenmez zenginliklerinden kuvvet alan insanın yeniden canlanarak yeni bir medeniyet kurduğunu görüyoruz.

Birçok bitki ve hayvan türleri için Anadolu merkezidir.

İç Anadolu'nun bir kaç bin yıl önce daha elverişli bir iklime sahip olduğu tahmin edilmektedir. Bitki aleminin bilhassa ormanların yok edilmesi yüzünden bu iklim şartları yavaş yavaş bugünkü durumuna yaklaşmıştır. İnsan elinin yok ettiklerini şimdi bilim kollarına sarılarak yeniden ihya etmeye çalışıyoruz. Yeniden ihyaya çalıştıklarımız arasında şifalı sularımız önemli bir yer işgal ediyor.

Anadolu'nun jeolojik strüktürü birçok maden suları ve kaplıcaların teşekkülüne sebep olmuştur. Anadolu'da mineral tuzlarının ve gazlarının fazlalığı veyahut yüksek hararetleri ile adi sulardan farklı pek çok mineral kaynak, her nevi jeolojik teşekkülata ait kayalardan çıkmakta olup, kendilerine her tarafta rastlanmaktadır. Bununla beraber, coğrafi durumları bakımından bunlar daha ziyade, yakın tarihlerde volkanik faaliyet gösteren yerlerde ve büyük fay hatlarında görülmektedirler. Örneğin,

Eskişehir'den Afyonkarahisar'a kadar olan sahada ve Konya çevrelerinde rastlanan mineral sular hep bu sonuncu şekle aittirler. Türkiye sıcak ve soğuk maden sularının husule gelmesindeki iki esaslı jeolojik amil genç volkanik değişmeler ve faylardan mütevellit taze tektonik olaylardır.

Profesör Sulomon Calviiye göre bu fay bölgesi (yukarı İtalya'da Garde gölü kuzeyindeki Tonale geçidinden kinaye olarak) Tonale hattı adı verilen fayın tabii bir temadisidir. Bu fay hattını Balkanlardan Anadolu'ya ve oradan Asya içlerine kadar takip etmek mümkündür.

Anadolu kaplıcaları eski devirlerde Romalılar zamanında yüksek bir değer kazanmışlardı. Eski Galatya'nın batı kısmında bugünkü Havza kazasına kaplıcalarının çokluğu dolayısıyla Galati Salutaris adı verilmekte idi. Samsun ile Havza arasında Strabosun anlattığı çok meşhur Thermac Phaze Motitarum ılıcaları bulunmaktadır.

Justinian ve eşi Theodora tarafından kurulan Bursa ve eski adı Helenopolis olan Yalova kaplıcalarından bahseden Theophanos, bunların miladı 525 yılında Kraliçe Theodora tarafından 4000 kişilik maiyetle ziyaret edildiğini anlatır. Romalılar Anadolu kaplıcalarına daima büyük bir alâka ile bağlanmışlar ve eskiden yapılan muhteşem hamamlardan bazıları zamanımıza kadar intikal etmiştir.

Halkımızın da kaplıcalara olan sevgisi büyüktür.

Anadolu'da şifa ve sağlık kudretleri pek eskiden malum olan ve yüz yıllardan beri sönmüş olan kaplıca hayatının Atatürk'ten bu yana yeni bir gelişme safhasına girdiği görülmektedir.

Şimdi biraz da eski bilim adamlarımızın sözlerinden pasajlar alalım :

Akil Muhtar'a göre Türkiye'de 210 maden suyu ve kaplıca tesbit edilmiştir. Bu suların sayısı aslında binin üstündedir.

Beşinci Millî Türk Tıp Kongresinde Dr. Refik Saydam'ın açış sözlerinden şunları okuyoruz :

«Maden sularının tıbbi ve sıhhi ihtiyaçlar için kullanılması beşeriyetin tarihi kadar eski olmakla beraber, son asırlardaki müsbet ilimlerin terakkisi bu davaya karşı insanların alâkasını arttırmış ve maden sularının yalnız hastalıkların tedavisine yarayan bir deva olmayıp, sıhhatin muhafazasında da rolü olan fizyolojik bir gıda olduğunu meydana koymuştur. Binaenaleyh halk sıhhati için çok lüzumlu olan maden suları, bulundukları memleketlerin de tabii bir serveti telâkki olunur».

Türkiye, bu servete dünya yüzünde en çok sahip olan memleketlerin başında gelir.

Pek eski tarihlerden beri milletler kendi yaşadıkları topraklar üzerinde fışkıran soğuk, ılık ve sıcak, lezzetli, lezzeti acı ve tuzlu sulardan daima şifa hassaları arayarak bunlardan istifadeye kalkmışlardır. Orta zamana ait tarihler bize bunları bildirmektedirler.

Romalılar ve Bizanslıların da böyle tabii menbalardan istifade ettiklerini biliyoruz. Bu kabil sular ancak bazı memleketlerde bilinmektedir. Lakin Anadolu'da bulunan tabii ve sıcak müessir suların miktarı hepsinden daha fazladır.

Uluslararası kaplıcalar tarihinde bu kaplıcaların Bursa, Yalova, Çeşme ve Kastamonu'da olanları yazılıdır ve bunlar fenni bir surette tetkik olunmuştur.

Selçuklular Anadolu'da büyük bir Türk imparatorluğu kurdukları zamanlarda birçok tabii suların istifade etmişler ancak bu Selçuk müesseselerinin pek çoğundan bugün eser kalmamıştır.

«Eski Anadolu vilâyetleri Salnamelerinde asarikadan maduttur» diye mevzuu bahis ılıcaların mühim bir kısmı Selçuk Türklerine aittir. Bunlar arasında Boğazlıyan Akdağ nahiyesinin Terzili köyünde Ilıca, Konya'da Mecidiye kazasında Çekmük denilen demir ve kükürtlü bir suyu olan kaplıcanın tarz-ı inşaaı Selçuk eseri olduğunu gösteriyor. Her yıl binlerce hasta gelen Ilgın ve Karakurt kaplıcaları bunların en meşhurlarıdır.

Bakınız yabancılar şifalı sular hakkında ne diyorlar :

«Romalılar banyo ilmini tiber kıyısından kılıçları ile zaptettikleri yerlere kadar götürüp yaymışlardı. Barbarlar ve Germenler Roma - Helen kültürünü ve banyolarını yok ederken Selçuklar ve Osmanlı İslâm fatihleri gittikleri yerlerde bu eserlerin muhafazasına gayret etmişlerdir». İslâm dininin medeni eserleri muhafaza yönünden gösterdiği anlayışın en güzel bir örneğini Ankara'da Oğüst Mabedinin bir duvarını kullanarak oraya bir cami inşa ettiren Hacı Bayram Veli Hazretlerinde görüyoruz.

During şöyle devam ediyor : «Şarkın eski kültürünün temizlik seviyesine erişebilmemiz için çok zaman lâzımdır».

Bugün için bu masal gibi bir şey oldu. Batı alemi titiz bir temizlik devresine girmişken, Müslüman dünyası, bir zamanlar pisliği moda yapan Avrupalılara taş çıkartacak hale gelmiştir. ne hazin değil mi?

Biraz da Wollman 'dinleyelim :

«17 nci yüzyıl sonlarında suyun cilt teravatini temin eden ve şifa veren tesiri hakkındaki his ve düşüncelerin kaybolduğu bir devrede Türkler banyo kültürünün Avrupa'da yegâne sahibi idiler. Ku-

zey ve Batıya ilerleyişleri esnasında bugünkü camilere benzeyen kubbeli hamamları ile açık şekilde fark edilen tesisleri ya kaynakların üstüne ya da yakın civarına kurmuşlardır».

Şifalı suların kaynak üstüne veya yakınına kurulması sebepsiz değildir. Bu gibi sular, kaynaklarından uzaklaştıkça radyoaktivitelerini ve gazlarını kaybederler. Bir kısım erimiş tuzları çöker hatta soğuyarak şifa hassalarını kaybederler.

Akil Muhtar, Birinci Tıp Kongresinde sunduğu tebliğ de halkın şifalı sulara inancını Yatır ziyaretine benzetir. Nasıl biliyanın yanına gidilip evliya-dan medet umuluyorsa, şifalı sulardan da ancak bulundukları kaynakta şifa bulunabileceği biliniirdi.

Birincide batıl inanış dışında manevi bir moral takviyesi, ikincide bir hastalıktan şifa veya sağlık durumunda bir takviye bahis konusudur. Bu bilim-le ispatlanmış bir hakikate dayanmaktadır.

Bu kısa parantezden sonra yine tarihi hakikatlara dönelim. Türk milletinin Orta Avrupa'da yaydıkları şifalı sularla tedavi ilminin en derin izleri şimdi daha çok Macaristan'da kalmıştır. Eski devirlerde dünya su şehri adı verilen Budapeşte'nin Türk kumandan ve valilerinin inşa ettikleri kaplıcalarla yakın günlere kadar iftihar ediliyordu. Tuna Nehri kıyısını süsleyen bu tesisler, Türklerdeki şifalı suları kullanma bilim ve sanatının kaplıca mimarlığının yüksekliğini dünyaya ilân eden canlı şahidleridir.

Schweigger : Budin'de nefis bir tarzda inşa edilmiş bu kaplıcaların bir eşine başka yerlerde rastlamadım, diyor.

Halbuki yine bizim topraklarımız üstünde kurulan Bulgaristan, Yuanistan ve Yugoslavya'da ve tabii Anadolumuzda başta Bursa'da olmak üzere çoğu ihmale uğramış daha nice örneklerle rastlanır.

Bu konunun acı tarafı aynı alanda kurulan yeni tesislerin eskilerle kıyaslanınca zevkten hatta ihtiyacı sağlamaktan yoksun olmalarıdır.

Şaheserlerin yerini beton bloklar almış, kurulan tesisler yüzünden güzelim suların şifa özellikleri çok yerde sifra indirilmiştir.

İç turizm kadar dış turizm yönünden de şifalı kaynaklarımızın önemi hem hassaları, hem sayıları bakımından büyüktür.

Profesör Çağlar'ın çok iptidaî ulaşım şartları altında çoğu zaman hayvan sırtında hatta yaya olarak gidip araştırdığı, özelliklerini tespit ettiği kaynakları yurt yüzeyinde muntazam mesafelerle yay-sak her 17 kişiye bir şifalı su isabet eder. Bu ne bulunmaz bir nimettir. Sonra her birinin yüzyıllardan bu yana devam eden özellikleri vardır. Kimi

hastalığı tedavi eder, kimi de vücudu gençleştiren, insanı güzelleştiren hassalara sahiptir.

Bu özellikleri yüzünden romatizmaya, kalp hastalıklarına ve daha bir çok hastalıklara iyi geldikleri için bilhassa ün kazanan sularımızın eski Türk ilaç kitaplarına da geçtiğini görüyoruz.

1755 de Bidaatül Müptedi adında Türkçe bir eserinde Ali Efendi: «Bu kapta Abizen maden sularından ibarettir ki bu bir havuza toplanıp iktizasına göre girilir. Devalardan bu nevine kadın taifesi mail olup her derde devadır, diye mabeynlerinde şöhet şiar olduğundan bu sulara kadın suyu (abizenne) denmiştir. Bu nevi devanın sair edviye gibi birçok sınıfları vardır. Türkçede ılıca ve kaplıca tabir olunan hamamlara mefluçlar ve evcaa duçar olanlar defaatle ithal olunsalar asabları ve rahatsız olan uzuvları kuvvetlenir ve rahatsızlıkları zail olur» demektedir ki bundan eski Türk hekimlerinin de tabii kaynaklara önem verdikleri anlaşılmaktadır. Bu suların memleketimizde kadınlar tarafından daha çok revaçta olmasının tarihçe tespit olunması da dikkati çekmektedir.

Sular, gazları, radyoaktivitesi, suda eriyen tuzları ve sıcaklıkları ile şifa verirler, hastalıklara karşı koruyucu etki yaparlar. Bu sular, içilerek, banyo edilerek kullanılırlar.

Halkımızın su tedavisine karşı büyük rağbeti ve alışkanlığı vardır. Bu bizde pek eski bir gelenektir. Tarihin her devresinde yurdumuzdaki sıcak ve soğuk suların başında dünyaca tanınmış tesisler vücuda getirilmiş olduğunu mevcut tarihi vesikalardan ve bugün harabe halini almış kaplıca tesislerinden anlıyoruz. Halbuki bugün sularımızın hemen ekserisi birer şifa kaynağı olmaktan çıkmış, hatta hekimsizlik yüzünden sağlam halkımızın bile sağlığını tehlikeye koyan bir durum almıştır.

Bu sebeple ele aldığımız büyük sağlık davasında, tabiatın bir lutfu olan sularımızdan azami istifade ederek bunların başında kurulacak tedavi müesseseleri ile halk sağlığına ayrıca hizmet etmenin lüzumuna kanaat getiriyoruz. Milli sağlık plânında kurulmasını tasavvur ettiğimiz Milli Sağlık Bankası özel idareler ve diğer imtiyaz sahibi özel tüzel kişilerin de iştirakiyle kaplıcalarımız bu günün ihtiyaçlarına uygun bir şekilde tesis ve halkın istifaresine arz edilecektir.

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu gereğince memleketimizde bulunan kaplıca maden suyu ve içmeler sıhhi bakımdan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının kontrolü altında bulunmaktadır. Bir kaplıcaya veya içmeceye tedavi maksadiyle eşar kabul edilebilmesi veyahut bir mineral suyun şifalı hassaları iddia edilerek piyasaya çıkarılabilmesi ve bu hususlarda reklam yapılabilmesi için suyun şifalı özelliklerinin ve tesislerinin sağlık şartlarına uygun-

luğunun bu Bakanlıkça kabul ve tasdik edilerek bir kaplıca, içmece veya maden suyuna ruhsatname verilmesi lazımdır.

Yurdumuzda yapılmış bir ankete göre kaplıca veya maden suyu olarak kabili istifade ve halk tarafından rağbet görmekte bulunan ve miktarları 5 litre/dakikadan büyük olan sıcak ve soğuk mineral sularımızın adedi 222 olarak tesbit edilmiştir.

Analizlere göre memleketimizde basit sıcak sular, sulfatlı sular, tuzlu sular, demirli sular, soğuk ve sıcak gazlı sular, kalevi sular, gazlı kalevi sular, kükürtlü sular ve bunların muhtelif nevileri vardır. Memleketimizde radyoaktivitesi yüksek sular da bulunmaktadır.

Sularımızda şifalı özellikleri arttıran Lityum, Stronsiyum, Brom, İyod, Arsenik ve Bor gibi bir kısmı nadir elementler de az veya çok oranda yer almaktadır.

Şimdi hastalar üzerinde müşahadeler yaparak sularımızın hakiki şifa özelliklerinin ve tatbik hususiyetlerinin tesbit edilmesi gerekmektedir.

4268 sayılı kanuna göre şifalı suların rüsum ve temettü hisseleri özel idarelere aittir. İçlerinden bazılarını hükümet veya özel idare işletir veya işletme hakkını Belediyeler veya özel şirketlere devredebilir.

Sağlık yönünden hepsinin kontrolü Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının görevleri arasında olup bu tür bir işletmenin halka açılabilmesi örneğin bir maden suyunun piyasaya çıkarılabilmesi reklam yapılabilmesi bir kaplıca veya içmenin umurun faydasına sunulabilmesi için suyun analizi ve tesislerinin sağlık şartlarına uygunluğunun bu Bakanlıkça kabul ve tasdik edildikten sonra ruhsatname verilmesi mümkündür.

Fakat bütün hüsnüniyete rağmen sermayesizlik elemansızlık ve her türlü imkansızlıklardan dolayı özel idareler ve özel ve tüzel kişilerin bu hususta pek başarılı olmadıkları görülmektedir.

Maden suları konusu büyük özel sermaye işidir. Bugün için kaplıcalarımızın çoğu temizlik hamamı mahiyetinde olarak muhitin seviyesine göre faaliyet göstermekte ve sadece umumi sağlık kaideleri bakımından kontrolleri göz önünde tutulmaktadır.

Kalkınmamız yönünden turizme katkıda bulunan şifalı sularda başarı sağlayabilmemiz için iyi yetişmiş hidrojeologlar, kaplıca mimar ve mühendisleri ile hidrotermal alanlarda yetişmiş teknisyenler, kaplıca işleticileri ve konuya gönülden bağlı kimselerin işbirliği yapması gerekmektedir.

TARİHÎ BAHÇELERİN

Korunması, Onarımı ve Bakımı

Doç. Dr. Nizamettin KOÇ
A. Ü. Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarisi Bölümü

Tarihi Bahçelerin Korunması
Onarımı ve Bakımı

GİRİŞ

Bir yandan pek hızlı nüfus artışı, şehirleşme ve endüstrileşme, diğer yandan doğal kaynak ve alanlar ile kültürel değerler üzerinde görülen tahribatın şiddetini artırması, çeşitli memleketlerde bu yöndeki endişelerin büyümesine yol açıyor. Fakat söz konusu alan ve varlıklar bu şekilde ne kadar fazla tahribat görürse, doğal çevrenin kıymetini idrak eden beşeri şuur o derece çabuk uyanıyor. Hatta bu, sadece henüz zarar görmemiş bakir doğa mntıkaları için değil, insanın tesis ettiği bahçeler için de söz konusu oluyor. Eichen-dorff (1971); «İnsan doğayı ne kadar çok har vurulup harman savurur, talan ve istismar ederse, onu kölesi haline getirmek için ne kadar çok fazla çaba gösterirse göster-sin, yine de sakin bir mahallin, takribat görmemiş bir çevrenin öz-lemini duyar. Bu, ilkel koşullar altında yaşama arzusudur. Fakat o, devamlı olarak böyle bir ortamda yaşayabilme yeteneğine sahip de-gildir.» demektedir. (1)

Arşitektonik anıtların korunması, çoğu ülkelerin anayasasında yer almaktadır. Buna karşılık, onları çevreleyen, etkile-rini tam olarak gösterebilmelerinde çok büyük rol oynayan tarihi bahçeler, şimdiye dek her türlü koruma etkisinden mahrum kalmıştır. Bir yapıya nazaran daha hafif olmalarına, zamanın ihtiyaç ve moda akımlarıyla yeniden tanzime ve değişikliğe uğramalarına rağmen, doğal ve kültürel bütün tecavüzlere açıktırlar. Örneğin, 18. yüzyıldan 19. yüzyıla geçişteki büyük bahçe revülasyonu, yeni bir akım sonucu İngiliz Peyzaj Stiline dönüşen çok sayıda Barok Bahçesi-nin sonu olmuştur.

Son yıllarda pek hızlı bir tempoyla değişime uğrayan dünyamızda, bize eski devirlerden kalma değerler üzerine yepyeni bir hareket başlamıştır. Şehirlerimizin genişlemesi sonucu, tarihi yapı artıklarına ait alanlar, uzun bir süre hiç düşünülmeden şehir gelişme sahası olarak kullanılmışken, şimdi bu substanzların muhafazası için mücadele eden bir şehirli insiyatifi teşekkül etmeye başlamıştır. Çünkü bunlar şehirlere, çarçabuk teşkil ediliveren ve çok veya az üniform olan yeni yapılardan daha fazla şahsiyet kazandırmaktadır.

Tarihi yapıları çevreleyen bahçelerin durumuna gelince: Dış stüasyonları, kuruldukları devirlerden beri büyük değişime uğramıştır. Bunlar artık dışarıda, şehirlerin geçmiş yapıları önünde değil, bilakis çok sık yapı istilasına uğramış mntıkalar arasında bulunmaktadır ve çoğunlukla pek rağbet gören yapı alanları olmuşlardır. Devamlı artan ulaşım hatları da, dağılma ve bölünmelerine sebep olmaktadır. Modern yaşama tarzının istekleri, onların varlıklarını tehlikeye düşürmüştür. Oysaki, halkın hayatı ihtiyatları yönünden bunların önemli ayı ölçüde artmaktadır. Kırallar, Prenslardan sonra artık bir kısmı halkın mülkiyetine geçmiş, bir kısmı müze haline getirilmiş saraylardan farklı olarak, tarihi bahçeler bugün canlı birer amme mülküdür. Şehir dahilinde muhafaza edilebilmiş parklarda görülen büyük ziyaretçi akımı, bunu ispat etmektedir. Münih'teki İngiliz Bahçesi'nde ve Hannover'deki Herrenhausen'de görüldüğü gibi. Almanya'da muhtelif mntıkalarındaki tarihi parklar, kitle turizmini öyle etkilemiştir ki, başarılması güç bir sorun ortaya çıkmıştır. Çeşitli memleketlerden gelen haberler de bunu doğrulamaktadır.

Tarihi bahçelerin, pek değerli kültür anıtları ve bugünün yaşama ortamı olmaları gibi, iki yönlü önemlerinden dolayı, bize düşen görevler artmaktadır. Kültür anıtları olarak, bütün tarihi bahçelerin «Anıtları Koruma» kapsamına alınması zaruridir. Bu alanda, bazı memleketler dışında etkili bir kanun maddesi bulunmamaktadır. Oysaki, hiç olmazsa «Peyzajı ve Tabiatı Korumada» olduğu gibi, park idarecilerine bakım tedbirlerinde serbestiyet sağlayacak özel talimatnameler gereklidir.

Bu düşünce ve endişeler nede-niyledir ki, 1971 yılı Eylül ayında ICOMOS (Dünya Tarih Anıtlarını Koruma Federasyonu) ve IFLA'nın müşterek çabalarıyla «Tarihi Bahçelerin Korunması ve Bakımı» konusunda bir Simpozyum tertip lenmiştir. Bu Simpozyumun gerçekleştirilmesinde IFLA'nın aktif ve samimi çabalarının, özellikle de Tarihi Bahçeler Komitesi Başkanı «Rene PECHERE'nin rolü büyük olmuştur.

Devam eden görüşmelerde ICOMOS, sadece konunun önemini belirtmenin yetmediğine, bu kültür anıtlarının kesif bir şekilde ve dünyanın hemen her tarafından görülen tahribatını önlemek için etkili tedbirlerin acil olarak alınması-nın zaruret olduğuna değinmiştir. ICOMOS'un sekreteryası tarafından ise, Başkan Prof. GAZZOLA (Verona) ve Genel Sekreter Raymond LEMAIRE (Löwen) imzasıyla, bir fikir mübadelesinin tahakkuk ettirilebilmesi, Paris çevresindeki meşhur tarihi bahçelerin ziyaret edilmesi ve bunların muhafazası veya orijinal formlarını tekrar kazanabilmelerinde tecrübelerinden yararlanılması için, çeşitli devletlerden konu ile ilgili eksperler davet edilmiştir. Bu davette temsil edilen devletler, Belçika, Fede-

ral Almanya, Fransa, İtalya, Japonya, İsveç, İspanya, Çekoslovakya, Rusya, Macaristan ve İngiltere idi.

Sempozyum'un şeref başkanlığını, Fransız «Société des Amateurs de Jardins - Bahçe Amatörleri Cemiyeti»nin başkanı Vicomte de NOAILLES yaptı. Oturumları ise, eski bakanlardan ve «Ligue Urbane et Rurale'in» başkanı olan «Emile BOLLARERT» yönetti.

IFLA ve Tarihi Bahçeler konusunda çalışan seksiyonu, aşağıdaki hususların hedef alınmasını önerdi:

1. Bahçe Sanatının anıt ya da çok kıymetli örnekleri olarak korunması ve muhafaza edilmesi zaruri olan, çeşitli memleketlerdeki bütün tarihi bahçelerin, eski orijinal hüviyetlerine bürünbilmesi için listelerinin çıkarılması,
2. Özellikle itina gerektiren bahçelerin korunması, muhafazası ve orijinalitelerini kazanabilmesi için olanakların araştırılması,
3. Arşitektonik eserlerin tanzim kurallarının, bu arada yöresel vejetasyon ve çevre yapısı gibi söz konusu bahçeler için sorumlular tarafından dikkat nazarına alınması gereken unsur ve hususların araştırılması,
4. Çok değerli tarihi bahçe örneklerinin tahrip olmasını önlemek için daha enerjik davranış ve tutum.

Sempozyum öncesinde, bir soru formlarıyla çeşitli memleketlerdeki tarihi bahçelerin adı, bulundukları mahaller, hangi tarihi devre ait oldukları, özellik arzeden değerleri, şimdiki mülkiyet durumu, ziyaret olanakları vs.. tesbit edilmeye çalışılmıştır. Şimdiye dek (1972 yılı), takriben 30 memlekette saptanan tarihi bahçe sayısı, 1550'yi bulmuştur. ICOMOS bu listeyi, kendisine bağlı millî komitelere kontrol ettirmiş ve IFLA ile anlaşarak, Sempozyum programına aşağıdaki konuları dahil etmiştir:

1. Umumi rapor - Tarihi Bahçelerin listesi,
2. Tahrip sebepleri ve tarihi bahçeler için mevcut tehlikeler,
3. Özel mülkiyet altındaki büyük tarihi bahçeler sorunu,
4. Tarihi Bahçelerin korunması için kanundan yararlanma,
5. Tarihi Bahçelerin korunması,
6. Tarihi Bahçelerin techizi,
7. Dokümanlar

Böylece ICOMOS, anıtları koruma konusunda çalışanlara (Arkeolog ve mimarlara), Tarihi Bahçelerin eski arşitektonik eserler gibi ve aynı derecede anıtlara dahil olduğunu anlatabilmede, Bahçe ve Peyzaj Mimamlarına yardımcı olmuştur.

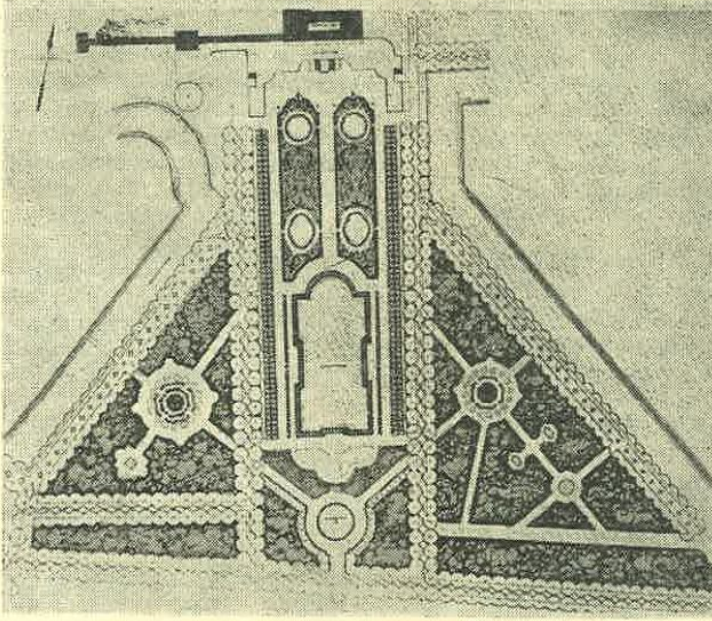
Tarihi bahçelerin de birer anıt gibi bakım ve muameleye ihtiyaçları vardır. Sempozyum'un açılışında bunun ruhunu aksettiren bazı temel düşünceler, IFLA tarafından şöylece belirtilmiştir:

- Tarihi Bahçeler, Bahçe Mimarılığı mesleğinin gramatiği diyebileceğimiz bir sıra tanzim kuralları göstermektedir. Bunlar, modern bahçeler için de aynı önemi taşımaktadır. Klasik yazarlar olan **Homer, Shakespeare, Montaigne** veya **Goethe'nin**, modern çağın konuşma dili için taşıdıkları önem gibi.. Ayrıca bu bahçeler, çağımızda boş zamanlar yönünden sosyal bir anlam da kazanabilir, kitlelerin indiyüel değerler yönünden hislerinin gelişmesine katkıda bulunabilirler. Doğanın ve bütün sanatların ebedi olan değerlerine geçiş olanağı verirler.
 - Tarihi Bahçeler, sadece kendi başlarına buyruk kültürel bir kıymet olmakla kalmazlar, civarında veya içinde bulundukları bir şehrin de değerini, cazibesini artırır ve onu meşhur ederler. Bunlar için yapılacak para yatırımı, boşa gitmeyecek, daima kazanç sağlayacaktır.
 - Tarihi Bahçeler, yaşayan anıtlardır. Bunlardan bazıları iyi durumdadır. Bazılarının ise, restore edilmesi gerekmektedir. İyi durumda bile olsalar, genellikle aradan çok uzun zaman geçmiştir. Tezyinlerinde kullanılan bitkiler, canlı varlıklar olduğundan, zamanla bahçenin görünüşünü değiştirirler. Bunlar, devamlı olarak asli veya ilk formlarını muhafaza eden binalardan farklıdır.
 - Bütün bu düşünceler göstermektedir ki, tarihi bahçelerin asli formlarına uygun olarak muhafaza edilebilmeleri ve gerektiğinde restore edilebilmeleri için, belirli temel kurallar kabul edilmelidir. IFLA'nın Tarihi Bahçeler Seksiyonu Başkanı «**Rene PECHERE**», bu esasları aşağıdaki şekilde mütalâa etmiştir (4):
1. Bir bahçe, arşitektonik ve bitkisel tanzimin birleşmesinden

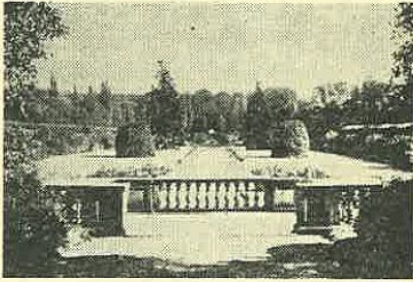
ortaya çıkmaktadır. Restorasyon anında, ilk önce bir eserin en önemli özelliklerini teşkil eden arşitektonik strüktür, temel fikir ve atmosfer analize edilmelidir. Bu analiz, detaydan daha önce ana bağlantılar sorunudur. Fakat daima dikkat edilmesi gereken nokta, kullanılan bitki materyalinin temel fikirleri daha belirgin hale getirdiği ve çevre ile uyuma sağlanmasında büyük rol oynadıklarıdır.

2. Çeşitli örneklerde, tarihi bahçelerin tanzimiyle ilgili temel kurallara tradisyonun etkisi, literatürde belirtilmektedir. Her memleketin, kendisine mahsus bir tradisyonu vardır. Yine her tarihi devreye has stilin, genel olarak dikkat edilmesi gereken kuralları bulunmaktadır. Pek tabii olarak bu kurallar, oldukça geniş sınırlar içinde yorumlanabilir. Fakat anlaşılabilen hususların pek azının yorumlanabileceği ve bilinenlerin pek az kısmının unutulabileceği, gözden uzak tutulmamalıdır.
3. Tarihi bahçelerin restorasyonunda, kaybolmuş özelliklerin tamamen orijinal durumlarına uygun şekilde ortaya çıkarılması konusunda ısrar edilmemeli, bunların ait oldukları tarihi devrin ruhuna sadık kalınarak yenilenmesine çalışılmalıdır.
4. Tarihi bahçeler, bazı detaylar yönünden tam olmayabilir. Eski bir bahçede, her şeyin her yönden tam olmaması normaldir. Restorasyon anında bu eksikliklerin muhakkak giderilmesi gerekmez. Esas olan, eksikliklerin eserin ait olduğu devrin ruhuna sadık kalınarak giderilmeye çalışılmasıdır.
5. Tarihi Bahçeler, görevlerini yerine getirebilmek için sadece dekoratif özellik taşımak yeterli, devirlerinde olduğu gibi, ziyaretlerinden zevk alınacak yerler olmalıdır. Fakat bu, bahçeyi ziyaret amacı olmamalı, zevk ve eğlence sınırı aşarak onun atmosferi rahatsız edilmemelidir.

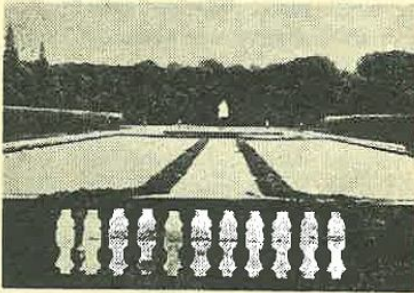
Tarihi bahçelerin listesi hazırlanırken amaç, bunların sayısını tam olarak saptamak idi. Esaslı şekilde yürütülen bir analiz çalışması yardımıyla, münferit devirlerin umumi tanzim kurallarının tesbiti, çevrelerinin büyük ve menfi yönlü etkilerinden korunması zaruret olan pek güzel bahçe örneklerinin gün ışığına çıkartılması ve bundan

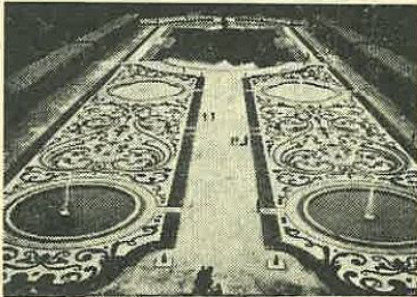
1

2

3

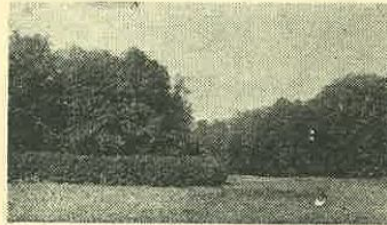
4

Şekil 2 : Brühl (Bon'da) parkının 1933 ten önceki durumu. Oya gibi işlenmiş çiçek parterlerinin eski orijinal düzeni, piramid formu gürgen ve breli ağaçlar, yüksek gül gövdeleri ve diğer süs bitkileri gibi bahçeye has tezyin unsurları tarafından zarara uğratılmıştır.

Şekil 3 : Şekil 2 deki parter, 1933 ten sonra söz konusu ek unsurlardan arınmış ve Saray - Bonn - Poppelsdorf yönündeki monimental aks ortaya çıkartılmıştır.

Şekil 4 : Brühl parkının küçük havuzcuları da havi işlemeli bordürü, 1933 ten bir kaç yıl sonra, Dominique GIRARD'ın plânlarına göre yeniden tanzim edilmiştir.

Şekil 5 ve 6 : Würzburg'daki Veits-höchheim Rokoko bahçesine ait bu fotoğraflar, ağaç - çalı bünyelerinin gelişmesini ve rejenerasyonları için yapılması gereken müdahale sınırlarını göstermektedir.

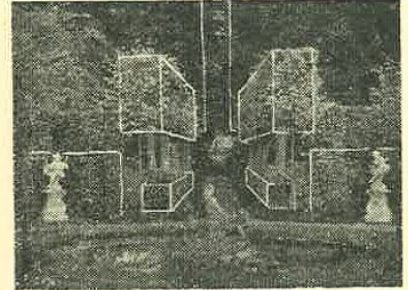

7

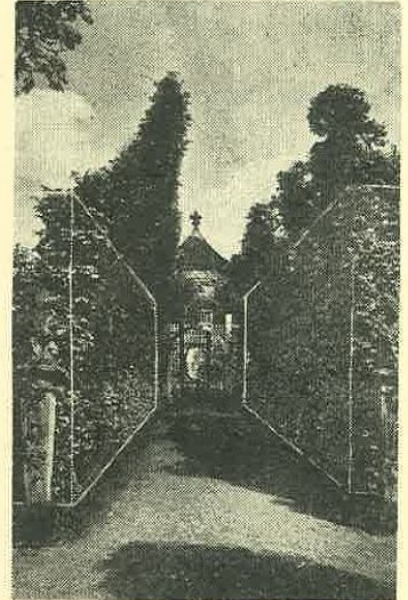

8

Şekil 1 : Almanya'da Brühl Saray parkındaki büyük bahçe parterinin, aslına uygun olarak tekrar tanzimi için hazırlanan proje

5

6

Şekil 7 : Nymphenburg (Münih) saray parkının F. L. Sckell tarafından tanzim edilen bir vadisi, asırlar önce dikilen ve fazlaca gelişen süs çalıların meydana getirdiği daraltma nedeniyle etkisini kaybetmiştir.

Şekil 8 : Şekil 7 de söz konusu olan vadi, 1950 den sonraki rejenerasyon çalışmalarıyla, fazla süs çalıları kesilmiş ve ağaç varlığı, Sckell'in plânında belirtilen sınırlara kadar geriletilmiştir. Bu suretle, ağaç gruplarının plastik etkisi ve canlı bir ışık - gölge ilişkisi tekrar ortaya çıkartılmıştır. Yine vadinin orijinal şeklini almasıyla, eski yatay dalgaları tekrar görülür hale gelmiş ve arka fondaki ağaç kulisi ile gümüş renkli aksa bariz bir görünüş kazandırılmıştır.

sonra da bir kurtarma aksiyonunun internasyonal çapta yaygınlaşması için olanakların araştırılması istenmektedir.

Söz konusu bahçelerin bir kasd olmasa da, zamanla tahrip gören sanat eserleri olması, endişelerin daha da büyümesine sebep oluyor. Ayrıca, maalesef saptanmıştır ki, bahçe tanzimi sorunu, seçkin arkeologlar ve sanat tarihçileri tarafından bile pek az tanınmaktadır.

Arzu edilen, elbetteki geçmişin derinliklerine inmek değildir. Gösterilen çabalar, bu araştırmalardan gelecekte yararlanmak ve ziyaretçilere tarihi bahçelerin derin, kültürel anlamını açıklayabilecek pratik bir yol bulmak içindir.

Pratikte, sorumluların sık sık karşılaştıkları güçlükler vardır. Bunlardan bir kaç, aşağıda belirtilmiştir:

- **Granada**, çok yaşlı ağaçlarla doludur ve sanat eseri koruyucusu, örneğin tarihi **Alhambra'nın** eski ihtişamını ortaya çıkartabilmek için, bunlardan fedakârlık gerektiğine ve çok büyük ağaçların kesilmesi mecburiyeti olduğuna yetkilileri ikna etmek için büyük çaba göstermek zorunda kalmaktadır.
- **Chantilly'de**, ta 1820 den kalma büyük çınarlar vardır. Yine sanat eseri koruyucusu, bu ağaçların nasıl bir riziko yarattığını ve Allee'lerin yenilenmesi gerektiğini bilmektedir. Fakat bu konuda izin koparabilmek için büyük güçlüklerle karşılaşmaktadır.
- **Roma** çevresinde, doğal bir arka fona sahip olması gereken, pek büyük taş heykelleri bulunan enteresan bir park vardır. Bu bahçeye tahminen 19. yüzyılda, meslekten anlamayan bir bahçıvan tarafından **Prunus pissardi nigra** ve **Acer negundo variegata** dikilmiştir.
- Paris yakınlarında, su terasları olan bir bahçe, Le Notre'nin çizimleri önceden çekik edilmeden ve horizontal su sathlarının bir meyille nasıl uyandırıldığı anlaşılmadan restore edilmiştir
- Kısa süre önce, Fransa'nın en güzel tarihi bahçelerinden birinde, çok şükür ki pek önemli olmayan bir kısmında, bu ortamın özellikleriyle asla bağdaşmayan bir kırmızı kayın grubu teşkil edilmiştir.

— **Berlin - Charlottenburg'da**, sanat eseri koruyucusu olarak görevli memur, bahçenin tanzimi sırasında, klâsik kısımdan 19. yüzyılda değiştirilmiş bahçe kısmına geçiş teşkil eden bir Balustrad'ın yerleştirilmesi konusunda mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Genç generasyonun fikirlerinin de, dikkat nazarına alınması gereklidir. Anıtlara karşı ilgi duymak, tabii güzeldir. Fakat anıtlar, sadece kendi başlarına değer ifade etmez. Bir anıtın kıymeti, esas olarak insanın ona verdiği değerle yakından ilgilidir.

ICOMOS ve Başkanı GAZZOLA, tarihi bahçeler için söz konusu bütün bu tehlikelerin tanınması ve arşitektonik anıtlar ile bahçeler konusunda çeşitli memleketlerin eksperleri arasında ilişki sağlanması yönünden, **Fontainebleau'daki** simpoziumu tertiplemekle büyük bir hizmette bulunmuşlardır. Bu simpozium, şimdilik ilk etkiyi uyandırabilmiştir. Fakat bir husus, özellikle açıklık kazanmıştır: Zamanımızda, tarihi bahçelerde karşılaşılan sorun, bütün memleketlerde hemen hemen aynıdır. Bazı memleketler, şimdiye dek bu sorunlarla karşılaşmışlardır. Bazıları için ise, bu henüz yenidir. Görüşmeler süresince, konu ile ilgili mütehassıslara ait bilgi ve tecrübelerin mübadelesinin ne kadar önemli olduğu ve verimli olacağı kendisini göstermiştir. Şüphesiz, kazanılan tecrübeler bir devletten diğerine şamatik olarak aktarılamaz. Bunların, toplumsal ve politik ilişkiler çerçevesinde, fakat esaslarına sadık kalınarak, her devletin bünyesine uygun şekilde değiştirilmesi gerekmektedir.

Piero GAZZOLA, simpozium hakkındaki düşüncelerini şöylece belirtmektedir: «Ümit ediyorum ki, Fontainebleau'da başlayan bu hareketin genişlemesiyle, tarihi bahçelere gösterilen ilgi günden güne artacaktır. Farklı bir ruhla, müferit tarihi devir ve kültürlerle uygun şekilde ortaya çıkan beşerî dehanın bu şaheserleri sayesinde, esasen insan benliğinde var olan doğada yaşama zevk ve arzusunun tekrar uyanacağı muhakkaktır. Tarihi bahçeler üzerine yapılan öğretim ve çalışmalarla, önce bunların değerleri tam olarak anlaşılacak ve beşer ruhunun ahenk ifadesi olan söz konusu eserleri koruma yönündeki talepler, günden güne artacaktır.» (2)

Simpoziumun tertiplenmesinde büyük çaba harcıyan **IFLA**, 1948 de kurulmuştur. Halen başkanı, Norveç'li **Olaf ASPERAETER'dir**. Bütün dünyada, kendisine bağlı 24 milletten dernek ve henüz dernek kurulamamış 7 devletin de temsilcisi bulunmaktadır. **IFLA**, çok sayıda beynelmînel federasyonla teşrîki mesai halindedir. Kısa süre önce, **UNESCO'da (B)** kategorisine kabul edilmiştir. Bu suretle, daha verimli bir informasyon mübadelesi ve faaliyet alanının bir genişlik kazanması mümkün olabilecektir.

1967'de Sardunya'da, üye devlet delegelerinin katıldığı genel kongrede **IFLA**, tarihi bahçeleri tekrar yaşar hale getirmek için bir seksiyon kurulmasını kararlaştırdı. Bu seksiyon kuruldu ve özellikle, Bahçe Mimarı **Bayan Gerda GOLLWITZER'in** (Alman) iştirak ve çabalarıyla hayli genişledi. Onun teşebbüsleri ile, **ICOMOS'la** da bağlantılar kurulmuş ve nihayet, tarihi bahçelerin muhafazası ve restorasyonu üzerine ilk defa, böyle bir simpozium gerçekleştirilebilmiştir. Simpoziumun başarısı, ümit edilenlerin üstünde olmuştur.

ICOMOS ve IFLA'nın aynı konulardaki gelecek toplantısı, 1973 te Granada'da yapılacaktır. **G. GOLLWITZER**, bu ara devrede ilk simpozium sonuçlarını kıymetlendirmek ve tecrübe mübadelesini genişletmek için, her iki kuruluş tarafından aşağıdaki konularda devamlı faaliyet gösterecek bir komite kurulmasının önemine değinmektedir (3):

1. Çeşitli devletlerin tarihi bahçelerinin katı tesbitiyle ilgili olarak şimdiye dek hazırlanan listeler, henüz tam değildir ve bütün önemli bahçelerin, villaların şematik olarak anlaşılabilmesi için bir ön çalışma mahiyetindedir. Bu konudaki çalışmaların devam etmesi gerekir.
2. Tarihi bahçelerin, çeşitli memleketlerde görülen idare formları hakkında kısa bilgi sağlanmalıdır. Bu sayede, söz konusu bahçelerinin idare şekli henüz organize edilmemiş memleketler önemli derecede tahrik ve teşvik edilmiş olacaktır.
3. Yine çeşitli devletlerin, tarihi bahçelerin korunması ve bakımıyla ilgili kanun ve yönetmeliklerinin saptanması,

4. Tarihi bahçelerin restorasyon ve bakımında (Ağaç kesimi, Allee'lerin yenilenmesi, su gösterilerinin düzenlenmesi, Kanal inşaatı, mevcut heykellerin korunması ve bakımı gibi), şimdiye dek edinilmiş teknik tecrübelerin toplanması,
5. Park bakımının mekanikleştirilmesi (İşçi noksanlığı nedeniyle, modern tekniğin bu konuda değerlendirilmesi);
6. Ziyaretçi hücumunun kontrol altına alınması,
7. Halkın yardımını sağlama. Halk ancak, bir nevi tarihi miras olan bu bahçelerin değerini idrak ederse, mali desteği sağlanabilir.
8. Bibliyografya

Sonuç

Halen, sadece pek az devletin Anıtları Koruma daireleri, tarihi bahçelerin korunması ve bakımı konusunda çalışan bir mütehassıslar grubuna sahip bulunmaktadır. Fakat bu alanlar, insanların rekreasyonu ve hijyen yönünden günden güne artan bir önem kazanmaya başladıktan sonra, artık anıtları koruma konusunda çalışan hiç bir resmi müessesenin tarihi bahçeler dalında çaba gösterecek ekspersiz olamayacağı görülmüştür. Bu eksikliği daha belirgin hale getirmek için, ICOMOS ve IFLA'nın söz konusu komitesine fevkalâde görevler düşecektir. Alınacak acil tedbirlerle çevremizin, şehirlerin çehresini şekillendiren pek kıymetli eserlerin (Münih'teki Nymphenburg, Hannover'deki Herrenhausen gibi..), yetersiz bilgi ve ilgisizlik yüzünden tehdidi veya tahribi önenebilecektir. Bu bahçeler, tarihi hatıralar ve teşhir objeleridir. Bir kere daha belirtelim ki, bunlar eski çağlardan kalmış müze eserlerine benzermezler. Devamlı olarak uniform hale gelen şehirlerde, özellikle parıldayan, canlı kalabilmiş eğlence mekânlarıdır. Değerleri, ilk plânda estetiğe diğer bütün faktörlerden daha fazla katkıda bulunmaları ve ICOMOS'un Oxford kongresinde belirtildiği gibi, büyük kitlelerin kültürünün ifade edilmesinde çok büyük bir rol oynayabilmelerindedir. Eşsiz varlıkları tanınır ve çok taraflı önemleri nedeniyle, sadece tarihi olmakla kalmadıkları da anlaşılırsa, ancak o zaman günümüz yaşantısının ayrılmaz birer parçası olabileceklerdir.

Memleketimizde, arşitektönik anıtların restorasyonu, bakımı - korunması konularında henüz yeter-

siz de olsa çalışmalar vardır. Bu çalışmaları, yakın zamanlara kadar yabancı uzmanlar yönetmişlerdir. Bunlara ait bahçelere gelince şimdiye dek bu alanda hemen hemen hiç bir restorasyon, bakım - koruma çabası gösterilmemiştir. Çok sayıdaki eski Yunan, Roma Devri anıtlarına, Bizans saraylarına ait bahçelerin izine bile rastlamak mümkün değildir. Selçuk ve Osmanlı devri saray bahçelerinden ise, pek az örnek kalmıştır (Yıldız ve Beylerbeyi Saray bahçeleri, Küçüksu Kasrı gibi...). Bütün bu bahçelere, hiç olmazsa arşitektönik anıtlar kadar önem verilmesi, restorasyon, bakım - koruma çalışmalarının bir an evvel başlatılması, söz konusu kültürel değerlerimizin gün ışığına çıkartılabilmesi yönünden zorunludur.

Bahçe, bütün zamanlarda kültürün en yüksek mertebesini teşkil etmiştir. Çünkü onda, sanatın pek çeşitli türleri birleşmektedir. Bahçede kullanılan materyal, her şeyin üstünde önem taşır. Hatta denilebilir ki, doğanın ta kendisidir. Bahçe sanatçısı, diğer sanat tiplerinde olduğu gibi sadece cansız materyale hükmetmeye çalışmakla kalmaz. Devamlı gelişme gösteren ve değişime uğrayan doğayı da kontrolüne almak zorundadır. Bu nedenle, onları zorlamak yahut da ideal ölçüde bir eser meydana getirmek söz konusudur. Fakat bu esnada, aşırılığa yer verilmemelidir. Aksi halde, beşeri bir eserin ortaya çıkması mümkün olmaz. Bahçe sanatında insan, canlı, kendi hayatına ait olan ve yaşantısında kullandığı bir materyale, kendi irade gücünü damgalamaktadır.

Zusammensetzung

Einerseits Bevölkerungszunahme, Verstaedterung und Industrialisierung, andererseits kraeftige Beseitigung der natuerlichen Quellen und kulturellen Werte verursachen die Vergrößerung der Besorgnisse in den verschiedenen Laendern. Aber je staerker die Natur und kulturelle Werte ausgebaut werden, um so schneller erwacht das Bewusstsein für die Werte der natuerlichen Umwelt, nicht nur unberuehrte Natur, sondern auch für die vom Menschen gestalteten Gaerten.

Der Schutz der Baudenkmale ist Bestandteil der Verfassung der meisten Laender. Die Gaerten dagegen, die diese Bauten umgeben, die den festlichen Rahmen bilden, ohne

den die Bauwerke oft gar nicht zur Wirkung kommen, geniessen bisher keinen gesetzlichen Schutz.

In unserer sich in den letzten Jahren so rapide veraenderten Welt bahnt sich nun eine neue Besinnung auf die uns ueberlieferten Werte an. Waehrend der Entwicklung unserer Staedte die historischen Bauflaechen eine Zeitlang bedenkenlos der Ausdehnung der Staedte weichen mussten, beginnt sich jetzt eine Buergereinzie zu bilden, die für die Erhaltung dieser Bausubstanz kaempft.

Aber für die historischen Gaerten gibt es noch keine Schutzbewegung. Ihre aeussere Stuation hat sich seit ihrer Anlage vollkommen geaendert. Sie liegen meist zwischen dicht bebauten Gebieten, und dadurch ist ihr Boden zu einer begehrten Bauflaeche geworden.

Aus der zweifachen Bedeutung der historischen Gaerten als wertvolle Kulturdenkmale und als heutige Lebensraeume erwachsen ueberdringende Aufgaben. Als Kulturdenkmale sind alle historischen Gaerten unter Denkmalschutz zu stellen.

Wegen dieser Gedanken und Besorgnisse fand erstes Kolloquium über die historischen Gaerten in Fontainebleau vom 13. bis 18. September 1971 statt. Es führten ICOMOS und IFLA zusammen. Bei diesem Kolloquium haben sich IFLA und ihre historische Sektion folgende Ziele gesetzt:

1. Aufstellung eines Verzeichnisses der historischen Gaerten in der ganzen Welt, die als Denkmale oder als wertvolle Beispiele der Gartenkunst geschützt und erhalten werden müssen.
2. Suche nach Möglichkeiten zum Schutz, zur Erhaltung der Gaerten, die besondere Aufmerksamkeit verdienen.
3. Untersuchung der Regeln der Gestaltung der architektonischen Anlage.
4. Energisches Eingreifen, um die Zerstörung wirklich wertvoller Gaerten zu verhindern.

Im Einvernehmen mit der IFLA beschloss ICOMOS erstes Kolloquium mit folgendem Programm durchzuführen:

- I. Allgemeine Bericht - Verzeichnis der historischen Gaerten,

2. Ursachen der Zerstörung und Gefahren für die historischen Gaerten,
3. Probleme der grossen historischen Gaerten in Privatbesitz,
4. Gesetzgebung zum Schutz der historischen Gaerten,
5. Erhaltung der historischen Gaerten,
6. Ausstattung der historischen Gaerten,
7. Dokumentation.

Besorgnisse sind um so grosser, weil die Gaerten zwangsläufig vergängliche Kunstwerke sind. Ausserdem ist leider festzustellen, dass das Problem der Gestaltung von Gaerten selbst unter hervorragendsten Archäologen und Kunsthistorikern zu wenig bekannt ist. In der Praxis erlebt man immer wieder, welche Schwierigkeiten die jeweils Verantwortlichen gegenüber stehen.

Es ist das grosse Verdienst von ICOMOS und Praesident GAZZOLA, die Gefahren für die historischen Gaerten erkannt zu haben und durch die Veranstaltung des Kolloquiums in Fontainebleau Experten

für Bauten und Gaerten aus den einzelnen Laendern in Kontakt gebracht zu haben. Diese Kolloquium konnte nur eine erste Fühlungnahme bewirken. Bei den Diskussionen zeigte sich immer wieder, wie wichtig und fruchtbar der Austausch der Erfahrungen der Fachleute ist. Das naechste Kolloquium von ICOMOS und IFLA soll 1973 in Granada stattfinden.

Die Behörden für Denkmalschutz haben in den einzelnen Laendern für Schutz und Pflege der historischen Bauten ein Stab von Fachleuten zur Verfügung. Nur in wenigen Laendern ist in diesen Behörden aber ein Experte für historische Gaerten.

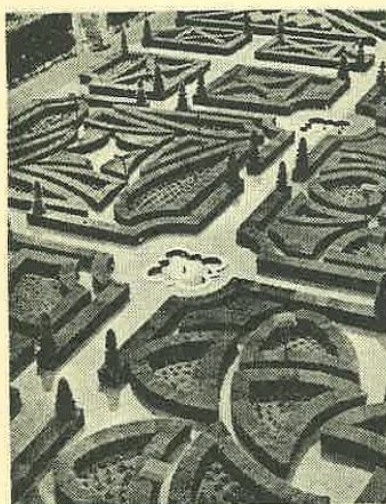
Diese Gaerten sind historische Erinnerungen und Ausstellungsobjekte. Sie sind keine aus früherer Zeit ererbten Museen, sondern lebendige Festraeume, die in den ständing uniformer werdenden Staedten ihre besondere Ausstrahlung haben.

Zu allen Zeiten war der Garten ein Höhepunkt der Kultur, weil sich

in ihm verschiedene Kunstgattungen vereinigen. Das Material, mit dem hier gearbeitet wird, ist über alles erhaben. Denn es ist die Natur selbst. In der Gartenkunst praegt der Mensch einem lebendigen Material, das zu seinem Leben gehört und das er zum Leben braucht, seinen Willen auf.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

1. EICHENDORFF, 1971 : «Was soll ein Garten, wenn er nicht ein Gedicht von ganz bestimmten Klang ist». *Anthos* 1971/1
2. GAZZOLA, Piero (ICOMOS Başkanı), 1972: «Erstes Kolloquium über historische Gaerten in Fontainebleau 1971» *Garten und Landschaft* 1972/4
3. GOLLWITZER, Gerda, 1972: «Die historischen Gaerten in unserer Zeit.» *Garten und Landschaft* 1972/4
4. PECHERE, Rene, 1972: *Restaurierung historischer Gaerten.* *Garten und Landschaft* 1972/4

***** **Ev İçi Bitkileri** *****

Doç. Dr. Yüksel ÖZTAN
A. Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj
Mimarisi Bölümü

Evlerimizin bir köşesinde veya pencere içlerinde yer verdiğimiz bitkiler, sıhhatli ve gösterişli oldukları oranda bizler için sevinç kaynağıdır. Buna karşılık, yaprakları dökülen, çiçeklerini bir türlü açamıyan ve evimize sağlam girdiği halde bir süre sonra bozularak kuru. yan bitkiler ise bizleri üzüntü ve düşüncelere yöneltir. Gerçekten, çevremizde yer alan bitkiler çeşitli organlarının oluşturduğu renk, biçim, ölçü, dokusu ve çizgi gibi özellikleriyle yaşantımızı daha anlamlı duruma getirir, ona canlılık kazandırır. Böyle bir sonuca, sıhhatli ve kendine özgü yapısını ortaya koyan bakımlı bitkilerle ulaşmak mümkündür.

Bilgi, tecrübe ve sabır, başarılı bir çiçek yetiştiriciliğinin üç temel şartıdır. Bu şartlardan birincisi ile ilgili olarak, bu yazımızda ev içi bitkilerinin yetiştirilme ve bakımlarına ait genel bilgileri vermeye çalışacağız.

1. Bitkilerin Gelişme Ve Bakım Şartları

a) Işık

Işık, bitkilerin kökleriyle aldığı su ve yapraklarıyla aldığı CO₂i birleştirerek besin maddeleri üretimini sağlayan çok önemli bir faktördür.

Bitkilerin ışık ihtiyacını çok iyi bilmek gerekir. Örneğin, ışık isteği, bitki cins ve türlerine göre değiştiği halde, aynı bitkinin genç ve olgun dönemlerinde veya gelişme, dinlenme sürelerinde de farklılık gösterir. Işığın gerekli miktardan az olması durumunda, bitki ışığın geldiği yöne doğru uzanarak cazip olmayan, zayıf ve uzun bir bünye meydana getirir.

Genellikle, fazla ışık istemeyen ve optimum ev içi şartlarında gelişebilen bir çok bitki vardır. Bitki için sabah ışığı en yararlı olanıdır. Mümkün olduğu kadar, bitkiler doğu ve güney yönden ışık almalıdır. Bazı bitkilerin ise, batı ve kuzey yönlerden ışık almalarını

denemekte yarar vardır. Bazıları ise, doğrudan doğruya ışık almadıkları halde, haftada bir veya iki gün güneşli bir yere getirilip bırakıldıklarında gelişme gösterir.

Sabahleyin saat 9 - 10 a kadar direk ışıklar genellikle zararlı değildir. Işık çok kuvvetli olursa, tül perdeden süzülmesi yararlıdır. Ev içi bitkilerinin çiçekli olanları, yapraklı olanlara oranla daha fazla ışık ister.

Işık, yaprak rengi için önemlidir. Yeşilden başka renklere sahip olan **Bromeliad**, **Croton**, **Draceana**, **Philodendron** ve **Coleus** gibi dekoratif bitkilerde ışık, renk pigmentinin oluşumuna sebep olur. Fazla ışık ise, yaprakları soldurur, renklerini kaybettirir. Normal olarak, ışık veya gölge seven bitkilerin ani olarak yer değiştirilmeleri sonucunda, yapraklarda yanık lekeleri veya sararma meydana gelebilir. Bu nedenle, zorunlu durumlarda değişikliği yavaş yavaş yapmak daha uygundur.

Ev içinde gölge yerlerde gelişebilen bitkilerden bazıları şunlardır :

Sansaveria, Aspidistra, Tradescantia, Monstera, Ficus türleri, Hoya Cornosa, Kaktüs bitkilerin bazıları, Scindapsus (Potos), Araucaria excelsa, Chlorophytum, Clivia, Begonia Rex.

b) Sıcaklık ve Temiz Hava

Bitkilerin gelişmesi ve sıhhatli olmaları, bir dereceye kadar uygun ısı ve temiz havaya bağlıdır. Bu faktörler, bitki cins ve türlerine göre çok değişiktir.

Ev içi bitkilerinin genellikle, Tropikal yurtlu olmaları nedeniyle, ev içindeki sıcak havaya uymaları kolaydır. Buna karşılık, soğuk hava cereyanlarından zarar görürler. Kışın, belirli saatlerde bitkilerin yukarısında kalan pencereleri açarak, temiz havanın içeri girmesi gereklidir.

Bitkilerin bir yıl içinde ihtiyacı oldukları dinlenme için, yaz ve kış ayları arasında ısı yönünden bir fark temin edilmelidir. Eğer bitki kışın yüksek ısıda bırakılırsa, dinlenme perioduna giremeyeceğinden çiçeklenme ve yapraklanma için ne tomurcuk oluşur ve ne de bitkinin odunsu kısımları pishkinleşir.

Ev içi bitkileri(ortalama olarak kışın 15 - 18, yazın 22 - 25 derecede iyi gelişirler. Bu dereceler, bitkinin cinsine ve türüne göre değişiklik gösterir. Bu değişiklik genç ve olgun bitkiler için de vardır. Genellikle genç bitkilerin ısı isteği daha fazladır.

Bazı ev içi bitkilerin kışın ısı istekleri şöyledir :

Anthurium 15 - 16, Araucaria 5 - 10, Asparagus 8 - 10, Aspidistra 10 - 15, Caladium 20 - 22, Coleus 12 - 18, Cyclamen 10 - 12, Ficus 15 - 17, Hedera

10 - 12, Impatiens 15, Monstera 15 - 20, Philodendron 15 - 20, Peperomia 15 - 20, Saint Paulia 15 - 18, Sansaveria 15 - 20, Potos 14 - 20 Tradescantia 15 - 25 derece. vs.

Günümüzde ısıtma sisteminin genellikle kaloriferli olması nedeniyle, ev içindeki nisbi nem düşüktür. Buna karşı alınacak en önemli tedbir, uygun bitkileri seçmektir. Meselâ, **Ficus, Hoya cornosa, Euphorbia milli, Sansaveria, Tradescantia, Peperomia, Pilea, Monstera, Aspidistra, Kaktüs ve Sukkulentli bitkiler** bunlar arasında sayılabilir.

Havanın temiz olmadığı ev içlerinde, yapraklı bitkileri çiçekli bitkilere tercih etmelidir.

c) Su

Sulama, bir bitkinin bütün gelişme süresiyle ilgili olan önemli bir faktördür. Bu husus, özellikle yetiştiricinin tecrübesiyle kesin esaslara bağlanabilir. Çünkü, aynı bitkinin ihtiyacı olan sulama miktarında hava ve ışık şartlarına göre değişiklik meydana gelebilir. Meselâ, ev içinde ısı yükselmesi halinde su ihtiyacı da artar. Nemli havalarda ise terleme az olacağından, su ihtiyacında da azalma olur. Hava sirkülasyonu olan yerlerde, havanın kuru olması nedeniyle, yine su ihtiyacı artar. Örneğin, evlerimizde koridor ve antrelerde hava cereyanı, köşelere oranla daha fazla olacağından, buradaki bitkilere daha az su verilmelidir. Genellikle, geniş yapraklı bitkiler veya saksısı küçük bitkilere normalden fazla su verilmelidir.

Birçok ev içi bitkileri haftada bir defa baştanasağı ıslatılmak ihtiyacındadır. Suyu gereğinden az veya fazla vermek zararlıdır. Fazla verildiği zaman suyu drene etmek gerekir. Eğer saksıdaki toprak,

saksı kenarından 3 cm. daha aşağıda ise, suyu saksı kenarına kadar doldurmak, toprağı yeteri kadar ıslatır. Diğer bir uygulama, saksıyı suyla dolu bir kaba daldırarak 5 dakika bekletmektir. Sonra bu saksı dışarda, bir saat kadar bırakılarak fazla suyun süzülmesi temin olunur.

Sulama periodu, bitkilere göre değişik olmakla beraber, kışın 3 - 4 günde bir olması normaldir. Yazın ise hergün veya iki günde bir sulamalıdır. En iyisi, saksı toprağının 3 - 4 cm. lik üst tabakası elle muayene edilerek kuru olup olmadığı incelenerek su vermektir.

Bitkilere verilen suyun oda ısısında olması gerekir. Oda ısısından düşük sular, bitki için çok zararlıdır. Su ısısı için 15 - 20 derece arası uygundur.

Ev içi bitkileri mümkünse sık sık pülverize suyla ıslatmalıdır. Bu işlemi, sabahleyin erken, öğleden sonra geç saatlerde yapmalıdır. Suyun cinsi, bazı bitkiler için önemlidir. Meselâ, bu durum Afrika Menekşesi için önemli olmakla beraber, Philodendron'lar için bahis konusu değildir. En faydalısı yağmur suyudur. Çünkü yağmur suyu nötr PH ya sahiptir. Hafif asit PH karakterli suların zararı olmamakla beraber, alkali veya tuzlu olanlar zararlıdır. Böyle sular bitkilerde sararma yapar.

Bazen evlerimizde akan klorlu şehir sularının bitkilere pek zararı yoktur. Eğer su fazla kokuyorsa, suyu bir kapta bekleterek klorun uçması sağlanır ve ondan sonra kullanılır.

Peperomia sanderstii

Peperomia magnoliaefolia

Fatsia japonica

d) Besin maddesi

Bütün bitkilerin şu elementlere ihtiyacı vardır:

— Azot (sürgün ve yaprak gelişimini sağlar)

— Fosfor (çiçek tomurcuğu ile renk pigmentinin teşekkülü, bol çiçeklenme, süresinin uzunluğu, kök gelişimi vs. yi etkiler)

— Potasyum (bitkilerde besin maddeleri oluşumunu, çiçek kokusunu sağlar)

Her üç element sıvı, toz veya tablet gübreler halinde bitki ihtiyacı oranında verilir. Bu üç elementten başka, manganez, bor, sülfür, bakır, demir vs. de bitkiler için ikinci derecede önem taşırlar.

Besin maddeleri ihtiyacı, çabuk gelişme özelliğine sahip bitkiler için, yavaş gelişenlere oranla daha fazladır. Aynı zamanda, ilkbahar ve yaz mevsimlerinde de bu durum aynidir. Bitkilere gereğinden fazla gübre vermek toksik etki yapar, kılcal kökleri dumura uğratar. Bu

nedenle gübrelemeden sonra toprağa bolca su verilmelidir.

Gübrelemede birinci metod, Azot - Fosfor - Potasyum bileşimi olan çok yönlü fayda sağlayan kompoze gübrelerin verilmesidir. Genellikle, çiçeklenme için 5 - 10 - 5 oranında (N - P - K); yaprak ve sürgün için 14 - 10 - 14 oranında gübre verilmelidir. 15 cm. derinlikteki bir saksı için 1/4 çay kaşığı miktarında vermek uygun bir ölçüdür. Toz ve tablet olanları, bir bardak suda eriterek vermek en iyisidir.

Gübrelemede bir diğer metod, tek taraflı gübrelemedir. Bitkilerde gelişmenin başladığı mevsim olan ilkbaharda azotlu gübre; onu takiben çiçek ve meyve teşekkülü için fosfor ve potasyumlu gübre verilmelidir. Miktarları kompoze gübreler gibidir.

Bitkileri, büyüme dönemlerinde yani ilkbahar ve yaz mevsimlerinde ayda bir defa gübrelemelidir. Kuvvetli ve hümsümlü topraklardaki bitkilere iki

ayda bir gübre vermek yeterlidir. Gübreleme sonucu, bitkilerde yaprak ve sürgün verme görüldüyorsa yapılan işlem uygundur. Bitkilerde sararma varsa, ya yeterli değildir, ya da fazla verilmiştir. Fazla gübre ihtiyacı olan bitkilere, gübre dozunu arttırmaktan ziyade, gübreleme periodunu kısımlara bölmek daha uygundur.

Gübre kendi başına, ev içindeki az ışık, havasızlık, donma veya susuzluğun meydana getirdiği sorunları çözümleyen bir vasıta değildir. Kendi payına düşen görevi, uygun şartlarda yerine getiren bir faktördür.

2. Bitkilerin Yetiştirilme Tekniği

Ev içi bitkileri için saksı seçimi, bitkilerin gelişmeleri yönünden önemli bir faktördür

Saksıyı bir bitkinin evi olarak kabul etmek yanlış bir benzetiş sayılmamalıdır. Bir saksının, malzeme ve ölçüsünün bitki isteği yönünden uygun olması şarttır.

Maranta leuconeura kerchoviana

Maranta zebrina

Cissus antarctica

Platycerium alcorni

Dracaena

a) Saksı Nasıl Olmalıdır ?

Kırmızı toprak saksılar veya ahşap kasalar en idealidir. Çünkü, her iki malzeme, nem ve havalandırma isteğini diğerlerine oranla daha iyi düzenler. Esasen, ev içinde bu iki gelişme faktörünü temin etmek çok önemlidir.

Eğer, toprak saksının görünüşü arzu edilmiyorsa, saksıyı seramik veya metal bir muhafaza içine koymak mümkündür.

Ev içi bitkilerinin bir çoğu küçük ve orta ölçülü saksılara uygun türlerdir. Bununla beraber, birçoğumuz büyük saksıların onları daha iyi geliştireceğini sanırız. Bu yanlış bir kanaattir. Meselâ, 20 - 25 cm. çapında yayılma gösteren Saint Paulia (Afrika Menekşesi) için 7 - 10 cm. çapında saksı yeterlidir. Genellikle, büyük bitkiler için 15 - 20 cm., küçük bitkiler için 10 - 12 cm. derinlik yeterlidir.

Seramik veya metal muhafaza içine konulduğu takdirde, saksı ile muhafaza arasındaki boşluğa yaprak çürüntüsü ve

ya yosun koymak, nemin korunması bakımından faydalıdır.

b) Saksı Değişimi Nasıl Yapılmalıdır ?

Bazen, bitkiyi içinde bulunduğu bir saksıdan diğerine nakletmek veya saksının toprağını değiştirmek gerekir. Eğer, yeni bir saksıyı kullanmak gerekiyorsa, o takdirde saksı su altında suyu iyice eminceye kadar bekletilir. Aksi takdirde, kuru saksıya dikim yapıldığında, bitkinin suyu emilecektir. Kullanılacak saksı eski ise, iç ve dış kısmı, su altında sert bir fırçayla iyice fırçalanarak, kırıntılardan ve muhtemelen mevcut hastalık mantarlarından temizlenmelidir.

Daha sonra, saksı dibindeki drenaj deliği üzerine kavisli bir kiremit parçası yerleştirilir. Bunun üzerine 2 - 3 cm. kalınlıkta kiremit kırıkları, kömür parçacıkları veya küçük çakıl taşlarından ibaret bir tabaka konur.

beraber olmasına dikkat edilmelidir.

Eğer bitki başka bir saksıya geçirilecekse, köklerin

mümkün olduğu kadar sarsılmamasına dikkat edilmelidir. Bunun için, değiştirme işleminden önce saksı sulanır. Daha sonra, gövdenin toprağa yakın kısmı sol elin işaret ve orta parmağı arasına alınarak ters çevrilir. Sağ el ile saksının yan ve alt kısmına hafifçe vurulur. Bir müddet sonra bitki, toprağıyla sol ele düşecektir. Değiştirme de mümkün olduğu kadar mümkün eski toprağıyla beraber olmasına dikkat edilmelidir.

Bu şekilde saksısından başsağı çıkarılan bitki, normal duruma getirilerek, dikim yapılmak üzere yukarıda anlatılan şekilde hazırlanan saksıya konulur. Yalnız, burada dikkat edilmesi gerekli husus şudur: Bitkinin aşağı sarkan kökleri katlanmamalıdır. Diğer bir nokta, kök ve gövdenin birleşme kısmı saksı kenarından 2 - 3 cm. aşağıda olmalıdır. Bu şekilde sol el ile tutulan bitkiye, sağ el ile toprak serpilerek konulur. Toprak, saksının yarısına kadar dolduğu zaman, saksı hafifçe sarsılarak toprağın, zemindeki drenaj tabakasına doğru oturması sağlanır.

Monstera deliciosa

Pilea cadieri

Ficus elastica decora

Philodendron scandens

Begonia rex

Chlorophytum variegatum

Toprak konulmasına devam edilir. Kök kısmı tamamıyla toprak altında kalınca, toprak 2 - 3 cm. alçalacak kadar parmaklarla aşağıya hafif hafif bastırılır.

c) Saksı Toprağı Nasıl Olmalıdır ?

Yeni bir saksılı çiçek alındığı zaman, şayet bitki sıhhatli görünüyorsa, bu takdirde saksı veya toprak değiştirmeye lüzum yoktur. Eğer, bu durum bir müddet sonra kaybolmakta ise, toprağın besleme gücünde bir azalma olduğu muhtemeldir. Bu takdirde, toprak değişimi gerekir.

Kullanılacak toprak karışımı için iki formül tavsiye edilebilir. Bu karışım ev içi bitkilerinin hemen hemen % 95 i için uygundur.

(1) 2/3 Turf

1/3 Temiz Kaba Kum

Saksının her 7 - 8 cm. lik derinliği için 1/4 çay kaşığı suni gübre

(2) 1/2 Turf

1/2 (Kum + Kil + Ümüs)
Saksının her 7 - 8 cm. derinliği için 1/4 çay kaşığı suni gübre

Turf : Bir göl veya bataklıkta, su altında oksijensiz yavaş yavaş ihtimar ederek ayrılmış organik maddedir. Böyle bir madde çok uzun sürede meydana gelir. Sünger gibi yumuşak, saçak saçak dökülen, açık kahve renklidir. Kullanmadan önce, toksik maddelerin temizlenmesi için suda 2 - 3 gün bekletilmelidir.

Turflar, hafif asit karakterlidir. Suyu absorbe etme kapasitesi çok fazladır. Havalandırma için uygun bir ortam sağlar. Bu iki özellik ev içi bitkileri için çok önemlidir. Saksı toprağına su konulmasının sebebi, turfın küçük parçalar haline gelerek, sıkışmasını önlemektir. Teorik olarak turfın besleme gücü çok azdır. Bu sebepten, dikim yapıldığı anda suni gübre ilavesi gerekir. Bundan sonra, suni gübre zaman zaman verilmelidir.

İnşaatta kullanılan iri taneli dere kumu karışım için uygundur. İnce taneli deniz kumunu kullanmak doğru değildir.

Birçok kimseler, ev içi bitkileri için herhangi bir bahçe toprağını kullanırlarsa da, bu hiç doğru değildir. Çünkü, bahçe toprağına karışan yapraklar dolayısıyla birçok hastalık mantarları veya haşereler olabilir. Eğer, bahçe toprağı kullanmak zorunluğu varsa, toprak, çim kalıpları altından alınmalıdır. Bahçede meşe ağaçları var ise, veya ormana gitmek mümkünse, buralarda 10 - 15 cm. derinlikten alınan yaprak çürüntülerinden istifade edilebilir.

Kaktüs ve Sukkulentli (etli yapraklı) bitkiler için iyi bir drenaj (su geçirgenliği) ve ışık şarttır. Uygun toprak karışımı 1/2 oranda iri taneli dere kuru ile 1/2 oranda hafif topraktan meydana gelir.

Saksının tabanından itibaren 1/3 ü kiremit kırıklarıyla doldurulmalıdır. Toprağa alkali karakter vermek için, 15 cm. derinlikteki saksı için bir çay kaşığı kireç karıştırılmalıdır. Toprak bu sırada çok ıslak olmamalıdır.

Soğanlı ve yumrulu bitkiler için (Lale, Sümbül, Nerkiş, Begonia v.s.) toprak karışımı :

- 1/3 Kum ve Turf
- 1/3 Ümüs (yaprak çürütüsü)
- 1/3 Kumlu Toprak

15 - 20 cm. derinlikte bir saksıya 1 çay kaşığı kemik unu

Önce saksı dibine kiremit kırıklarından bir tabaka serilir. Sonra, bu tabaka toprakla örtülür. Soğan veya yumru toprak üstüne oturtulur, ve üzerine toprak konulur.

Dikim derinliği ise Lale'de 10 - 15 cm, Nerkiş'de 15 cm., Sümbül'de 15 cm., Safran'da 7 - 8 cm. olmalıdır.

3. Ev içi Bitkilerinin Suni Işık Altında Yetiştirilmeleri

Işık, ısı, temiz hava, su ve besin maddesi gibi bitkilerin gelişmeleri için gerekli olan şartlar arasında, özellikle ışık faktörü, evlerimizde çok defa ideal durumda değildir.

Fazla ışık istemeyen ve optimum ev içi şartlarında gelişebilen bir çok bitki olmakla beraber, asgari ışık durumunda da bitki yetiştirebilmek zor, hatta imkânsızdır.

Bununla beraber, bu gibi yerler için ümitsizliğe düşmek de doğru değildir. Çünkü, gün ışığından faydalanmaksızın evlerimizin loş kısımlarında suni

ışık altında bazı bitkileri yetiştirmek mümkündür. Bunun için normal ampul ışığından istifade etmek mümkün olmakla beraber, gereğinden fazla ısı vermeleri büyük bir sakınca yaratabilir. Buna mukabil, fazla ışık, fakat az ısı veren floresans lâmbalarıyla başarı sağlanabilir. **Saint Paulia, Gloxinia, Begonia, Impatiens, Browallia** v.b. gibi gölge seven bitkiler suni ışık altında gelişebilirler. Muhakkak ki en başarılı sonuç, ormanların zemininde az ışığa ihtiyaç göstererek gelişebilen bitki türlerini kullanmakla elde olunabilir.

Mavi renkte ışık veren ampuller bu amaç için en uygundur. Pembe veya yumuşak beyaz ışık, kesme çiçek için tercih olunmalıdır. Floresans lâmbaları soğuk ışık verdiğinden yaprak yanması olmaz. Tüplerin arkasında, ışığı bitkilere yöneltmek için reflektör tertibatı gereklidir. Işık kaynağı, bitkilere 30 - 40 cm. uzaklıkta ve yatay doğrultuda yerleştirilmelidir. 120 cm. uzunlukta, 40 wattlık tüplerden bir çift floresans tüpü, 30 cm. genişlik ve 120 cm. uzunlukta bir tablaya monte edilmelidir.

Eğer, normal ampulleri kullanmak zorunluğu var ise, o takdirde ışık kaynağını bitkilerden 90 - 100 cm. uzaklığa yerleştirmek gerekir.

Suni ışık altında çiçek yetiştiriciliği, uzunluğu 125 - 130 cm. derinliği 50 cm. ve yüksekliği 75 cm. olan küçük bir sera içinde de olabilir. Ön kısmı cam kapaklı, diğer kısımları ise ışığı içten yansıtan bu seranın tavanına 125 cm. uzunlukta bir ışık kaynağı (Floresans tüpü) monte edilir. Sera için

deki basamaklı raflara saksılar yerleştirilir. Yan tarafta, yukarıda ve aşağıda hava vantilasyonunu temin eden delikler vardır.

Böyle bir tertibatta, ışığın ne kadar süre verileceği önemlidir. Muhakkak ki, 24 saat sürekli ışık vermek gerekmez. Ortalama olarak 12 - 18 saat arasında ışık yeterlidir. Denemelere göre, Afrika Menekşesi için 12 saat iyi bir sonuç verir. Eğer, bitkinin gelişmesi kuvvetli değilse, ışıklandırma müddetini arttırmak ve ısıyı azaltmak gerekir. Suni ışık altında birçok süs bitkileri gündüz 32 - 33, gece ise 27 - 28 derece ısı ister. 5 derecelik ısı farkı yeterlidir.

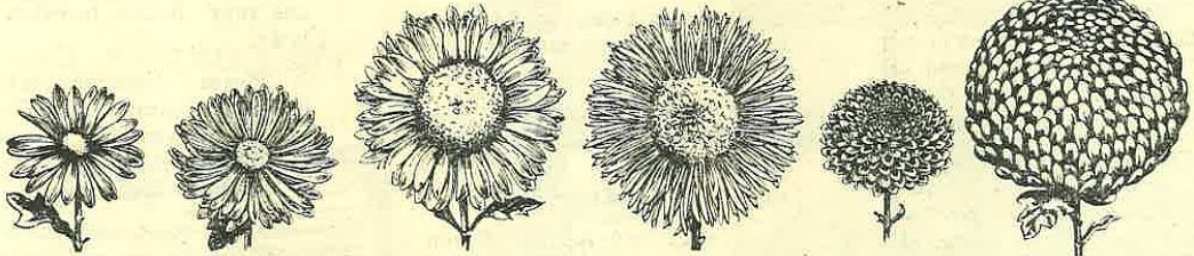
Suni ışıkla, erken veya geç çiçek açtırma gibi özel çiçeklenme mevsimi yaratmak mümkündür. Bugün, bu usul özellikle Amerika ve Avrupa memleketlerinde ticari amaçlarla tatbik olunmaktadır. Meselâ, Krizantemler kısa süreli gün ışığı bitkileridir. Bu sebepten, sonbaharda çiçeklenirler. Eğer, gölge yerlere dikilirse bu mevsimden önce çiçek açarlar. Yumru Begonia'lar ise, uzun gün bitkileridir. 12 saatten fazla gün ışığı isterler. Bu şartların olmadığı yerlerde, suni ışık altında çiçek açtırmak mümkündür.

Sümbül, Lâle, Nerkiş v.b. gibi yumrulu ve soğanlı bitkilere de suni ışık vermek suretiyle erken çiçek açtırmak mümkündür. Bu bitkiler, sürgünler 7 - 8 cm. boylandıncaya kadar serin ve karanlık yerde bekletilir. Daha sonra, herbiri 25 cm. yükseklikte bulunan 40 wattlık 2 floresans tüpü altına getirilirse, bir müddet sonra çiçeklenir. Işığın sağladığı ısı 25 - 26 derece olmalıdır.

bahçede çiçek :

Krizantem — Chrysanthemum (Lat.) (Kasımpatı)

Metin BAŞAL
A. Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj
Mimarisi Bölümü Asistanı

Yalınkat Yarı katmerli Anemon Formlu

Ponpon İçe Kıvrık Çin Krizantemi

İçe Kıvrık
Japon Krizantemi

Dışa Kıvrık
Dekoratif

Dekoratif
Dışa Kıvrık

Dışa Kıvrık
Çin Krizantemi

Dışa Kıvrık
Japon Krizantemi

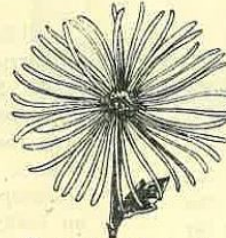
Yalınkat
Kaşık Formlu

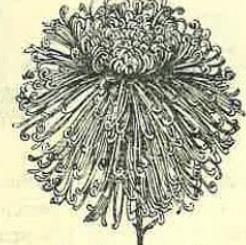
Katmerli
Kaşık Formlu

Kirpi Formlu

İplik Formlu

Örümcek Formlu

Kelime anlamı, Latince; (Chrysos = Altın, Anthemon = Çiçek) altın çiçek olan **CHRYSANTHEMUM** cinsi, Compositae familyasının önemli elemanlarından biridir. Mevsimlik, otsu perenial ve yarı çalimsı perenial olmak üzere 100 den fazla türe sahiptir. Afrika, Amerika, Asya ve Avrupa'yı kapsayan çok geniş yayılış alanı içinde değişik renk, şekil ve yapıda Krizantem çeşitleri bulunmaktadır.

Soğuğa dayanıklı bitki olarak açıkta yetiştirildiği gibi, sera şartlarına adapte olmuş çeşitleri de pek çoktur. Krizantemlerin asıl önemi, soğukların başlaması ile açıkta yetiştirilen çiçeklerin bozulduğu bir dönemde, göz alıcı renk ve şekilleri ile bahçeleri, seraları ve çiçekçi dükkânlarını bezemesindedir.

Mevsimlik Krizantemlerin ilkbahar ve yaz aylarında çiçeklenmeleri

nedeni ile, pek çok olan mevsimlik çiçekler arasındaki yerleri, perenial olanlar kadar belirgin ve kuvvetli değildir. Bununla beraber şekil, renk ve koku özellikleri yönünden dikkatli çeken tür ve varyetelere sahiptir.

Mevsimlik ve perenial Krizantemlerden birkaçına alt genel özellikler aşağıda açıklanmıştır.

Mevsimlik Krizantemler :

C. carinatum : Yaz aylarında sarı ve beyaz renkte çiçek açar, boyu 50 - 60 cm. kadardır.

Kültür Formları : Burridgeanum, beyaz üzerine çingene pembesi halkalı. Floriplena Hybridum, katmerli karışık renklidir. John Bright, saf sarı renkte çiçeklere sahiptir.

C. coronarium : Sarı ve beyaz renkte çiçek açar, boyu 30 - 120 cm. dir.

Kültür Formları : Golden Crown 90 - 120 cm, boylanabilen, yağ sarısı çiçekli, Cream Gem ve Golden Gem 30 cm boyunda sarı çiçeklidir.

C. Frutescens : Soğuğa yarı dayanıklı bir bitkidir. Tam bir perennial olmakla beraber, genellikle mevsimlik bitki gibi kullanılır. 60 - 90 cm boyundaki çiçekleri bütün yaz mevsimi sürekli olarak açar. Bizde Margarit olarak bilinen kültür formu geniş çapta bahçelerde çiçek bordürlerinde kullanıldığı gibi, gösterişli beyaz çiçekleri kesme çiçekçilikte de kullanılır.

C. segatum : 30 - 40 cm boylanabilen, çiçekleri sarı, kırmızı ve beyaz renkte olup ortaları sarı ve kırmızı halkalıdır. Katmerli ve yalınkat kültür formları vardır.

Perennial Krizantemler

(Uzun Ömürlü)

C. alpinum : Yaz aylarında beyaz çiçekler açan, güzel bir kaya bahçesi bitkisidir. 10 - 15 cm boy alır.

C. argenteum : Yarı çalışması, dal ve yaprakları gümüşü renkte, beyaz çiçekleri yazın tek tek açan bir kaya bahçesi bitkisidir.

C. leucanthemum : 45 - 60 cm boylanabilen, beyaz çiçekleri yaz mevsiminde açan bir çeşittir. Kesme çiçekçilikte de kullanılır.

C. maximum : 45 - 90 cm boyundaki çiçekleri yazın açar. Bir çok kültür formu vardır.

C. rubelum : Soluk leylak ve pembe renkteki tek tek çiçekleri, Eylül ve Ekim aylarında açar.

C. sibiricum : 60-80 cm boylanabilen çok değişik renkteki çiçekleri Eylül'de açar. Katmerli ve yalınkat varyetleri vardır.

Yukarda kısaca bazılarının genel özelliklerinden söz edilen Krizantemlerin daha pek çok tür, cins ve kültür formları bulunmaktadır.

Halen bahçe ve seralarda yaygın olarak, C. indicum X C. sinensis hybridleri yetiştirilmektedir. Çiçeklenmeleri Ağustostan Ocak ayına kadar devam eden çok geniş bir dönemi kapsayan, çeşitli renk, boy ve formda melezler mevcuttur. Bu hybridleri üç grup altında toplamak mümkündür.

— Erken Çiçek Açanlar : Açıkta Eylül başından itibaren çiçek açarlar,

— Orta Mevsim Çiçek Açanlar : Eylül ve Ekim aylarında çiçek açarlar. Yerine göre dışarda örtü altında veya serada yetiştirilirler.

— Geç Çiçek Açanlar : Kasım - Ocak aylarında sera şartlarında çiçeklenirler.

Bütün tiplerde üretim kökten ayırma ve çelikle yapılır. Özellikle çelikle üretim gösterişli çiçek elde etmek için en iyi yoldur. Çelikle üretim için; çiçeklenmeden birkaç hafta sonra bitkiler sökülerek budanır. Topraklar yıkandıktan sonra kasalarda taze kompost içerisinde saklanır. Kasalar serin, havadar ve ışıklı bir yerde muhafaza edilir. Bu amaç için en uygun yer soğuk yastıklardır.

İlkbaharda ısı ve güneş ışığının artımı sonucu sürgün faaliyeti başlar. Sürgünler 8 - 10 cm boy alınca çelikler kesilerek, kasalara veya fincan saksılara diktir. Çeliklerin yıl içerisinde daha erken köklenip, dışarı alınabilmeleri için bu faaliyetin hızlandırılarak ön alınması gerekir. Çeliklerin alınması ve köklendirme işlemleri Şubat ve Mart ayları içinde tamamlanmalıdır.

Köklenen çelikler, toprak ısısının artması ve kışağı ihtimalinin kaybolması üzerine, bir müddet sera kenarında dış şartlara alıştırdıktan sonra, hazırlanan tavalara diktir.

Yaz mevsimi boyunca sulama, gübreleme ve zararlılarla savaş gibi kültürel işlemler yapılır. Ancak uygun gelişmeyi sağlamak için, yan dallar alınarak tek gövde bi-

rakılır, büyüdükçe koltuklar alınır. Tomurcuklar meydana gelmeye başlayınca, uç tomurcuğun gelişmesini sağlamak amacı ile diğerleri koparılır. İri ve gösterişli çiçek elde etmek için bu işlem zorunludur.

Erken çiçek çeşitlerinde bu işlemler dışarda yapılır. Orta ve geç çiçek açan çeşitlerde, yerine göre dışarda örtü altında veya sera şartlarında yapılır. Üretimin çapına ve imkânlarla göre, boylanmış gövdeler tele veya dikilen hereklere bağlanar.

Piyasa değerinin artırılması bakımından, uzun gövde yapması ve sıhhatli yapraklar istenir. Bu sebeple gübreleme ve zararlılarla savaş büyük önem taşır.

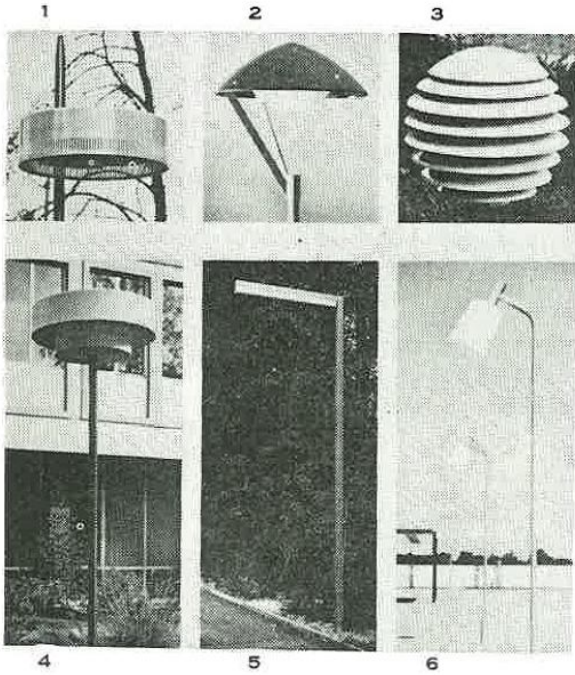
Açıkta çiçek bordürlerinde ve çiçek kasalarında yetiştirilen yalınkat, katmerli, ponpon ve bol çiçekli Krizantemler genellikle kökten ayırma ile üretilirler. Sonbaharda çiçekler döküldükten sonra veya ilkbaharda sürgün faaliyeti başlamadan ayırma işlemi yapılır. Kültürel işlemleri yapılmış olan yeni yerleri ile gübreleme ve toprak işlemesi yapılan eski yerlerine ayrılmış olan fideler diktir. Yerlerine kışık çiçekler dikilmesi istenen bordürlerdeki Krizantemler, yaparak dökümünden sonra sökülerek, çiçek sapları kesilir. Sökülen kökler budama ve yıkama işlemlerinden sonra kesme çiçekçilikte olduğu gibi saklanır. İlkbaharda hazırlanan yerlerine kökler parçalanarak dikilebildiği gibi çelik üretimi amacı ile de kullanılabilir.

Açıkta yetiştirilen bahçe tipleri, her üç senede bir sökülüp gerekli kültürel işlemler tamamlandıktan sonra yeni yerlerine diktirilmelidir.

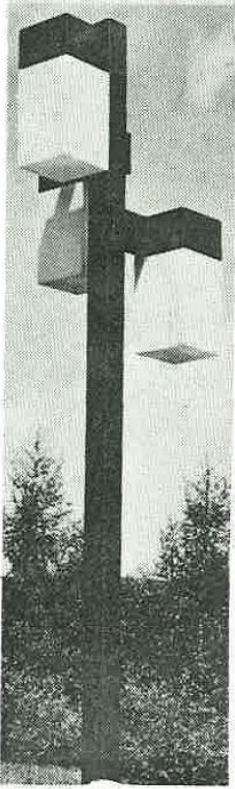
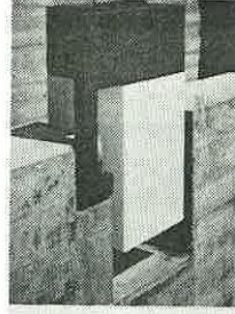
Krizantemler toprak istekleri yönünden pek müşkülpesent olmakla beraber, bitki besin maddelerince zengin, süzek topraklardan hoşlanırlar. Dikimden önce toprak işlemi yapılırken, çiftlik gübresi ile fosforlu gübrelerde ihtiyaca göre ilâve edilmelidir. Özellikle kesme çiçekçilikte yaz ayları içinde su ve azot ihtiyacı muntazam olarak karşılanmalıdır. Mantari hastalıklar ve püseronlarla mücadele ihmal edilmemelidir.

ansiklopedik bilgiler

Dış mekânda aydınlatma elemanları

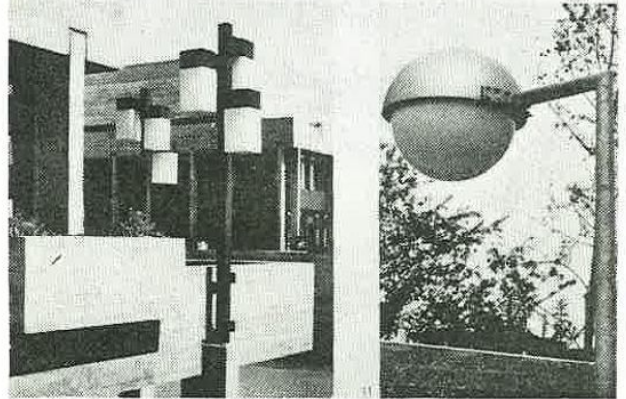
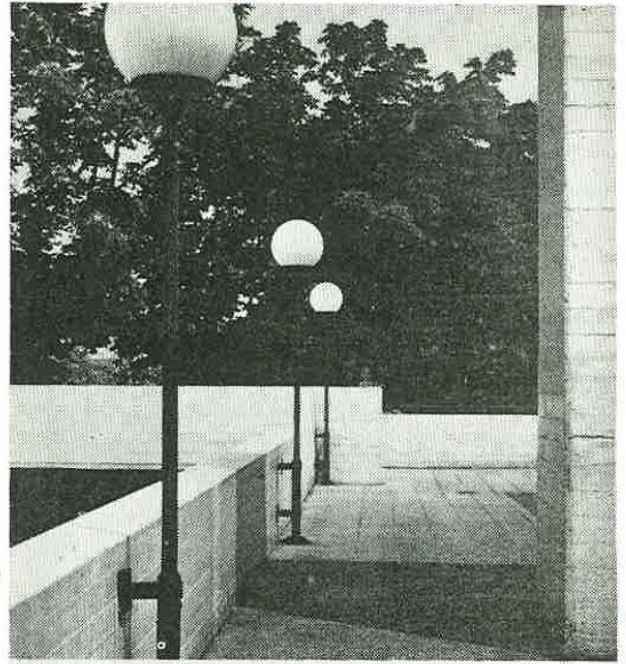

7

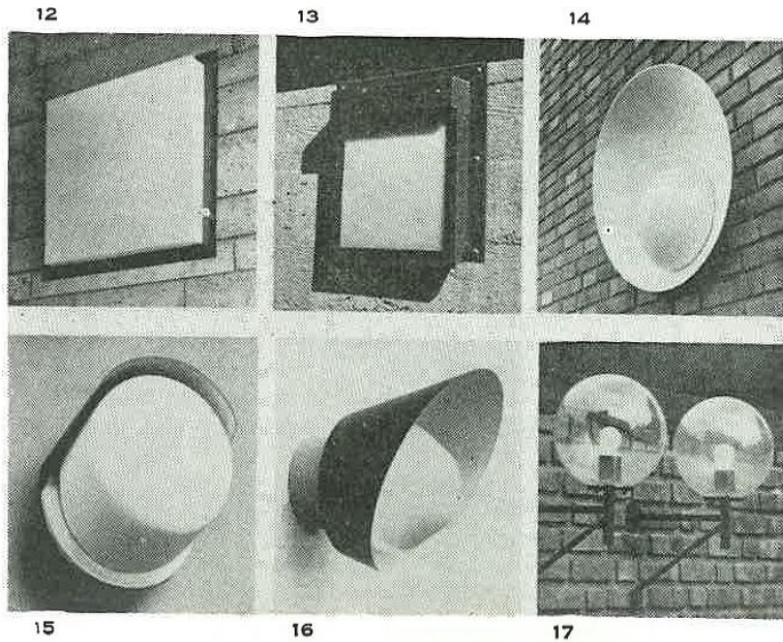
8

9

10

11

15

16

17

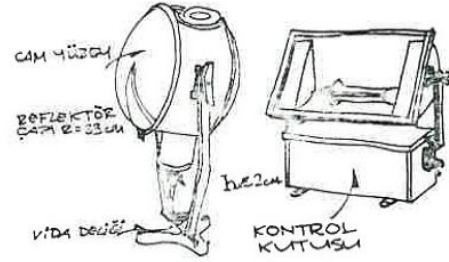
1. Hafif metal konstrüksiyonlu 2. Saç, üs:ül laklı 3. Laklanmış, dairesel saç levhalı 4. Alüminium konstrüksiyon 5. Köşeli çelik boru ayaklı, laklanmış, aydınlatma kısmı Pleksiglas 6. Metal ayaklı, aydınlatma kısmı buzlu camlı 7, 8 ve 10. Kısım beton bloklara ve kısmen de dört köşeli çelik ayaklara monte edilmiş aydınlatma elemanları 9. Yuvarlak kesitli çelik boru ayaklara monte edilmiş küresel aydınlatma elemanları 11. Yarı küre ince saç metal yuva içine monte edilmiş küresel buzlu cam abajur tipi 12. Acrylgas - taş duvar kombinasyonu aydınlatma elemanı 13. Bakır çerçeve - buzlu cam kombinasyonu 14. Opalgas aydınlatma elemanı 15. Opalgas - Bakır örtü kombinasyonu 16. Laklı reflektör ile Opalgas 17. Şeffaf camdan kürese abajurdan yapılmış bir aydınlatma elemanı.

• KONSTRÜKSİYON DETAYLARI

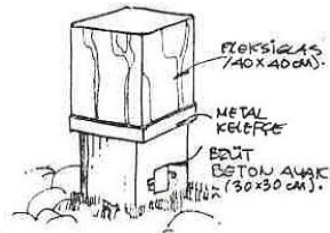
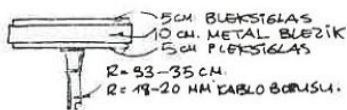
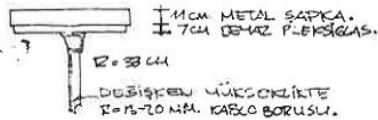
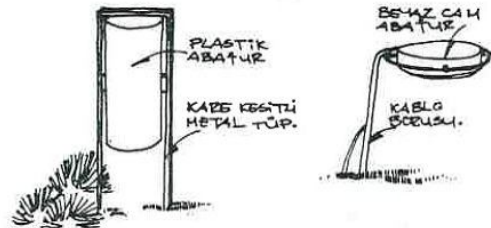
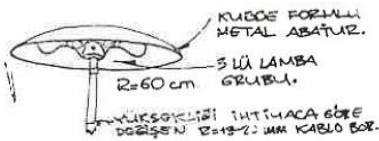
• Değişik tipte aydınlatma elemanlarından detaylar

• Bir aydınlatma elemanın komponentleri

• Tipik aydınlatma projektörlerinden örnekler

• Tipik bahçe aydınlatma elemanlarından örnekler

• BİTKİ TANIMI

KIZILAĞAÇ

Alnus (Lat.)

Familyası : **BETULACEAE**

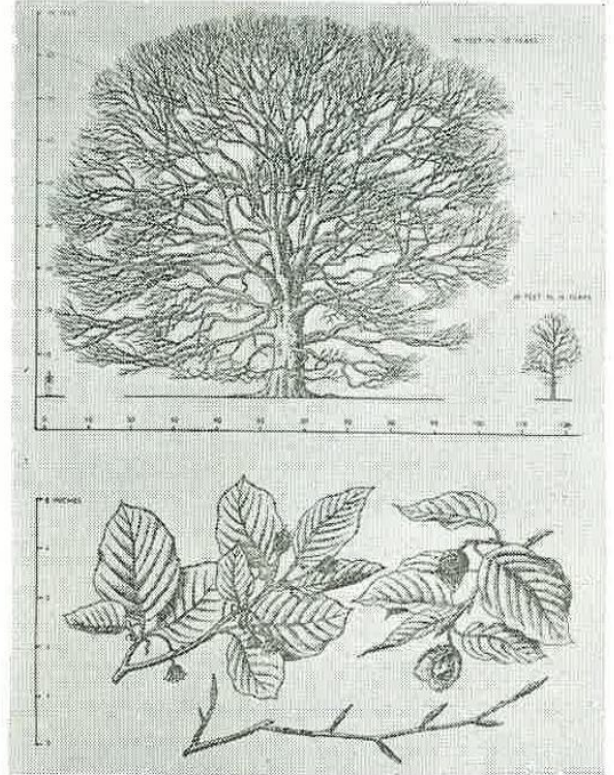
Genel Özellikleri : 30 m kadar boylanabilen, yazın yeşil ağaç ve çalılardır. Yapraklar orta büyüklükte, ters yumurta şeklinde, sarmal, kültürü yapılan bütün formlarda az veya çok dişlidir. Erkek ve dişi çiçekler bir bitki üzerinde teşekkül ederler. Erkek çiçekler uzun püskül, dişi çiçekler küçük kozalakçıklar halindedirler. Bitki genç yaşlarında piramit, orta yaşlarda yuvarlak ve çok ileri yaşlarda ise gene uzun piramit taçlıdır.

İklim ve Toprak İstekleri : *Alnus*'ların kuzey yarı küresinin ılıman zonlarında yayılmış 30 kadar türü vardır. Memleketimizde de Karadeniz, Trakya, Bolu ormanlarında, Akdeniz kıyı ormanlarında bulunur. Bazı türleri soğuk ve rutubetli yerler için ideal bitkilerdir. Genellikle ışık ve rutubet istekleri fazladır. Bazı türler taban suyu yüksek yerlerde de yetişirler.

Peyzaj Sanatında Kullanış Yerleri : Bahçe ve peyzaj sanatında daha ziyade çok ıslak topraklarda kullanılabilme imkânları bu bitkilerin değerini artırmaktadır. Nitekim *Alnus glutinosa* bu çeşit problemi olan yerlerde fonksiyonel değeri olan bir türdür. *Alnus incana*, soğuk ve rutubetli yerler için ideal bir yeşillendirme materyalidir.

Üretilmesi : Daha ziyade tohum ile olur. Bahçe formlarını ise aşı ile üretmek gerekir. Daldırma ve çelikle üretme de kullanılan yollardır. Genellikle çalı formu olanlarla *A. glutinosa* çelikle üretilirler.

Önemli Türleri : *Alnus glutinosa* : Türkiye'de en çok Karadeniz sahil ormanlarında görülür. Geniş ağaçlamalar için ve özellikle taban suyu dolayısıyla problemli olan yerler için ideal bir çeşittir. *A. cordifolia* *Alnus*ların en dekoratif çeşitlerinden birisidir. Küçük bahçeler ve parklarda kullanılabilir. Kurak topraklarda da iyi barınır. *A. incana* : parçalı yaprakları dolayısıyla *glutinosa*'dan daha dekoratiftir. Özellikle *aurea*, *glauca* ve *pendula* en güzel bahçe formlarıdır.

KAYIN

Fagus (Lat.)

Familyası : **FAGACEAE**

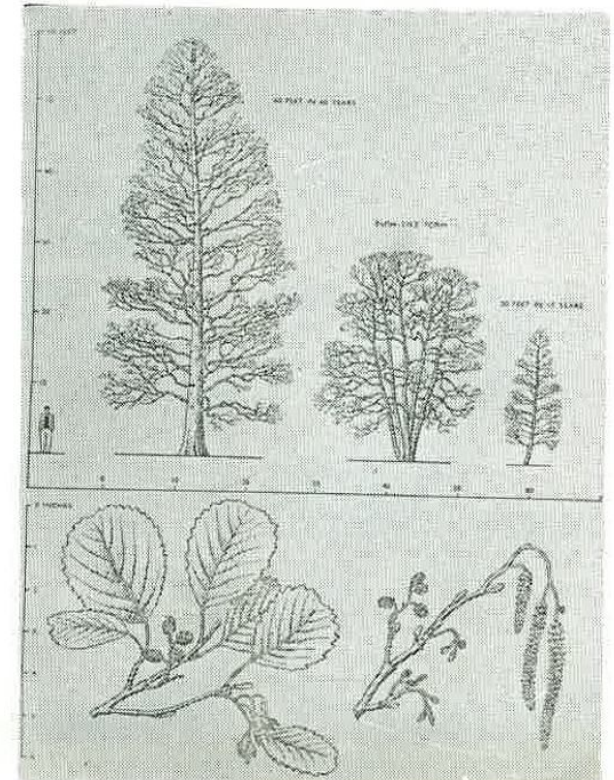
Genel Özellikleri : 40 m kadar boylanabilen iri cüsseli, yazın yeşil kalan ağaçlardır. Son derece asil, muhteşem görünümlü, simetrik bir habitusu vardır. Gövde açık gri renkte, pürüzsüz ve parlaktır. Yaprakları uzunca yumurta biçiminde. Kenarları tam veya dişli, yaprak damarları bariz ve paraleldir. Yaprakların ufak kulakçıkları vardır, zamanla bunlar düşer. Erkek çiçekler aşağıya doğru sarkan yuvarlak kümecikler halinde, dişi çiçekler daha küçük kümecik halinde ve dik dururlar.

İklim ve Toprak İstekleri : Kayınların kuzey yarı küresine yayılmış olan sekiz türü vardır. Kayınlar genellikle kumlu, tınlı ve kireçli topraklarda iyi gelişirler, oldukça dayanıklı ağaçlardır. Hava nisbi neminin azlığında şiddetli soğuklardan zarar görürler.

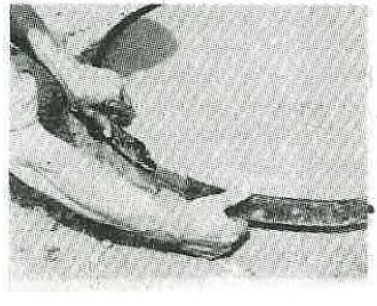
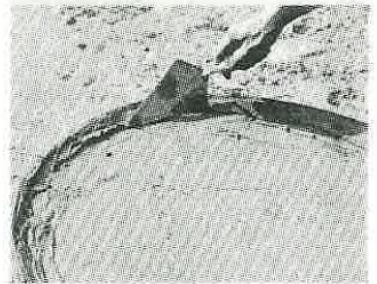
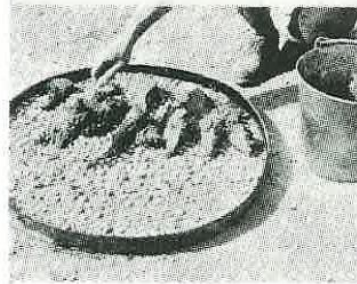
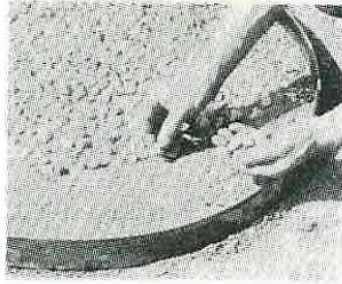
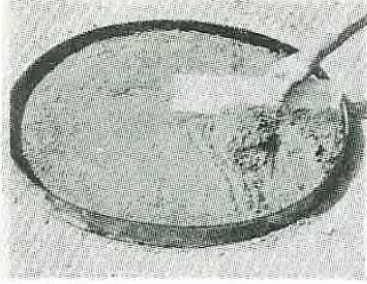
Peyzaj Sanatında Kullanış Yerleri : Kayınlar çok değerli orman ağaçları olmalarının yanı sıra dekoratif park ağaçlarıdır. Habitus güzelliklerinin yanısıra, hemen her mevsim güzel olan bir yanları vardır. Kışın çıplak iken dalların çatırlışı, gövde renkleri ile göze çarparlar. Sonbaharda yaprakları kırmızı sarı renge döner ve yapraklarını uzun süre kuru olarak üzerinde tutar. İlkbaharda açık yeşil parlak yapraklarıyla çok caziptir. Parklarda tek veya gruplar halinde dikilebilirler. Kırmızı bakır rengi yapraklı türleriyle, salkım formu olanları, ev bahçelerinde, bulvarlarda ve parklarda kullanmak mümkündür.

Üretilmesi : Kayınlar daha ziyade tohumları ile üretilirler. Tohumlar sonbaharda kumda katlandıktan sonra ilkbaharda tavalara ekilirler. Fideleri iki veya üç yılda bir şaşırtmak gerekir, aksi halde kazık kök yaparlar ve şaşırtılmaları riskli olur. Kırmızı yapraklı ve salkım formu varyeteler cemeğinde aşı ile üretilirler.

Önemli Türleri : *Fagus orientalis* : Türkiye'de tabii olarak bulunan bu türdür. İyi bir orman ve park ağacıdır. Bütün ormanlık yerlerde genellikle 1000 m yüksekliklerden sonra tabii örtüye girer. *Fagus silvatica* : Avrupa kayını diye bilinen bu kayın Doğu kayınına çok benzer. En güzel park çeşidi *F. silvatica atropurpurea*, *F. s. pendula* ve *F. s. heterophylla*'dır.

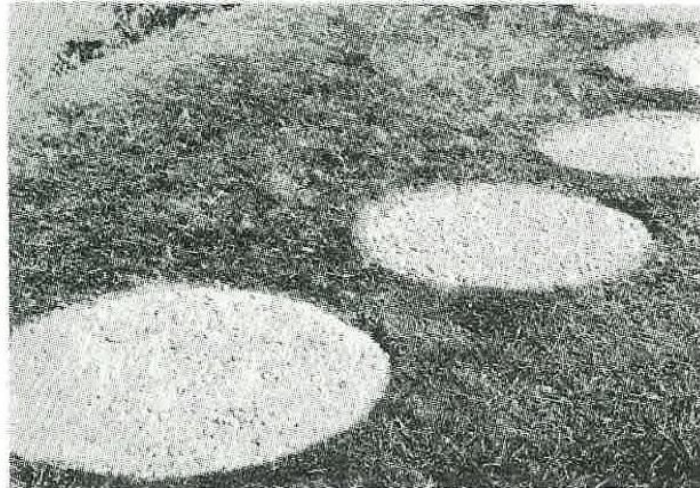
• PRATİK BİLGİLER

Yıkanmış Beton Plâkalar

Yıkanmış beton plakaları, bahçelerde sık sık yer verilen ve yapımı çok kolay bir elemandır. Çakıllar arasındaki çimento yıkandığı için bu ad verilmiştir. Bu tip plakaların yapımı şu sırayı takip eder : Bir varilden kesilen çember, düz bir yüzeye yerleştirilir. İçine 2 cm. kalınlıkta ince kuru kum yayılır ve tesviye edilir. Daha sonra, aynı büyüklükteki çakıl taşları, güzel görünümlü yüzeyi alta gelecek üzere hafifçe bastırılarak kuma yerleştirilir. Üç kısım kum ve bir kısım çimentodan elde edilen karışım sulandırılarak, çakıl tabakası üzerine dökülür ve hafifçe bastırılarak tesviye edilir. Karışımın çembere doğru hafifçe yüksek olmasına dikkat edilir. Bu plakaların masa, basamak vb. gibi kullanılması gerekiyorsa, bu safhada karışım içine tel kafes yada ince demir çubuk konmalıdır. Karışımın iyice tesviyesinden sonra nemli bir çuvala örtülür ve dört gün kurusmaya bırakılır. Daha sonra, çember çıkarılır, alt yüzey üste çevrilir ve çakıllar arasındaki kumlar fırçalanarak temizlenir. Bir hafta sonra plaka yıkanır ve tekrar fırçalanır. Plakaların bahçeye yerleştirilmesi kum zemin üzerinde olmalıdır.

Futbol Alanlarının Çimlendirilmesi Ve Başarı Şartları

Ekrem GÜRENLİ
Ziraat Y. Mühendisi, T.B.M. Meclisi
Park ve Bahçeler Müdürü

Arazinin veya mekânın kullanma amacına göre yeşil alan tiplerinden biri de **SPOR ALANLARI**dır. Yeşillendirmede kolaylıkla vazgeçilemeyen bir eleman olarak bilinen **ÇİM**, spor alanlarının tanziminde çok daha önemli bir konu olarak karşımıza çıkıyor. Zemin entansif derecede kullanma zorunluğuna rağmen, çim kaplamanın gereği gibi yaşatılabilmesi ve kullanılabilmesi, spor alanlarında başlıca sorun olmaktadır.

Hemen herkes çimle kaplı spor alanlarını tercih eder. Çekiciliği, kendikendini yenileyebilmesi, iklimi düzenleyiciliği, temizliği, yumuşaklığı, kaza zararlarını hafifleticiliği gibi özellikleri ile oyuncuların, yöneticilerin ve spor severlerin arzularını kamçılar. Ama ne yazık ki, her yerde ve her spor alanı için bu mümkün değildir. Spor çeşidinin özelliği ve bazen altedilemeyen iklim şartları, çim kaplama imkânlarını kısıtlar. Bu yüzden bazı gelişmiş ülkelerde **SENTETİK ÇİM** yapımı denenmiş ve bir bakıma başarı da sağlanmıştır. Ancak pahalı oluşt, insanın doğaya bağlılığı ve özleminden doğan canlı çim sevgisi ile çim bitkileri gene değerini koruyabilmektedir. Buna rağmen yurdumuzda, özellikle **FUTBOL ALANLARININ ÇİMLENDİRİLMESİ**ndeki başarısızlıktan yılanların bir gün bu çim taklidine önemleri mümkün olur mu? Ancak, özel spor alanları için, bazı şartlarla ve bir dereceye kadar tavsiye edilebilir olmasına rağmen moda haline gelmesi ihtimalini düşünmek ise, büsbütün ürktücü. Gerek böyle bir ihtimale karşı ve gerekse bizim için şimdilik tek imkân olması bakımından, futbol alanlarımızın çimlendirilmesindeki **BAŞARISIZLIK NEDENLERİ** üzerinde durmak gerekir.

Bize göre bu nedenlerin en önemlisi, yönetimi elinde tutan kuruluşun teknik kadrosu içinde konu ile ilgili mütehassısların bulunma-

ması, bu konuda ve memleketimiz şartlarında gerekli bilimsel araştırmaların yapılmasıdır. Mütehassıs elemanı olmayan bir kuruluştaki ne ihale yoluyla ve ne de idare imkânlarıyla başarılı bir çimlendirme işinin yapılmasına imkân yoktur. Teknik şartnamelerin, kontrollük görevlerinin kusursuz olması ve ehliyetli müteahhitlik müessesesinin doğup gelişmesi mümkün değildir. Bu eksikliğin bakım çalışmalarındaki olumsuz sonuçları da meydana-

O halde, idareler daima işin içinde olmak ve bilinçli bir iş takibi yapmak zorundadır. Bu zorunluğ, alandan devamlı ve programlı olarak faydalanabilmenin şartı olarak benimsemek gerekir. Tesis var oldukça devam edecek sürekli bir bakım hizmeti vardır. Bu hizmetin verimli ve kusursuz olması, idarenin iyi organize edilmiş yönetimi ve denetimi ile mümkündür. En başarılı tesis bile birkaç küçük bakım hatası yüzünden bozulabilir. Devam eden bakım hatalarından doğan zararların giderilmesi ise zor ve pahalı olur.

Futbol alanlarındaki **ÇİMLENDİRME** ve **BAKIM TEKNİĞİ** ile ilgili olarak, dikkat edilmesi gereken bazı önemli hususlar üzerinde durmak istiyoruz.

YAPIMDA : Alanın direnağı, toprak hazırlığı, sulama sistemi ve uygun çim karışımı önemli yer tutar.

Uygun bir **DRENAJ** sisteminin söz edebilmek için yağışların, sulama suyunun ve taban suyunun gereği gibi regüle edilmiş olması lazımdır. Killi toprakta % 2-3, normal toprakta % 0,2-1 meyille yüzeyin tesviye edilmiş olması bunun için yeterli değildir. Toprak ve yüzeydeki fazla suyun bekleme ve birikme oranında çim zarar görür. Aşırı halde çimlerin ölümü yaklaşır, alandan

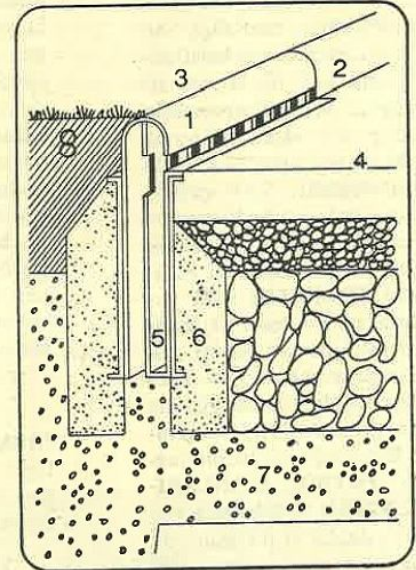
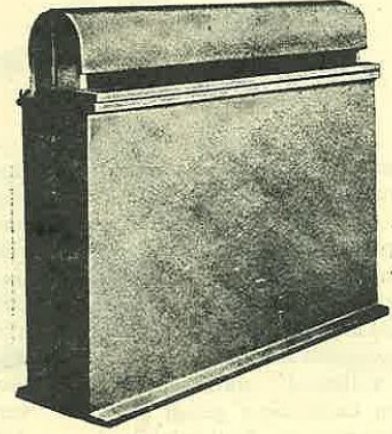
faydalanma imkânı azalır veya yok olur.

Drenaj sisteminin esasını filtre tabakası ve drenaj kolları (kanalları) meydana getirir. Su toplama rögarları ve ana deşarj kanalları, sistemi tamamlar. Çim alan ve çevre alanlar da dahil olmak üzere, bütün yüzey ve zemindeki fazla sular bu sistem sayesinde uzaklaştırılabilir. Balık kulçığı şeklinde yer alan drenaj kolları arasındaki mesafeler, yağış ve toprak özelliğine göre hesaplanır. Bu ekseriya 8-12 m. dir. Drenaj derinliği ise 40 cm. kadardır. Kanallar % 0,5-0,8 meyille, yüzeye paralellığı ve aynı derinliği korur. Bu kanallarda künk boru, beton büz veya plastik borular kullanılabilir. Ancak boruların etrafı ve üzeri (kanal üst seviyesine kadar) bir filtre malzemesi ile doldurulur. Bu iri kum, çakıl, moloz veya cam kırığı olabilir. Sıkışmış olmasına rağmen filtre malzemesi içine zamanla toprak sızarak drenajı aksatabilir. Yapımda bu hususa dikkat edilmelidir. Herşeye rağmen sistemi bu yüzden kontrol edebilmek ve gerektiğinde temizleyebilmek için uygun birkaç yerde kontrol rögarları yapılmalıdır (Şekil - 1).

Önemli hususlardan biri de **ÜST TOPRAĞIN** hazırlanmasıdır. Kazı, dolgu ve tesviye sırasında çorğuk mevcut ve bitkisel özellikte olan üst toprak heder edilir. Oysa bunun 20 cm. kalınlıkta sıyrılıp bir yerde depolanması ve bilahare kullanılması işi ve masrafı azaltır. Çim için 20 cm. kalınlıkta olması gereken bu üst toprağın hümüslü ve biraz da kumlu olması lazımdır. pH derecesi de 5,6-6,7 olmalıdır. Yani hafif asidik karakterde, yeteri kadar ve sürece rutubeti koruyabilen, her türlü sıkışmaya karşı geçirgenliği koruyabilen bir fiziki bünyeye sahip olması, gerekli besin maddelerini de hazır bulundurması önemlidir. Bu şartlar temin edilmeden ekim yapılması hatalıdır.

Futbol alanları için en uygun **SULAMA SİSTEMİ** otomatik veya yarı otomatik olan suni yağmurlamadır. Özellikle memleketimizin iklim şartlarında bunun önemli bir yeri vardır. Toprağın su alma kapasitesine uygun olarak rutubeti sağlamak, zamanında ve kısa sürede mütecanis bir sulama yapabilmek, en iyi bu sistemle mümkündür. Derin ve kuvvetli kök sistemine sahip, sağlam bir çim kaplamayı elde etmek için bu da önemli bir faktördür. Suni yağmurlama tesisleri U.S.A. ve Avrupa'da çok geliştirilmiştir. Memleketimizde de artık, o derece olmasa bile bu ihtiyacı karşılayabilecek firma ve mütehasşıs lar vardır. Yağmurlama sistemini toprak içinde sabit veya yüzeyde demontabl olarak tesis etmek mümkündür. Futbol alanlarımız için şimdilik en uygunu ve ucuzu ikincisidir. Bu sistem, birbirlerine kolayca eklenip ayrılabilen, hafif metalden yapılmış borulardan ve bunların üzerine monte edilebilen yağmurlama başlıklarından ibarettir. Şebekeye basınçlı su verecek bir motopomp veya hidrafor sistemi de ayrıca gereklidir. Tüm alanı bir anda değil de kısım kısım sulamaya razı olunduğu takdirde daha az boru ile sistemi ucuza maletmek mümkündür. Yağmurlama başlıkları çift veya tek memelidir. Çift memeli genellikle daha uygundur. Başlıklar sulamayı hep birlikte içiçe daireler halinde temin ederler. Herbir başlık, kendinden çevreye doğru azalan bir yağmurlama yapar. Püskürtme mesafesi sonuna rastlayan çevre çizgisi en az sulanan kısımdır. Bu sebeple, dairelerin birbirlerini keserek her tarafta mütecanis sulama yapması bakımından, boru uzantısı üzerindeki başlıkların ara mesafesi sulama çapının % 70-72'si kadar olur. Meselâ püskürtme mesafesi 12,5 m. ise, sulama alanı çapı 25 m. dir. Buna göre başlıklar arasındaki mesafe ise 18 m. olacaktır. (Şekil - 2 ve 3). Boru çapı, su miktarı ve basıncı ile meme çaplarına göre iş kapasitesi değişir. Meme çapları 4X5 mm. olan bir yağmurlama başlığı, 2,10 m³/Sa. verdili ve 1,5 atü basınçla yarıçapı 10-13 m. olan bir alanı sulayabilir. Ve bir saatte 8-9 mm. lik bir yağmurlama hızı kaydedebilir. Yağmurlamadaki su zerrecilerinin büyüklüğü toprağın geçirgenlik derecesine veya su alma kapasitesine uymalıdır. Çok ince zerrelili, toz halinde bir yağmurlama genellikle uygun değildir. Su zerreceleri, toprağın ağırlık ve killilik oranında ince, hafiflik ve kumluluk oranında iri olmalıdır.

Futbol alanları için uygun **ÇİM BİTKİSİ TÜRLERİNİN** tayini ve tohumlulukta ki karışım oranları daima tereddütlere yol açar. Yabancı literatüre göre karışım da yer alması gereken uygun çeşitler *Poa pratensis*, (bazan *P. annua* ve *P. trivialis*'e de yer verilir), *Festuca ovina*, *Festuca rubra*, *Lolium perenne*, *Agrostis tenüis* veya *Agrostis stolonifera* ve *Cynosurus cristatus*. Tecrübemiz dışında kalan Akdeniz iklimi etkisindeki bölgelerimiz için kesin bir şey söylememek kaydıyla, bu çeşitlerin memleketimiz için de uygun olduğunu belirtmek gerekir. Ancak çoğunun memleketimizde üretimi yapılmamakta, arandığında pi-

ŞEKİL : 1 — Çayırda koşu pistini ayıran bordürtaş ı üzerindeki su toplama haznesi ve bunun diren aj sistemi ile irtibat ı. 1 Su toplama başlığı, 2 Bordür, 3 çayır, 4 Koşu pisti, 5 Çamur sızıciü bölme, 6 Beton, 7 Diren aj filtre tabakası, 8 Bitkisel toprak.

yasada bulunmamaktadır. Bu bizim için önemli bir eksikliktir. Yukarıda sayılan bazı çeşitlere ait alt türler ve kültür formları ile yabancı memlekelerde daha iyi sonuçlar alınmaktadır. Meselâ; *Festuca rubra* var. *fallax* *festuca rubra* var. *genuina*, *Festuca ovina* var. *capillata* ve *Agrostis* cinsinin bazı ince ve küçük yapraklı kültür formları. Bizde çoğu yerde alışkanlık haline gelmiş olan *T i r f i l*'in futbol alanlarında karışıma sokulmaması lâzımdır. Bunun en önemli mahzuru, oyuncuların kolayca kaymalarına yol açmasıdır.

Tecrübemiz dışında kalan Akdeniz İklim Bölgesi hariç, memleketimizdeki futbol alanları için şu iki karışımı, iyi bakım şartları ile tavsiye edebiliriz :

Çeşitler	Ağırlık % si	
	I. Tip	II. Tip
<i>Lolium perenne</i>	30	30
<i>Festuca ovina capillata</i>	10	—
<i>Festuca rubra fallax</i>	30	—
<i>Festuca rubra genuina</i>	15	35
<i>Poa pratensis</i>	10	15
<i>Poa trivialis</i>	—	5
<i>Agrostis tenuis</i>	5	—
<i>Agrostis stolonifera</i>	—	10
<i>Cynosurus cristatus</i>	—	5
	100	100

I. Tip : Orta derecede normal topraklar için uygun olup m²'ye 25-30 gr. atılacak.

II. Tip : Ağır ve rutubetli topraklar için uygun olup m²'ye 20-25 gr. atılacaktır.

Tohumluğun evsafı üzerinde de durmak gerekir. Kullanma değeri bilinmeyen bir tohumluğu kullanmak tedbirli bir davranış değildir. Hele iyi ambarlandığından emin olmayan tohumların bir yıldan fazla beklemesi halinde mutlaka Çimlenme Gücünü denemek lâzımdır. Safiyeti ve Çimlenme Gücü bilinen bir tohumun Kullanma Değeri şu formüle göre tespit edilebilir .

Çimlenme gücü X Safiyet

100

= % kullanma değeri

Yukardaki karışımlara giren bazı tohumların normal çimlenme güçleri, saflık dereceleri, 1 gramlarındaki dane adetleri şöyledir :

	Ad./1 gr. Safiyet	Çimlenme gücü	
<i>Lolium perenne</i>	500	96/99	88/95
<i>Festuca ovina</i>	2000	88/96	85/95
<i>Festuca rubra fallax</i>	1000	96/99	88/92
<i>Poa pratensis</i>	3300	88/98	80/90
<i>Poa trivialis</i>	5500	88/95	80/90
<i>Agrostis tenuis</i>	16000	96/99	80/90
<i>Cynosurus cristatus</i>	1700	96/99	85/90

Buna göre mesela *Lolium perenne* tohumunun normal sayılabilmesi için % kullanma

88 X 96

değerinin askarı ————— = 85,14 olması la-

100

zımdır.

Tohumun bir gramına düşen tane adedinin bilinmesi, ekimde m²'ye düşecek tohum adedi- ni tayin bakımından önemlidir. Ekilirken m²'ye 35-50 bin adet tohum danesinin düşme- si normaldir. Memleketimiz şartlarında genel-likle 40-45 bin, iyi sonuç vermektedir. Mesela yukarıdaki karışımlar için tavsiye olunan gr./m² ler bu miktarlara uymaktadır.

En uygun ekim zamanı Eylül ayıdır. Bu- nun çeşitli avantajları yanında, çeşitli yollarla toprağa karışan yabancı ot tohumlarından çı- kan istenmeyen otlardan kurtulmaya da fay- dası vardır. Yabancı otların pek çoğu kış don- larının etkisi ile daha tohum bağlamadan, kendi kendine yok olur. Önemli bir husus ta, yeni çim alanın bir sene kadar kullanılmaması- dır. Eylül'de ekilen bir alanın iki kışı geçir- mesi en idealdir. Çünkü karışımındaki *Poa*, *Festuca*, *Agrostis* gibi esas çeşitlerin gençlik gelişmesi ağır olur. Bunlar ancak bir yıl için- de kuvvetlenebilir.

Futbol alanları **HAZIR ÇİM KALIPLARI** ile de çimlendirilebilir. Ancak hazır çim yeti- ştiriciliği Memleketimizde henüz gelişmemiştir. Bu nedenle şimdilik bu konuda sadece karışı- ma girebilecek olan çim bitkilerini sıralamak- la yetiniyoruz. Bunlar; *Festuca rubra commu- tata*, *Festuca rubra rubra*, *Lolium perenne*, *Phleum nodosum*, *Cynosurus cristatus* ve *Poa pratensis*'tir. (*)

BAKIM'da en fazla ve en önemli yeri tu- tan **sulama**, **biçme** ve **gübre- leme** işleridir. Daha başka yabancı ot, has- talık ve zararlı mücadelesi, havalandırma, si- lindirme, kumlama, tırmıklama ve onarma gibi alana göre az veya çok önem kazanan fakat gerektiğinde ihmale gelmeyen işler de vardır. Çim kaplamanın daima canlı, kuvvetli ve sıhhatli olması, ideal şekilde kullanılabil- mesi iyi bakım şartlarına bağlıdır.

SULAMA'nın fazla ve sık yapılması ile iyi çim elde edilebileceği kanısı yanlıştır. Suyun fazlası da azı da zararlıdır: Topraktaki su-ha- va dengesini bozmamak, toprağın karakterine uymak esastır. Her sulamada toprak iyice do- yurulmalı ve sonraki sulamaya kadar gereken fasıla mutlaka verilmelidir. Bu iklim ve to- prağa göre 3-5 gün ve bazı şartlarda 10 gün bile olabilir. Tabi yağışlı bölgelerde daha da fazla. Sık ve sathi sulama çim köklerinin yüze- ye yakın olarak teşekkülüne yol açar. Böyle bir çayır ise zayıf, yabancı otların gelişmesine uygun olur. Sulamanın biçme ve gübreleme programı ile çok yakın ilişkisi vardır. Ne ka- dar çok biçilirse toprak o kadar fazla besin kaybeder ve gübreye muhtaç olur. Bu durum- da gübreleme yetersizse, su ihtiyacı da artar. Zira çim bitkileri gereken besini alabilmek için besince zayıf konsantrasyondaki toprak suyundan daha da fazlasını almak zorunda ka- lır. O halde çayırda normal sulamanın yapıla- bilmesi için normal gübrelemenin de yapılma- sı lazımdır.

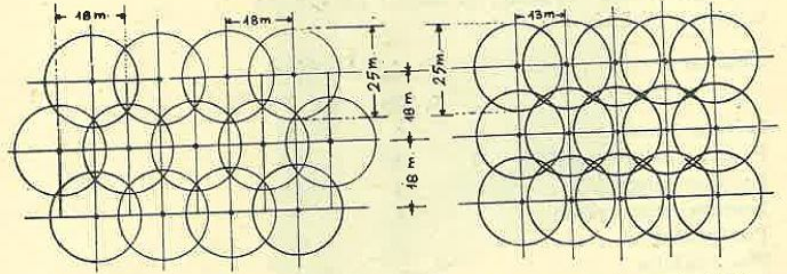
Sulama zamanının gelip gelmediğini herkes gözle tayin edemez. Normal bir toprakta pra-

tik olarak, toprak kesitine bakılır ve kuruma derinliği üstten itibaren ölçüldüğünde 2,5 - 3 cm. olmuşsa sulama zamanı gelmiş demektir. Bu rakam sathi köklü çayırarda tabiatıyla daha az olacaktır. 10 cm. kalınlıkta bir toprak numunesi alınarak ta bu kontrol yapılabilir. Su ihtiyacı içindeki böyle bir çayır suni yağmurlama şeklinde, yüzeyde su birikmesi ve göllenme yaratmadan ağır ağır sulanır. Rutubet kök derinliğine ulaşır alt tabakalardaki rutubetle birleşinceye kadar sulamaya devam olunur. Bu durum toprağın ağırlığı oranında geç, hafifliği oranında çabuk meydana gelir. İşte toprağın doymuş hali budur. Çayırın ve iklimin özelliklerine göre uygun bir sulama programı ancak tecrübe ile tayin edilebilir. Önemli olan tecrübenin kısa zamanda kazanılmasıdır. Yaz günlerinin sıcak saatlerinde ve güneş altında sulama yapmak sanıldığı kadar tehlikeli değildir. Bunun en önemli mahzuru, buharlaşma ile fazla su kaybına yol açmasıdır.

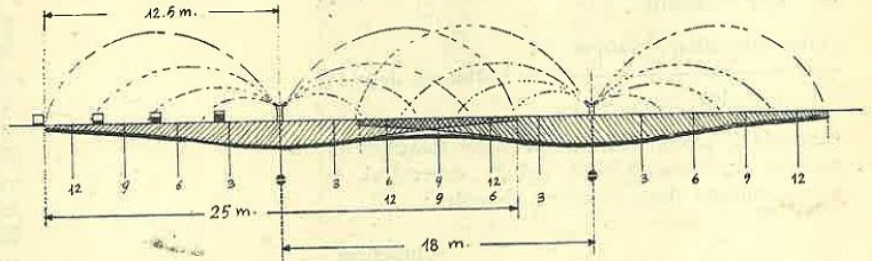
ÇİM BİÇME hakkında söyleyeceklerimiz şunlardır. Futbol çayırları için en uygun biçim derinliği 5 cm. dir. Yani biçildikten sonra 5 cm. kalacaktır. Hele 4 cm. den daha kısa olursa çimde durgunlaşma olur. Kök derinleşmez, sıcağa dayanıklılığı azalır, yüzey nemini çabuk kaybeder ki, bunlar hep onun zararına. 10 cm. yükselmiş bir çayırda biçim zamanı gelmiştir. Bu şartlar, oldukça sık biçim ve o kadar da besin ihtiyacına yol açar. Ayrıca biçim artıkları mutlaka toplanıp uzaklaştırılmalıdır. Futbol çayırlarındaki bu zorunluk ta bir besin kaybı sebebidir. Yeni ekilen alanlarda ilk biçim tercihen yetenekli birisi tarafından turpanla yapılmalıdır. Ancak bundan önce mutlaka bir veya iki defa silindirenmiş olması gereklidir. Turpanla yapılacak ilk biçim için uygun zaman, çim yüksekliğinin 7 cm. ye ulaşmasıdır. Genellikle en iyi biçim aleti, silindirik döner bıçaklı motorlu makinalardır. Biçimde dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan birisi de, biçme aletlerinin daima iyi bilenenmiş olmalarıdır. Herhangi bir sebeple güven veya koparan aletler çime sanıldığından çok daha fazla zarar verirler.

GÜBRELEME'nin önemli önceki ifadelerden de sezinlenmiştir mutlaka. Memleketimizde belkide en hatalı veya çok eksik yapılan bakım çalışmasıdır. Çoğu kez kışın bir miktar ahır gübresinin çayıra serilmesi ile yetinilir. Oysa suni gübreden vazgeçmeğe imkân yoktur. İyi bir gübreleme programının uygulanabilmesi için hakikaten oldukça geniş bilgi ve yeterli tecrübeye ihtiyaç vardır. Konunun detaylı olarak ele alınması bu nedenle burada da imkânsızdır. Sadece birkaç önemli hususa değinebiliriz.

Mevcut imkânlarla göre kullanabileceğimiz en uygun tabii gübre yanmış sığır gübresi veya bunun yanmış at gübresi ile karışımıdır. Bu elenmiş olarak Aralık - Ocak ayında ve 2-3 cm. kalınlıkta çayıra serilir. Demir tırmıkla mümkün olduğu kadar toprağa karıştırılır. Ahır gübresinde, bol miktarda sudan

ŞEKİL : 2 — Sulama alanı çapı 25 m. olan yağmurlama başlıklarının 18 m. ara ile iki ayrı şekilde dizilişi ve buna göre dairesel sulama alanlarının birbirlerini kesme durumları.

ŞEKİL : 3 — Püskürtme mesafesi 12,5 m. olan, 18 m. aralıklı iki yağmurlama durumunu gösterir şema.

başka % 0,5 N, % 0,25 P_2O_5 , % 0,7 K_2O ve ayrıca S, Ca, Mg, Si da vardır. Görüldüğü gibi ana besin maddesi miktarları suni gübrelerle kıyasla çok azdır. Bu sebeple sadece ahır gübresi ile çayırın besin ihtiyacı karşılanamaz. Ahır gübresinin en faydalı tarafı toprak yüzünü ıslah edışıdır. Hümsü ve mikroorganizmayı artırır. Bu özellik de suni gübrelerde yoktur. Memleketimizde henüz çim alanlar için özel olarak hazırlanmış tam kompoze gübreler yoktur. Bu bir arz talep meselesidir. Faydası anlaşılıp talep artarsa mutlaka diğer memleketler gibi bizde de imal edilecektir. Şimdiki halde ayrı besin maddelerini, ayrı ayrı gübrelerle vermek zorundayız. Çim bitkilerinin en çok muhtaç olduğu ana besinler azot, fosfor ve potastır. Bu besinleri çeşitli isimler altındaki gübrelerle verebiliriz. Ancak o gübrelerin ve toprağımızın pH derecesini, bir de gübrelerdeki % besin miktarını bilerek, çim bitkilerinin hafif asidik topraktan hoşlandığını biliyoruz. Toprağımız da kareliye doğru bir reaksiyon gösteriyorsa mutlaka asidik reaksiyonlu veya nötr gübreleri kullanmalıyız. Memleketimizde daha çok bu durumla karşılaşmaktayız. Buna göre azotlu gübre olarak amonyum sulfatı, fosforlu gübre olarak süperfosfatı, potasyumlu gübre olarak ta potasyum sulfatı kullanabiliriz. İlk defa nisan'da fosfor ve potas verilir. Verilecek miktar yıllık ihtiyacın üçtebirdir. Diğer miktarlar Ağustos ve Ekim aylarında ilâve edilir. Buna göre m²'ye yılda 25-40 gr. süperfosfat, 15-25 gr. da potasyumsulfat verilebilir. Azot ilk defa, gene yıllık ihtiyacın üçtebiri kadar olmak üzere Nisan - Mayıs aylarında verilir. Diğer miktarlar ise Temmuz ve Ağustos aylarında ilave edilir. Saf besin olarak yıllık azot ihtiyacı m²'ye 25-40 gr. dır. Amonyumsulfattaki azot miktarı % 20, süperfosfattaki fosfor miktarı % 16-20, potasyumsulfattaki potasyum miktarı ise % 48-52 kadardır. Çim için özel hazırlanmış kompoze gübrenin temini halinde; Nisan, Ağustos ve Ekim aylarında bundan verilir ve Mayıs ayında yalnız azotlu bir gübre verilir.

YABANCI OT MÜCADELESİ başlıbaşına bir problemdir. Hele ayrık otundan kurtulmak büsbütün zordur. Tecrübemize göre bunun en emin yolu, toprak hazırlığı sırasında ot köklerinin (bilhassa ayrık ve benzeri cinsten olanların) titizlikle temizlenmesi, tesviye-den ekime kadar geçen süredeki her otlanişta bütün otlara öldürücü olan ilâçlarla (total herbisitlerle) kimyevi mücadelenin yapılması, gene bu dönemde imkân olursa baklagil bitkilerinin yetiştirilip çiçekte iken toprağa karıştırılması, etraftaki yabancı otların tohum bağlamadan imhası, kullanılan çim tohumu ve organik gübrelerde yabancı ot tohumu ve köklerinin bulundurulmaması, çim bitkileri için gerekli optimum şartların devamlı olarak sağlanması, çeşitli sebeplerle beliren boşlukların (tohumla, hazır çim kalıp veya fide ile) derhal kapatılması, bütün titizliklere rağmen etraftan gelebilecek tohumlardan çıkan ayrık ve benzeri otların daha kökler yüzeyde iken elle ayıklanması ve geniş yapraklı otların ise selektif herbisitlerle öldürülmesi, köstebek gibi tohum taşıyıcı ve çayırı bozucu zararlıların bertaraf edilmesidir. Görüldüğü gibi yabancı otlardan kurtulabilmek için herşeyden önce bir defa, yapım ve bakım çalışmalarının kusursuz olması gerekli. Ekimi sonbaharda yapılmış, normal sürede gelişmesini tamamlamış, kök sistemi kuvvetli, yeterince sık, sağlam ve sıhhatli bir çayırda kolaylıkla yabancı ot barınamaz. Böyle bir çayır kendi kendine savaşma ve yabancı otları yenme gücüne sahiptir. Yani ayrıca bir ot mücadelesi gerekmez veya hiç değilse problem halini almaz.

Çim alanlarda kimyasal ilâçlarla ot mücadelesi usulü henüz memleketimizde alışılmış bir konu değildir. Bu nedenle ilâç endüstrisinde ve piyasada da beklenen gelişme olmamıştır. Şimdilik tarımın diğer dallarına hitap eden ilâçlarla yetinmek durumundayız. Pekçok memlekette özellikle çim alanlar için hazırlanmış ilâçlar piyasada bol miktarda bulunmaktadır. Bu fevkalâde başarılı metodun memleketimize yerleşmesinde büyük faydalar vardır. Çimlere zarar vermeden geniş yapraklı otları yok edebilen bu ilâçlar 2,4-D veya 2,4,5-T hormon preparatlarıdır. Muayyen dozlarda (meselâ çoğu kez 100 lt. suda 250-300 gr.) ve sıvı olarak pülverize veya atomize edilerek kullanılır. Yeni yetişmekte olan genç çimenler için zararlıdır. Eylülde ekilmiş bir çayırda ilk defa Mayıs ayında ve biraz hafif dozda uygulanmalıdır. Yabancı otlar daha birkaç yapraklı ve taze iken ilâçlanmalı, bütün yaprakları ilâçla temas etmiş olmalıdır. En uygun zamanlar, biçimden 6-7 gün ve sulamadan 24 saat kadar önceleridir. Yani ilâçlamadan sonra en az 24 saat geçmeden sulama yapılmamalıdır. Özellikle azotlu gübrelemenin de ilâçlamadan sonraya rastlaması faydalı olur. Tıfıla karşı 2,4,5-T preparatları kullanılabilir. Ancak bunun yanında normalden biraz fazla azot vermek, toprağın pH derecesini düşürmek ve çayırı susuz bırakmamak ta gereklidir.

YOSUNLAŞMA, HASTALIK ve ZARARLI mücadelesinin futbol alanlarımıza henüz problem olmadığını görmek sevindiricidir. Yosunlaşmaya karşı zaten mevcut olan bol güneşimiz ve yeterli drenaj her zaman için önemli bir engeldir.

Basit gibi görüldüğü halde ihmale gelmeyen birkaç bakım işine daha kısaca değinelim. Bunlardan birisi **TIRMIKLAMA**'dır. Kasımda veya kıştan önceki son biçimden sonra çayır demir tırmıklarla taranır. Böylece çim aralarındaki keçeleşme bertaraf edilerek toprak yüzü ve çim aralarının hava ile normal teması sağlanır. Bu bir çeşit havalandırmadır. Asıl **HAVALANDIRMA** erken ilkbaharda yapılır. Çayırda 15-20 cm. derinliğe kadar demir dirgen, çatal bel veya özel havalandırma aleti ile delikler açılır. Meselâ demir dirgen veya çatal belle yapılacak iş **KUMLAMA**'dır. İnce ve temiz dere kumu 1-1,5 cm. kalınlıkta serildikten sonra demir tırmıklarla toprağa karıştırılmağa çalışılır. Kumun yarıyarıya kompost gübresi

ile karıştırılarak biraz daha kalınca serilmesi daha idealdir. Ancak kompostta yabancı ot tohumlarının bulunmaması lazımdır. Bu işlerin yapılması ağır topraklar için daha önemli ve gereklidir.

Bazı hallerde ve bilhassa bol hümsüslü topraklarda kışın donlar yüzünden bir kabarma olur. Bu sebeple ilk biçimden önce **SİLİNDİRLENMESİ** gerekir. Silindir ağırlığı toprağın yapısına göre 100-250 kgr. genişliği de 100-200 cm. olmalıdır. Killi topraklarda aşırı sıkışmanın zararı unutulmamalıdır.

Futbol alanlarında **ONARIM**, başarılı ve bakımlı olduğu takdirde söz konusu değildir. Ancak inşaatla ilgili onarım zorunluğu ile çim kaplamanın kaldırılması gerekebilir ki, bu takdirde kaplama muntazam kalıplar halinde sökülür ve sonra tekrar aynı malzeme dikkatle yerine döşenir. Saha ortası ve kale önlerinde aşırı veya programsız kullanma nedeni ile yer yer açılmalar, bozulmalar olabilir. Bu takdirde duruma ve zamana göre tohum ekerek, fide çim veya hazır çim kalıpları kullanarak onarım yapılabilir. Bu gibi durumlara karşı uygun bir yerde hazır çim yetiştirilmesi yerinde bir tedbir olur. Kısa zamanda sonuç veren sağlam bir onarım ancak hazır çimle mümkündür. Yalnız bu işin yapılmasında dikkat edilmesi gerekli hususlar vardır. Çim kalıplar muntazam ve mümkün olduğu kadar ince dörtgenler halinde sökülmelidir. Ebatları da taşınmaya

ve parçalanmamağa uygun ölçülerle olmalıdır. Onarılacak yerin toprağı güzelce hazırlanmalı, gübrelenmeli, yüzeyin düzlüğü iyi hesap edilerek tesviyesi yapılmalıdır. Zemin ne ıslak ne de kuru olmalıdır. Kalıplar muntazaman ve tokmaklanarak döşenmelidir. İyici sulandıktan sonra rutubetin çekilmesi beklenmeli, kalıpların aralarında sulamadan sonra beliren boşlukları, kum - toprak - kompost karışımından ibaret harçla doldurulmalıdır. Tekrar bir silindir veya tokmakla yüzeyin muntazamlığı sağlanmalıdır. Çökme şeklindeki döşeme hataları ise, kalıplar sökülerek alttan harçla dolgu yapılmak suretiyle giderilmelidir.

Bütün bunlar, çeşitli nedenlerle en çok hataya düşülen ve biraz da ihmale uğrayan önemli hususlardır. Bir futbol alanının yapımı ve yaşatılabilmesindeki başarı, gerekli her çalışmanın eksiksiz ve hatasız olarak mutlaka yapılmasına bağlıdır. Bunlardan bir tekinin bile eksikliği veya hatalı olması, diğer başarılı işlerin de boşa gitmesine yol açabilir. Bu nedenle, gereken ne varsa hepsini de fazla aceleci olmadan, fakat zamanında ve iyi bir şekilde yapmağa kararlı olmak, en başta gelen başarı şartını elde etmek demektir.

(*) Gelecek sayımızda çim karışımlarında yer alan önemli çim bitkileri hakkında bilgi sunulacaktır.

Rüzgâr Erozyonu Kontrolunda Vejetatif, Mekanik Tedbirler Ve Ülkemizde Uygulanması Üzerinde Bir inceleme

Dr. Bahri ÇEVİK
A. Ü. Adana Ziraat Fakültesi
Kürtürteknik Kürsüsü Asistanı

Giriş

Rüzgâr erozyonu, Memleketimizde olduğu gibi yeryüzünde çeşitli ülkelerde de etkilerini sürdürmektedir. Çeşitli ülkeler kendi iklim, toprak, bitki ve kültürel özelliklerine göre gerekli tedbirleri alarak rüzgâr erozyonunun zararlarından korunmaya çalışmaktadır.

Rüzgâr erozyonu sorunu oldukça karmaşık bir konu olduğundan başarılı bir kontrol programını sağlamak ve devam ettirmek için çeşitli tedbirlerin bir arada ve topluca uygulanması zorunluluğu vardır. Bunlar arasında ön sırada yer alan «teknik tedbirler»in amacı, toprakların taşınmasını önlemek ve dolayısıyla verimliliğini korumaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için uygulanan teknik tedbirleri; (1) Vejetatif tedbirler, (2) Mekanik tedbirler ve (3) Toprak işleme tedbirleri olmak üzere üç kısma ayırmak mümkündür.

Vejetatif tedbirler; (1) Korumayıcı örtü bitkileri, (2) Şeritvari ekim, (3) Bitki artıklarının örtü olarak kullanılması ve (4) Rüzgâr perdeleri olmak üzere dört kısımda incelenebilir.

1. Rüzgâr Perdelerinin Rüzgâr Erozyonu Kontrolunda Kullanılması :

İklim koşullarının uygun olduğu bölgelerde, ağaç rüzgâr perdeleri ve koruyucu orman şeritleri, rüzgâr erozyonu kontrolu için çeşitli ülkelerde uygulanan etkili bir metottur. Bölgesel koşullara göre seçilen ağaç ve çalı türleri belirli sıra ve aralıklar dahilinde planlanarak araziye uygulanmaktadır.

Rüzgâr perdeleri kullanıldıkları yere ve amaca göre dört tip olarak sınıflandırılmaktadır (Read, R. A. 1964, s. 14).

1) Tarla rüzgâr perdeleri

Genellikle geniş alanları kaplayan kültür arazilerini rüzgâr erozyonuna karşı korumak ve bitkilere uygun bir ortam sağlama amacıyla tesis edilir.

2) Çiftlik rüzgâr perdeleri

Çiftlik evlerini, çiftlik avlusunu, ahırları, hayvan besi yerlerini, sebze ve meyve bahçelerini korumak ve uzun yıllar boyunca çiftlik hayatında bir rahatlık sağlamak amacıyla hemen çevresinde tesis edilir (Şekil : 1).

3) Çayır - mer'a rüzgâr perdeleri

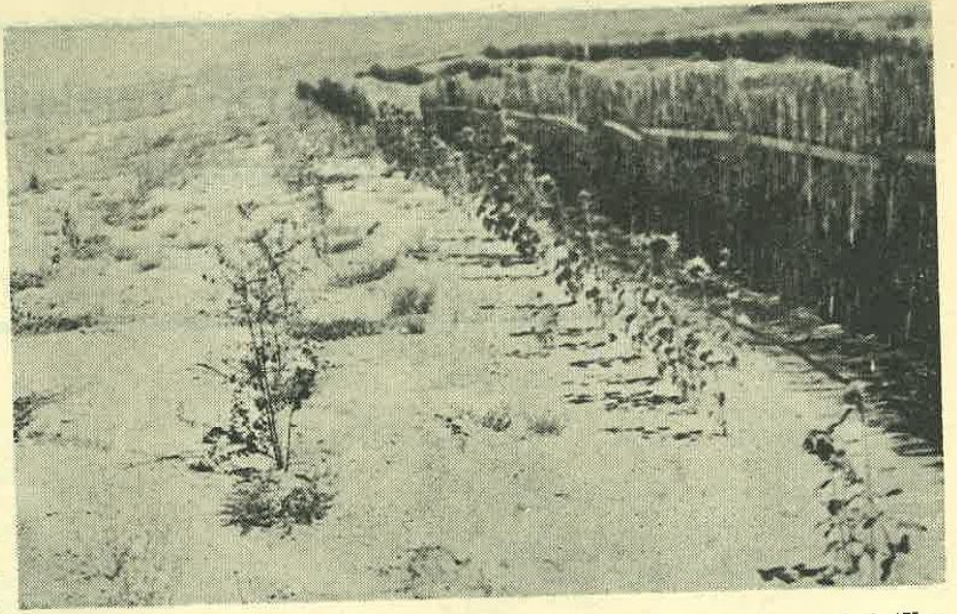
Çayır ve mer'alarda mahdut bir alanda hayvanların otlatma ve yemleme yerlerini korumak, hayvan yetiştirilmesi ve bakımı için uygun bir ortam sağlamak amacıyla tesis edilir.

4) Kamu tesislerini korumak amacıyla yapılan rüzgâr perdeleri

Karayolları, tren yolları, sulama ve drenaj kanalları ile hava alanlarını, elektrik santrallerini şiddetli rüzgârların getireceği toprak ve kardan korumak amacıyla tesis edilirler.

Çeşitli kaynaklara göre rüzgâr perdelerinin yararları şöyle sıralanabilir. (1) Tarım alanlarında toprak taşınmasını önler, (2) kar yağışlarını tutmak suretiyle toprakta rutubet durumunu düzenler, (3) buharlaşma yoluyla gelen rutubet kayıplarını azaltır, (4) bitkilerin sıcak rüzgârlarla zararlanmasını önler, (5) zararlılarla mücadelede kolaylık sağlar, (6) yakacak ihtiyacını sağlar, (7) mahsul veriminin artmasında olumlu etkiye bulunur, (8) çevrede tabii güzellik sağlar.

Rüzgâr perdelerinin yüksekliği ile rüzgâr hızı arasında belirli bir ilişki vardır. Şekil (2)'de görüleceği üzere 10.5 m yüksekliğindeki rüzgâr perdesine 48 km/saat hızla dik olarak gelen rüzgâr, perde arkasında 30 m.'de 13 km./saat'e, 60 m.'de 16 km./saat'e, 90 m.'de 23 km./saat'e, 120 m.'de 24 km./saat'e inmekte, 120 m.'den sonra rüzgâr hızı tekrar artış göstermekte ve 200 m.'de 42 km./saatlik bir değere ulaşmaktadır. Böylece rüzgârdan koruma alanı (H) yüksekliğinin 20 katı bir mesafeye kadar uzanmaktadır (Stallings, J. H. 1962, s. 259). Fakat pratikte bu mesafe genellikle perde yüksekliğinin 8 - 10 katı olarak uygulanmaktadır.

● Rüzgârkıran kamış perdeler arasında çeşitli bitki yetiştirme denemeleri (Konya, Karapınar).

Rüzgâr perdeleri kullanma amacına göre 1 - 8 sıra olarak düzenlenmektedir. 8 sıradan fazla olması, toprak nemini azaltabileceğinden tavsiye edilmemektedir. Ernest (1966, s. 4) kullanma amacına göre rüzgâr perdesi olarak kullanılacak ağaç sıralarının miktarını cetvel (1) de görüleceği şekilde tavsiye etmektedir.

Cetvel : 1

Rüzgâr Perdelerinde Kullanma Amacına Göre Ağaç Sıralarının Miktarı

(Ernest, 1966)

Rüzgâr perdesinin kullanma amacı	Ağaç sıra sayısı
Çiftlik binaları	5 - 8
Hayvan besi yerleri	5 - 8
Tarlalar (esas şerit)	1 - 2
Tarlalar (ilave şerit)	1
Bağ ve bahçeler	1 - 2

Büyük bir tarla için tesis edilecek rüzgâr perdesi, rüzgârın geldiği yöne dik olarak planlanan esas koruyucu şerit ile buna ilâve birkaç şeritten meydana gelmektedir. (Cetvel (2)'de rüzgâr perdelerine ve ağaç sıralarına verilmesi uygun aralıklar görülmektedir.

Cetvel : 2

Rüzgâr Perdelerine, Ağaç Sıralarına, Sıralardaki Ağaçlara Verilmesi Gereken Mesafeler

(Ernest, 1966)

	Mesafe (m)
(1) Tarla rüzgâr perdelerinde :	
(a) Esas ve ilk ilâve şerit arasındaki mesafe	100-120
(b) Diğer ilâve şeritler arasındaki mesafe	75-125
(2) Ağaç sıraları arasındaki mesafe :	
(a) İki sıralı şeritlerde	3,5
(b) İki den fazla sıralı şeritlerde	4,5-5,5
(3) Sıralar üzeri mesafe (ağaçlarda)	
(a) Tek dizili şeritlerde	1,8
(b) Çok dizili şeritlerde	2,4
(4) Sıralar üzeri mesafe (çalılarda)	
(a) Perdenin önünde ve tek dizili şeritlerde	1,2-1,8

2. Mekanik Tedbirler

Mekanik tedbirler, rüzgâr erozyonuna karşı tesis edilen cansız engellerdir. Genellikle çalı ve ağaç dallarından kesilerek yapılmış çitler, tahta, kamış ve hasır perdeler, içerisine kum doldurulmuş çuvallar ile diğer çeşitli malzemeden yapılan engeller çeşitli ülkelerde kullanılmaktadır. Bunların dışında taş ve kaya parçaları ile çakıl toprak yüzeyine serilmek suretiyle koruyucu olarak kullanılmaktadır. Mekanik engeller; (1) yarı geçirgen ve (2) geçirimsiz olmak üzere iki tip olarak sınıflandırılabilir. Yarı geçirgen engellerin, rüzgârın geliş yönüne göre arka tarafında difüzyon ve anafor hasıl olması nedeniyle geçirimsiz olanlarına göre rüzgâr hızını kırmakta daha etkilidir.

Genellikle karayollarında karperdeleri olarak kullanılan tahta perdeler ile TOPRAKSU Konya - Karapınar rüzgâr erozyonu alanında kumul stabilizasyonunda kullanılan kamış per-

deleri yarı geçirgen tiplere örnek olarak gösterebiliriz :

3. TOPRAKSU Konya - Karapınar Rüzgâr Erozyonu Kontrolü Proje Alanında Kumul Stabilizasyonunda Uygulanan Vejetatif ve Mekanik Tedbirler

TOPRAKSU örgütüncü 1962 yılından beri sürdürülen Konya - Karapınar «Rüzgâr Erozyonu ve Kumul stabilizasyonu» çalışmaları 1972 yılında sona erdirilecektir.

16000 ha olan proje alanının 11700 ha'ında çeşitli rüzgâr erozyonu kontrolü tedbirleri uygulanırken 4300 ha'lık bir alanı kaplayan kum eksibelerinde de «kumul stabilizasyonu» çalışmaları yürütülmektedir.

Eski bir pleistosen göl deposu olarak kumullar gölün ortadan kalkmasından sonra uzun yıllar boyunca mer'a olarak değerlendirilmiştir. Daha sonraları aşırı otlatma ve mer'a bitkilerinin kışık hayvan yemi ve yakıt sağlanması amacıyla sökülmesi, rüzgârla birlikte hareket eden kumulların ortaya çıkmasında başlıca nedenler olmuştur. İklim ve toprak koşullarının bu tahribatı karşılamak için uzak bulunması ile yanlış arazi kullanmanın devam etmesi kumulların stabilizasyonunu bir plan ve program içerisinde gerçekleştirmeyi zorunlu kılmıştır.

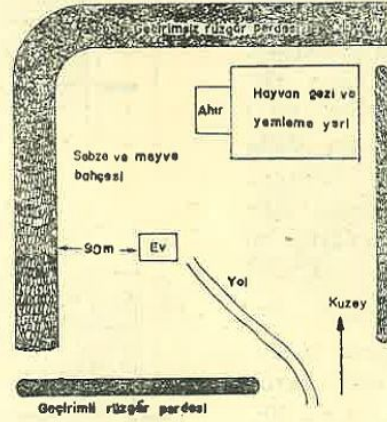
Üzerlerinde bitki örtüsü bulunmayan kumullar rüzgâr hareketine göre yön ve şekil değiştirmekte, genellikle ay şeklinde bir görünüm meydana getirmektedir. Kumullar içinde eni 150 m. boyu 240 m. ve yüksekliği de 40 m.'yi bulanlar mevcuttur (Topraksu, 1972, s. 8). Müstakil olanları bulunduğu gibi birbirine bitişik sırtlar ve silsileler teşkil edenleri de vardır. Kumulların hareketini önlemek ve onları stabil hale getirmek oldukça güç, zaman ve emek isteyen bir çalışmayı

gerektirmektedir. Kumulların stabilizasyonu ile ince zerreli materyalin hareketi durdurulmakta ve bu alanlar ıslah edilerek mahsuldar bir duruma getirilmektedir. Bu amaçla «mekanik» ve «vejetatif» metotlar bir arada uygulanarak çalışmalardan olumlu sonuç alınması mümkün olmaktadır.

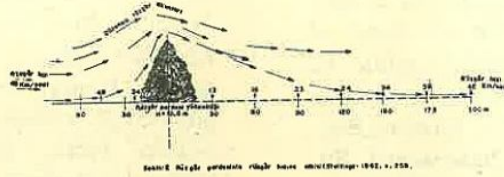
Kumulların stabilizasyonunda aşağıdaki sıraya göre bir çalışma uygulanmaktadır.

(1) Genellikle bitki örtüsünden yoksun bulunan kumul-

ların üzerinde bitki örtüsü tesis edebilmek için onların hareketini önlemek zorunlu olmaktadır. Bu amaçla ilk önce yarı geçirimli «rüzgârkıran kamış perdeler» tesis edilmektedir. Kamış perdelerin kumullara tesbitinde ahşap kazıklar kullanılmaktadır. Genellikle iki tip olarak düzenlenen kamış perdelerin birincisi büyük tip (Tip : 1) olup yüksekliği ve uzunluğu 2 m.'dir. Bunlar kumullara 0.05 X 0.10 X 2.00 m. boyutunda ve 2 m.'de bir çakılan ahşap kazıklarla tesbit edi-

Şekil : 1 — Çiftlik rüzgâr perdeleri için tavsiye edilen bir plan (Read, 1966).

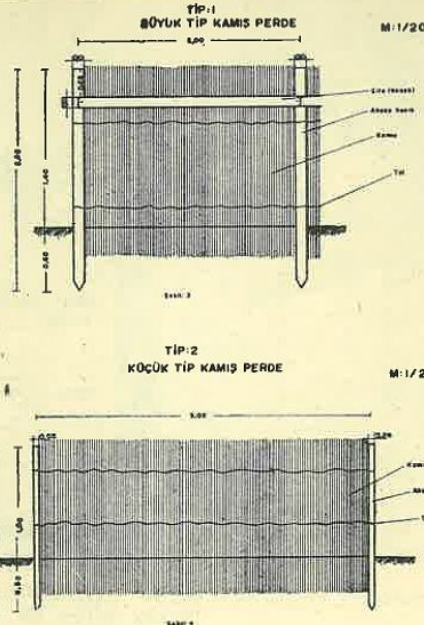
Şekil : 2 — Rüzgâr perdesinin rüzgâr hızına etkisi (Stallings, 1962)

lirler. Ayrıca 0.10 m. genişliğinde bir çıta ile desteklenirler. Net yükseklik 1.50 m. civarındadır (Şekil 3). İkinci tip (Tip : 2)'de yükseklik 1.50 m., uzunluk 3.00 m. dr. Bunlar 0,05 x 0,04 x 1,50 m. boyunda ve 3.'de bir çakılan ahşap kazıklarla kumullara tesbit edilmektedir. İkinci tip daha ekonomik ve sür'atle tesis etmek olanağı bulunduğu için son zamanlarda tamamiyle bu tip kullanılmaktadır. (Şekil 4).

Perde yüksekliğine ve kumulların eğimine bağlı olarak perdeler arasında 4 - 6 - 10 - 12 - 20 m. gibi değişik aralıklar bırakılmaktadır. Yapılan deneme sonuçları, perdeler arasındaki mesafenin (H) yüksekliğinin 8 - 10 katı alınması gerektiğini göstermiştir (Özdoğan, 1968, s. 5).

(2) Rüzgârkıran kamış perdelerin tesisinden sonra bunlar arasında kalan boşluklara el ile veya at mibzeriyle yıllık ve çok yıllık sık yetişen ot ve baklagil ekilmektedir. Çavdar, Sorgum (*sorghum halepense*), Sudan Otu (*sorghum sudanense*), Otlak Ayırığı (*agropyron cristatum*), Yüksek Otlak Ayırığı (*agropyron elongatum*), Ak Taşyoncası (*melilotus alba*), Sarı Taşyoncası (*melilotus officinalis*), Korunga (*onobrychis sativa*), Adi Fiğ (*vicia sativa*), Tüylü Fiğ (*vicia villosa*) gibi çeşitler ince materyali yerinde tutmak, organik madde bırakmak ve ağaçlandırmaya uygun bir ortam sağlamak için iyi sonuçlar vermektedir. Bunlar içinde çavdar muhite kolay uymakta, çabuk gelişmesi ve oldukça boylu olması nedeniyle kumul stabilizasyonunda çok yararlı bir çeşit olarak ortaya çıkmaktadır.

(3) Otlandırılan perde arasındaki boşluklar genellikle ertesi yıl (bazı hallerde ot ekimiyle birlikte) muhite uygun çeşitlerle ağaçlandırılmaktadır. A-

Şekil : 3, 4

ğaçlandırmada İğde, Akasya, Gladiçya, Akçağaç, Dişbudak, Ilgın, Kavak, Söğüt gibi Orta Anadolu iklim koşullarında yetişebilen çeşitler kullanılmaktadır. Bunlar arasında İğde gösterdiği, çabuk gelişme ve muhite uyma özelliği nedeniyle proje alanında en geniş yeri kaplamaktadır. Ağaçlandırma işlemi sonbahar ve ilkbaharda yapılmaktadır. Fidan sıraları arasındaki mesafe, perdeler arasındaki mesafeye ve kumulun eğimine bağlı olarak ayarlanmakta 2-4-6-8 sıralı ağaç şeritler teşkil edecek şekilde ve hakim rüzgâr yönüne dik olarak dikilmektedir. Dikilen fidanlar birinci yıl kumullar arasında açılmış bulunan derin sondaj kuyularından sağlanan su ile sulanmaktadır.

Bu çalışmalardan sonra 3-5 yıl içinde otlar ve ağaçlar yeterli bir gelişme göstermektedir. Bu nedenle 3-5 yılda ve jetatif örtünün gelişmesine yardımcı olan kamış perdeler tabii ömürlerini tamamlamaktadırlar. Böylece yılda 400 - 500 ha kumul alanının stabilizasyonu mümkün olmaktadır.

Sonuç

Memleketimizde mevcut kara ve sahil kumullarının teknik ve malî olanaklar nisbetinde stabilizasyonu yapılırken, aynı zamanda bunların çeşitli tarımsal amaçlarla kullanılabileceği gözönünde tutulmalıdır. Tsurieil, (1966, s. 2)'e göre kumullar tarımsal amaçlar için aşağıdaki şekilde değerlendirilebilir. (1) tohum ve fidan üretimi, (2) ağaçlandırma, (3) kontrollü hayvan otlatma, (4) arıcılık, (5) kâğıt ve tekstil endüstrisi için hammadde yetiştirilmesi ve (6) gerekli olan yerlerde milli park, avcılık ve piknik alanları tesis edilerek iç ve dış turizme açılması.

Memleketimizde kum ek-sibelerinin tarımsal amaçlarla kullanılması ve bunların ekonomik değerlerinin saptanması çok yönlü araştırmaların yapılmasına bağlı bulunmaktadır. Bu nedenle üniversitelerimizin ve ilgili örgütlerin konuyu gereken önemle incelemeleri zorunluluğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

- ERNEST, J. G. 1966 «Shelterbelts For The Northern Great Plains», USDA, Farmers, Bulletin No. 2109, Washington D. C., USA.
- ÖZDOĞAN, N. 1968 «Türkiyenin Rüzgâr Erozyonu Problemleri ve Karapınar Rüzgâr Erozyonu Çalışmaları», TOPRAKSU Genel Müdürlüğü, Etüd - plan Başmühendisleri Teknik Toplantısı, Ankara (Teksir).
- READ, A. A., 1964 «Tree Windbreaks For The central Great Plains» Forest Service, Agrcultural Handbook No. 250 Washington D.C., USA.
- STALLINGS, J. H. 1962 «Soil Conversation», Third Printing, Prentice - Hall Inc., N. J., USA.
- TOPRAKSU, 1972 «Karapınar Rüzgâr Erozyonu» Topraksu VI. Bölge Müdürlüğü Yayını, Ülkü Basımevi, Konya.
- TSURIEIL, E. D. 1966 «Sand Dune Stabilization In Israel», Ministry of Agriculture, Soil Conservation Department, Israel.

KIYILARIN

k o r u n m a s ı

Çeviren : Nur SÖZEN

A. Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj
Mimarisi Bölümü Asistanı

Prof. JA STEERS

Avrupadaki kıyı bölgelerinin korunması çalışmalarından özetler: Kuzeydoğu İspanya, güney Fransa, Kuzeybatı İtalya ve Ravenna, Kıbrıs, Güneybatı Türkiye ve Hollanda, Batı Almanya, Danimarka, İsveç ve Norveç'in bazı kısımları

«Naturein Focus, 1971, Sayı 9»

Seyahatlerimin beni hayal kırıklığına uğrattığını itiraf etmeliyim. Avrupa kıyı şeridinin büyük bir kısmı artık doğal durumda değildir. Turizm, özellikle Akdenizde, son onbeş yıl içinde büyük değişiklikler meydana getirmiştir. Oteller, apartmanlar, sayfiye evleri ve tatil evlerinin sayısı hızla artmakta ve çoğunlukla, yeni binaların dağılımını düzenliyen bir planın olmadığı görülmektedir. Binalar aralıksız olarak dizilmekte ve imar gören kıyılarda uzun şeritler boyunca hiç bir ölçüde açık alanlara rastlanmamaktadır. Kuzey Avrupa'da da sorun aynı olmakla beraber reaksiyon farklıdır. Kuzeyde tehlike anlaşılmış, örneğin İskandinav ülkeleri, kıyıların henüz bozulmamış kısımlarını korumak için sıkı tedbirler almışlardır.

Şüphesiz, her ülke kıyıların da neler yapacağına kendi ka-

rar verir. Turist sayısı özellikle Akdenizde artmaya devam edecektir. Fakat kıyıda kilometreler boyunca uzanan, monoton bir şehrsel yapı tatmin edici olabilecek midir? Örneğin, Pyrene'ler ile Camargue arasındaki kıyı şeridinin onbeş - yirmi yıl önceki durumunu bilen biri için, yapılmış olan ve gelecek bir kaç yılda yapılacak değişiklikler çok büyüktür. Eğer ziyaretçi bir «şehirli» ise pek çok ilginç şey bulacaktır; eğer tabiatla ve kıyının doğal özelliklerinin korunmasıyla ilgileniyorsa, dehşete düşecektir. Şiddetli tedbirler alınmazsa, Avrupa ülkeleri çok geçmeden Akdeniz kıyılarındaki doğal güzelliklerinin çoğunu ebediyen kaybedecektir. Tahrip edilmiş bir kıyı şeridini yeniden eski durumuna getirmenin hemen hemen imkânsız olduğu bir gerçektir. Çoğunlukla kıyısız plânlamalar çok ilkel bir düzeydedir. Yöre-

sel meclis ve belediyelerin yapılacak işler hakkında karar verme yetkisine tamamen sahip olmaları, sadece kırsal veya fakir bir bölgedeki bir meclis veya belediyenin ekonomik amaçlarla kıyıları her zaman feda etmeye hazır olmasından değil, daha çok komşu belediyelerin, bu kıyı şeritlerini de kapsamına alması gereken bazı özelliklere sahip bulunması yüzünden, çok kötü sonuçlar doğurur. Eğer plânlama daha geniş ölçüde, vilâyet veya bölge olarak ele alınırsa daha iyi sonuçlar elde edilebilir. Ne yazık ki, koruma konusunda kendi görüşlerine sahip eyalet veya geniş arazi sahiplerine ait olmaları kısımlarda, özellikle Akdenizde plânlama, binanın yerleşiminden çok tipinin hâkim olduğu biçimde ortaya çıkmaktadır.

Kıyının kullanımı ile ilgili, gerçekten etkili tek bir yol var-

dır, kıyıdaki ekonomik, şehirselsel, turistik, tarımsal, koruma ve bazı diğer ihtiyaçları anlayanlar tarafından yapılacak kapsamı geniş, resmi bir plân. Daha sonra bu plân ilgili ülkenin merkezî hükümeti tarafından kabul edilmeli ve tamamen desteklenmelidir. Bu sadece mükemmelliğe erişmeyi sağlamakla kalmaz, aynı zamanda pratiktir ve bir ülkenin en önemli kıyılarında uygulamaya başlanarak zamanla daha yaygın hale getirilebilir. Örneğin; Kıbrıs, güney İtalya'nın büyük bir kısmı, Sicilya ve Türkiye gibi Güney ülkelerinin çoğu hâlâ bu şekli geniş olarak uygulayabilecek durumdadırlar.

Böyle bir plânı hükümet desteklemedikçe, zengin kuruluşların belirli yerlere baskı yapmak suretiyle bir kıyı şeridi elde etmeleri ve yoğunlukla şeridin her iki tarafında kalan kısımları düşünmeden istedikleri gibi kullanmaları çok kolaylaşmış olur.

Genel olarak hükümetin çeşitli organlarıncâ; ulaşım, iskân ve şehirselsel gelişme, turizm, savunma, mineral kaynakların işletilmesi ve tarım en önemli konulardır. Bu organlar temsilcilerinin bir araya gelerek görüşmeleriyle, üzerinde fikir birliğine varılan bir plân elde edilebilir. Tek başına hareket eden bir hükümet organının, ülkenin bir parçasını ne duruma getireceği herkesçe bilinmektedir.

Motorlu taşıt sorunları :

Doğal özellikleri mümkün olduğu kadar korumak şartıyla, bir ülkenin kıyılarında neler yapılabileceğini belirtmeye çalışacağım.

Kıyıları karakter olarak büyük farklar gösterdiklerinden her yerde aynı kuralların uygulanması imkânsızdır. Bazı İskandinav ülkelerinde binaların kıyıya 100 metreden fazla yaklaşmaması şeklindeki kuralın etkililiği, kıyının özelliğine bağlıdır. Örneğin; çıplak kayalık bir kıyıdaki binaların, 100 metre çizgi-

sinin çok önünde yer aldıkları görülür.

Bütün ülkelerde kıyıların korunmasında, motorlu taşıtlar en büyük problemi teşkil ederler. Taşıt parkları ve restoran, tuvalet gibi yoğunlukla geniş bir alanı kapsıyan kuruluşların titizlikle planlanması gereklidir.

Daha önemlisi kıyı boyunca veya yakınında yer alacak yeni Karayollarının planlanmasıdır. Bu daha çok bölgesel topoğrafyaya bağlıdır. İtalya ve güney doğu İspanya'nın geniş ölçekli yol haritalarının incelenmesi bu durumu çok iyi açıklar. Yollar kıyıyı kilometreler boyunca takip ederler. Yoğunlukla bundan, mevcut şehirleri geliştirmek ve kıyı boyunca yeni oteller, apartmanlar inşa etmek için faydalanılmaktadır. Bu suretle kıyının tüm görünüşü ve doğal güzelliği bozulmuş ve çoğu zaman harap edilmiş olur.

Kıyıya yakın yeni yollar yapılacağında, ulaşım, turizm ve diğer organizasyonların ortaya çıkan problemleri birlikte tartışmaları gerekir. Konu sadece mühendislik açısından ele alınırsa, yeni bir yolun kıyı boyunca kolay bir şerit takip etmesi gerektiği savunulabilir. Bu şekilde hareket etmekle yol boyunca şerit şeklinde gelişmeler teşvik edilmiş olur. Yeni yapılacak yolun güzergâhı hafifçe değiştirilmekle buna engel olunabilir. Yol ve kıyıdan fazla uzak olmıyan, küçük gruplanmış tesislerin kurulması ile turistlerin, plaj veya kıyılardan daha kolay istifadeleri sağlanır. Ana yoldan kıyıya, kısa tali yollar yapımı daha iyi bir çözüm yolu olabilir.

Yamaçlar boyunca kornişlerin tesisi özel dikkati gerektirir. Kornişler genellikle kıyılardaki güzel görünümünün seyredilebilmesini sağlar ve bu durum günden güne daha popüler olmaktadır. Fakat bunlar aynı zamanda bölgenin normal trafiği için ana yolları da ortaya koyarlar

mı? Eğer böyle ise, ciddi güçlükler ortaya çıkabilir. Çünkü yol yeterli genişlikte olmadıkça, Peyzajı seyretmek için gelen turist trafiği, yolun normal trafiğini aksatacak ve karışıklığa sebebiyet verecektir. Bu yüzden bu tip yolların büyük bir titizlikle planlanması gerekir. Bunlar turistin hoşlanacağı yeni tesisler için para ödemesi gereken ücretli yollar olarak da planlanabilir.

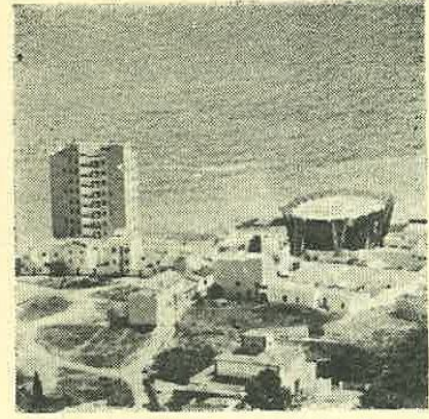
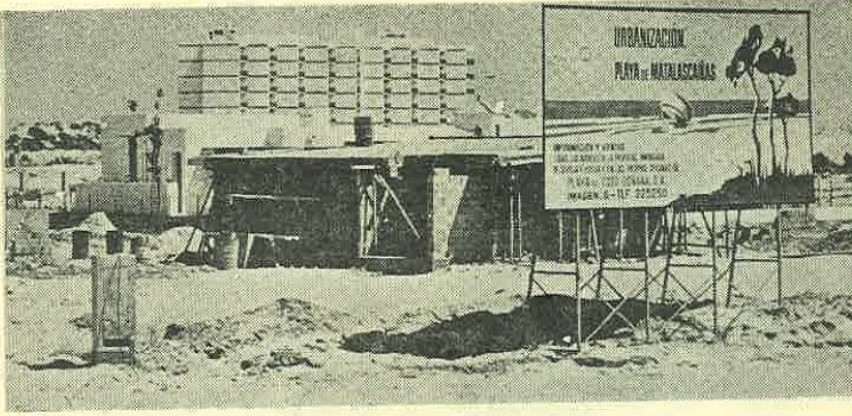
Restoran ve diğer kuruluşların bulunması gerektiğinde, arazinin müsaadesi oranında Peyzajı bozmıyacak şekilde yerleşmelerine dikkat edilmelidir.

Plajların kalabalıklığı çok önemli bir konudur ve gelecekte durum daha da kötü olacağına benzemektedir. Kıyı üzerinde basıncın artmasıyla; bazı popüler küçük yer veya plajlar çökeceklerdir. Bu amaçla gitmek istedikleri plaj tamamen dolu ise ziyaretçileri başka yerlere çekmeye uyarıcı bazı tedbirler zamanında alınmalıdır.

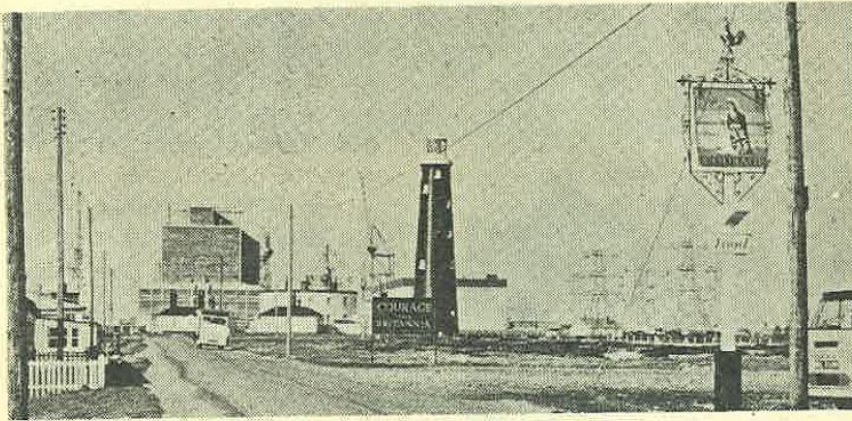
Taşıt sorununun bir başka yönü de; özellikle kumsalın geniş, kumun sert olduğu bazı yerlerde taşıtların yaygın olarak kullanılmalarıdır. Bazı şartlarda çevre halkı, bahkçılar ve diğerleri için haklı bir sebeple taşıtları plajda kullanmak gerekebilir. Maalesef bu haklı durum, plajı bir highway olarak kullanmaya teşvik etmektedir. Bu esef edilecek bir sonuçtur ve yoğunlukla savunması yapılamamaktadır. Çocuklar ve plajı kullanan diğer kimseler için tehlikelidir. Çirkin görünüşlü ve gereksizdir. Özel durumlar dışında yasaklanmalı ve plajı kullananlarca da açık olarak anlaşılmalıdır.

Kıyasal bölgeler ve bu bölgelere giriş :

Bazı kıyı şeritleri özellikle rekreasyona ayrılmış kısımlar ihtiva ettikleri halde, diğer bazı kıyıları yoğunlukla çeşitli nedenlerle korunan tarım veya orman alanlarına bitişiktir. Böyle yerlerde tarımsal ilişkileri de kapsıyan geçit anlaşmalarının titizlikle yapılması şarttır. Bitişik arazi

Şekil: 3 Uygunsuz gelişme İspanya'da bir Akdeniz köyünün karakterini bozmaktadır.

Şekil: 1 ve 2 Avrupa'da eşi bulunmayan, Dungeness çakıllı burnu (Şekil: 1) ve meşhur coto Donan kum tepeleri (Şekil: 2) Nükleer enerji istasyonları ve turistik teraslarla, aynı şekilde tahrip edilmişlerdir.

tarımsal amaçlarla kullanıldığında plajlara girişi yasaklamak, sorunlar yaratabilir ve ziyaretçileri tarım arazisinden geçmeye zorlayarak hasara sebep olur. İmkân oranında bütün plajlar halka açık olmalıdır.

Kayalıklar ve çevredeki patikalar daha güç bir sorun ortaya koyar. Bazı ülkelerde, kayalıkların kenarları boyunca, sınırları aşmaksızın yürümek imkânsızdır. Bununla beraber, turistler ve bilim adamları bu tip patikalarda zevkle yürürler ve bir çok şey öğrenebilirler. Mümkün olan yerlerde yöresel otoritelerin bu patikaları geliştirmeleri ve bakımlarını temin etmeleri yerinde olur. Son yıllarda yelkenli ve motorlu tekneler için koylarda yaygın gelişmeler olmuştur. Bu durumun sadece kıyıları değil, aynı zamanda koyalara açılan ulaşım sistemini de etkileyeceği açıktır. Güzel, doğal bir koyun, ornitolojik veya diğer bilimsel meraklar için çok uygun olabileceğine dair mükemmel örnekler vardır. Bu iki farklı kullanış birbirine karşıt değildir. Sadece yelkenli tekneler kullanılmakta ve özellikle belirli kilit noktaları doğal rezerv alanları olarak ayrılmış işler doğa tarihi konularını meydana getiren objeler pek az zarar görürler; fa-

Şekil: 4 Autostrada bir İtalyan kıyı köyü arkasındaki gökyüzü parçasını kesmektedir.

kat, motorlu tekneler kullanılıyorsa, kuşların hayatı üzerinde ciddi etkileri olabilir. Bir defa daha kıyisal plânlanmanın değeri önemle belirtilmektedir; körfezler korunmalı, sessiz ve sakin olmalıdır. Kıyının bütünüyle gözden geçirilmesi bunların herbirinin nelerde olabileceğini en iyi şekilde gösterir. Plajlar ve yakın hinterlandlarının gittikçe artan kullanışları, özellikle denize yakın bazı çevrelerin kolayca tahrip edildikleri konusuna dikkati çekmektedir. Bu duruma en çok kum tepelerinde rastlanır. Kum tepeleri üzerinde bitkiler nadiren bir örtü teşkil eder ve hepsi de tepeler üzerinde gezenler tarafından kolayca tahrip edilebilir. Bitki örtüsünün tahribi halinde kum ortaya çıkar ve rüzgârlarla kolayca taşınabilir. Çok geçmeden, meydana gelen çıplak lekeler genişler. Kum tepeleri civarında parketmiş taşıtlara çok rastlanır. Bu şiddetle yasaklanmalıdır. Bazı kuzey ülkeleri yere tahta döşeme yapmak veya diğer bazı tedbirler almak suretiyle, halkın kum tepelerinden zarar vermeksizin geçmesini sağlamaktadır.

Motorlu teknelerin gürültüsü ve müzik aletlerinin sesleri, plajda bulunan topluluk için rahatsız edici olacaktır. Diğer taraftan açık hava konserleri ve diğer eğlence şekilleri de bulunabilir. Âdetler çeşitli yerlere göre farklılık gösterir, fakat çevre, farklılığı oranında gürültü nedeniyle cazibesinden kaybeder.

Endüstri ihtiyaçları

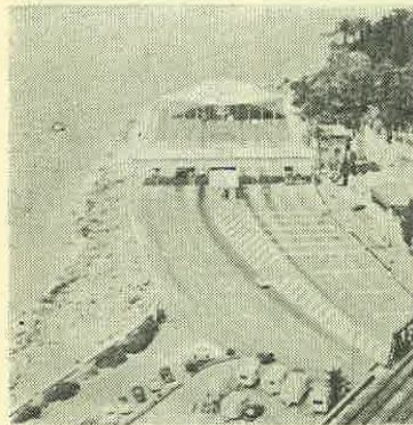
Kıyılar sadece turist için değil, aynı zamanda endüstri ve şehirsiz gelişmeler için de kullanılır. Endüstri, kıyılarda artan taleplerde bulunacaktır ve çoğunlukla bu taleplerin karşılanması gerekir. Bu ileri görüşlü bir plânı gerektiren ana konulardan biridir. Limanlar ve liman tesisleri çoğunlukla ilginç özellikler gösterirler ve kıyının cazibesine çok katkıda bulunabilirler. Öte yandan, limanda bulunan binaların

Şekil 5. Tren yolu, yeni kara yolu ve eski kıyı yolu peyzajla kaynaşmış durumda.

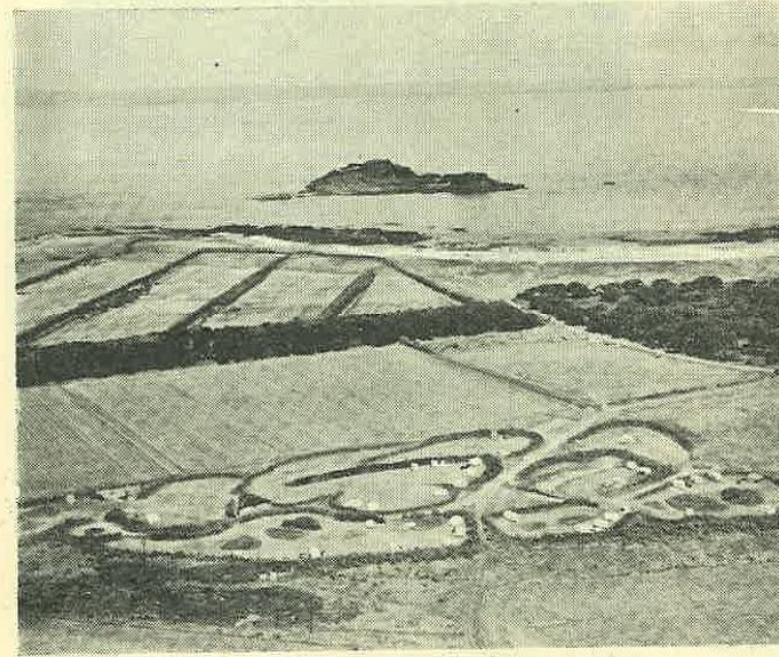
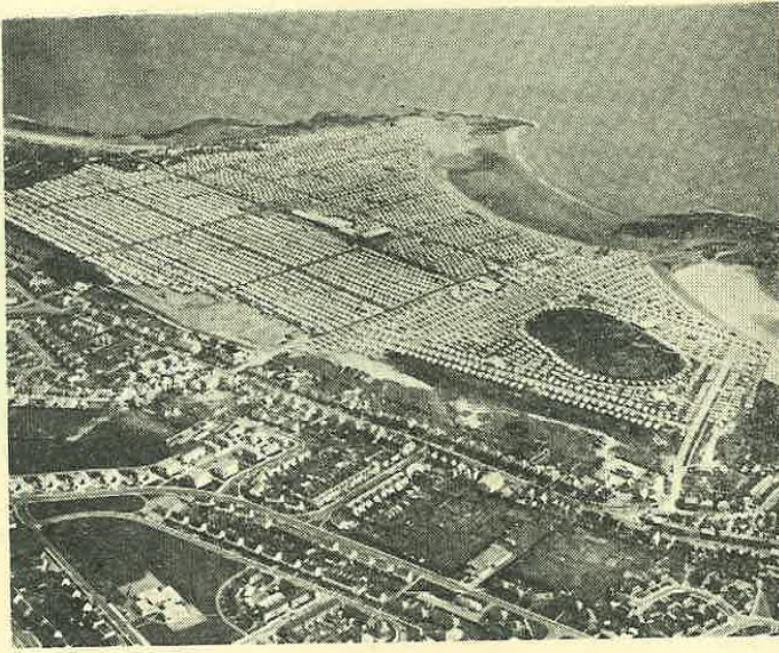
Şekil 6: Bir başka kara yolu ve paralı girişi kıyı şeridinde ahenksiz ve yabancı bir eleman olarak göze çarpmaktadır.

Şekil 7: Kıyı kornişleri turistler için çekicidir. Fakat gereken şekilde planlanmazlarsa trafiğin akışına engel olurlar.

rın çoğu ile depolar ve fabrikalar göze çok çirkin görünebilirler. İngiltere'deki Sussex ve Shoreham'daki elektrik istasyonunu bir faciadır. Kısacası, yeni bir liman tesis edilirken, ilgili bütün otoritelerin bir araya gelerek görüşmeleri faydalıdır. Konu hiç bir zaman bir tek otoritenin eline bırakılmamalıdır.

Petrol tesislerinin, rafinerileri ve depo tankları ile özellikle muazzam modern tankerlerin de düşünülerek yerleştirilmesi günümüzün önemli bir sorunudur. Eski bir şehrin bu tip tesislerle acaip kombinasyonuna örnek olarak, sayfiye evleri, kamping alanları ve petrol rafinerisi ile Ravenna gösterilebilir. Wales'de üç büyük petrol kumpanyasının Milford Haven'deki büyük depo tankları oldukça kamufle edildikleri halde, peyzaj içinde yabancı elemanlar olarak göze batmaktadırlar. Kıyının güzel ve bilimsel yönden ilginç olan kısımlarına özel itina gösterilmelidir. Herhangi bir ülkenin kıyılarında bir sörvey yapılsa, belirli kısımlar bu hususlardan birinin kapsamına mutlaka girecektir. Güzel bir kıyının denizden içeriye doğru çok uzun olmasına ihtiyaç yoktur. Bir kilometre veya daha az uzunlukta olabilir. Bu kıyı şeridi içinde herhangi bir yeni bina veya başka bir değişikliğin yer alarak, bu güzelliği bozmaması için gerekli her tedbire başvurmali böyle yerler ziyaretçilere açık olmalıdır. Ayrıca, ziyaretçilerin çevreyi kirliletmemeleri ve zarar vermemeleri için gerekli tedbirler de alınmalıdır. Bilimsel yönden müstesna özellikteki yerler, naturalistlerce bilinmeli ve sınırları arazi üzerinde dikkatle belirtilmelidir. Bu tip kıyılara özel giriş kuralları tatbik edilebilir. Böyle bir yerin belirli kısımlarını halka kapatmak gerekebilir. Fakat genellikle halka mümkün olduğu kadar güvenmek daha olumlu sonuç verir. Halk bu alanların bilimsel amaçlarla ayrılması

Şekil : 8 ve 9 Sıkışık bir şekilde kumsala kadar doldurulmuş karavanlar sadece manzarayı değil aynı zamanda deniz kenarında dinlenmek isteyenlerin rahatını da bozar (Şekil 8) fakat geride ağaçlara gizlenen karavanlar kıyıya zarar vermezler (Şekil : 9)

nedenlerini öğrendiği oranda saygılı davranır ve korunmasında yardımcı olur.

Toplumu ilgilendiren yönü :

Yumuşak ve meyilli yamaçlara geliş güzel saldırmak (bu şekilde erozyonun hızı artmaktadır), zaten kısmen harebe olan eski bir kemerin üstüne tırmanmak, o bölgeye özel veya ender rastlanan yabani çiçekleri toplamak tahripçi davranışlardır. Bir

kuşu bile incitmeyecek kadar merhametli olan kimseler, diğer şekillerde yapabilecekleri zararları bilmediklerinden inşafsız davranabilirler.

Bazı yerlerde kıyının genel ve ilmi karakteri hakkında bilgi alınabilecek baraka veya binaların bulunması fayda sağlar. Bu binalarda bölgenin fauna ve florasını anlatan küçük sergilerin kurulması da mümkündür. Bun-

lar; sahil köyleri, tatil evleri ve benzeri yerlere yakın olurlarsa daha çok ilgi toplarlar. Yayalar ve motoristler için doğal yolların tesisi uygundur. Özel olarak hazırlanmış küçük harita veya broşürler kıyı şeridinin özelliklerini belirtmekte faydalıdır.

Her ülkede bilimsel veya estetik amaçlarla kırsal alanlara ilgi duyan şahıs veya topluluklar tarafından daha etkili bir şeyler yapılmaya çalışılmaktadır. İngiltere'de National Trust herkes tarafından bilinir ve kıyıların uygun şekilde geliştirilmesi yönünde büyük etkiye sahiptir. İtalya'da, başkanlığı Roma'da olan Italia Nostra adı altında bir National Trust vardır. Bu tip kuruluşların her yerde benimsenmesi ümit edilmektedir.

Kıyılarının estetik yönü ikinci planda bırakılarak, ülke için ekonomik yönden değerli bir kaynak olduğu ifade edilmemelidir. Akdeniz plajlarının ekonomik değerine dikkati çekmeğe lüzum yoktur. Fakat kıyıların herkese açık ve cazip olması gerektiği önemle belirtilmelidir. Bir ülkenin kıyıların kullanımı için ulusal seviyede bir plânın yapılması ve uygulanması şarttır. Böyle bir plân yapılmadıkça ulusal veya bölgesel bir otoritenin bitişik kıyıları hesaba katmadan bazı kısımların geliştirilmesi için mücadele vermesi çok kolaydır. Henüz bozulmamış kıyı şeritlerine sahip ülkelerin derhal tedbir almaları lâzımdır. Ulusal bir plân hazırlanıp, engelleyici tedbirler alınmadıkça, yatırımcı, parası ve projeleriyle tahrip edici bir şekilde kıyılara saldırır. Gelişme, modern dünyanın gereğidir ve büyük bir kısmı kıyılarda ve yakın çevrelerinde olacaktır. Bu ihtiyacı karşılamak ve aynı zamanda kıyıların en uygun şekilde kullanılmasını sağlamak için; merkezî hükümet tarafından şiddetle desteklenen ve birbirini tamamlayan bir seri ulusal planların yapılması şarttır.

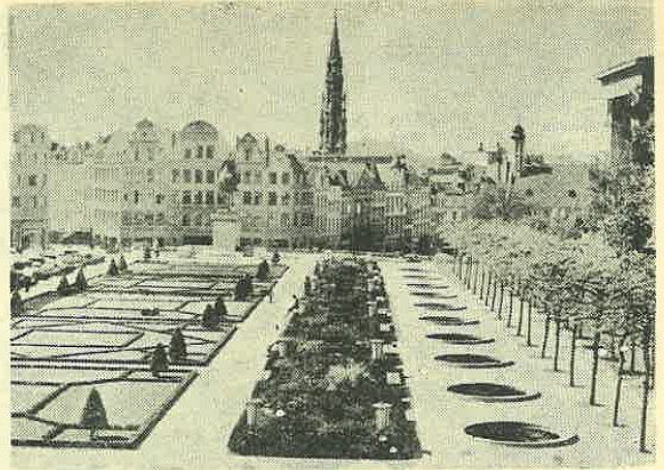
XIII. ifla kongresi

1948 yılında kurulmuş olan IFLA (International Federation Of Landscape Architects - Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu) Peyzaj Mimarisi konusunda dünyanın çeşitli ülkelerindeki aktiviteleri ve gelişmeleri tartışmak amacıyla, iki yılda bir olmak üzere Uluslararası kongre yapılmasını kararlaştırmıştı. Kuruluşundan bugüne kadar, Madrid (1950), Stokholm (1952), Viyana (1954), Zürih (1956), Vaşington (1958), Amsterdam (1960), Hayfa (1962), Tokyo (1964), Ştuttgart (1966), Montreal (1968) ve Lizbon (1970) şehirlerinden sonra, XIII. Kongre 4-7 Eylül 1972 tarihleri arasında Brüksel'de yapılmıştır.

Kongrede, bilimsel çalışmalar iki şekilde ele alınmıştır:

- 1) Kongre konusuyla ilgili tebliğlerin takdimi
- 2) Kongre üyelerinin de katıldığı çalışma gruplarının günlük toplantıları.

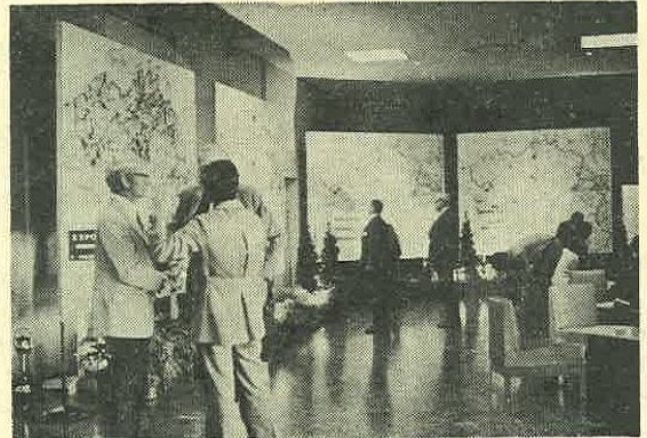
Planlama, Estetik, Peyzaj Mimarları arasında işbirliği, Peyzaj Mimarları, Ormancılar ve Tarımcılar arasında işbirliği, Ekoloji, Eğitim, Latin Amerika'da Çevre Düzenlemesi olarak yedi bölümde ele alınan konular, yedi ayrı çalışma grubu tarafından gözden geçirilerek, tartışmalar yapılmıştır.

- XIII. IFLA Kongresinin yapıldığı «Mont des arts» binasının ön bahçesi (Brüksel). Bahçe Profesör René Pechère tarafından düzenlenmiştir.

- Şehrin en canlı meydanlarından birinde, kongre üyelerinin trafik konusundaki eleştirisi. Ortada, Profesör René Pechère.

- Kongre Salonunda düzenlenen sergiden bir köşe.

TÜRKİYE PEYZAJ MİMARISI DERNEĞİNDEN HABERLER

- 6 Haziran 1972 günü, A. Ü. Ziraat Fakültesinde yapılan VII. Genel Kurul Toplantısında Yönetim Kurulu'na:

Başkan : Doç. Dr. Yüksel ÖZTAN
Genel Sekreter : Doç. Dr. Nizamettin KOÇ
Muhasip : Dr. Salih VURAL
Üye : Ziraat Y. Müh. Ekrem GÜRENLI
Üye : Asistan Metin BAŞAL

Denetleme Kuruluna

Üye : Erhan MERAM
Üye : Leylâ TAFTALI
Üye : Doğan TÜZÜN

Haysiyet Kuruluna

Üye : Doç. Dr. Aysel BAYRAKTAR
Üye : Aysen MADEN
Üye : Alaeddin EGEMEN
 seçilmişlerdir.

- Derneğimiz Üyelerinden Doç. Dr. Günel Akdoğan, Doç. Dr. Yüksel Öztan ve Doç. Dr. Aysel Bayraktar, 4-7 Eylül 1972 tarihlerinde Brüksel'de yapılan IFLA'nın XIII. kongresine katılmışlardır.

XIII. IFLA Kongresine katılan derneğimiz üyeleri (soldan sağa) : Doç. Dr. Aysel Bayraktar, Doç. Dr. Günel Akdoğan ve Doç. Dr. Yüksel Öztan.

- Derneğimiz Üyelerinden Ziraat Y. Mühendisi Fuat Tanrıverdi, Atatürk Üniversitesinde hazırlamış olduğu «Kuzeydoğu Karadeniz Yöresi Rekreatyon Planlamasında Peyzaj Etüdleri konulu Habilitasyon Teziyle Doçent Ünvanını kazanmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Almanya'ya gönderilen Ziraat Y. Mühendisi Türker Altan, Technische Universität Hannover, Institut für Landschafts Pflege Und Naturschutz'da, Doktorasını tamamlayarak doktor ünvanını almış ve yurda dönmüştür.
- Ziraat Y. Mühendisi Nur Sözen ve Ziraat Y. Mühendisi Yalçın Memlük A. Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarisi Bölümü Asistanlığına atanmışlardır.

basından haberler

● Peyzaj Mimarlığı konuları

YEŞİL SAHALAR YOK OLUYOR

26.4.1972
 Milliyet

SANAYİLEŞME ile birlikte izlediğimiz şehirleşmenin toplum açısından getirdiği belli başlı sorunlardan birisi, rekreasyon (boş vakitlerin değerlendirilmesi) sahalarının korkunç derecede daralması olmuştur. Helle şehirleşmesi bizdeki gibi bilimsel bir plânlamaya dayanmayan ülkelerde, insanlar için asgari gerekler arasında bulunan yeşil sahalara hemen tümüyle yer olmaktadır. Giderek insanla tabiat arasındaki denge tümüyle alt üst olmakta ve toplumda psikolojik gerginlikler ve rekreasyonel doyumsuzluklar yoğunlaşmaktadır.

Tabiatın hiç olmazsa karakteristik kesimlerini, flora ve faunasıyla tipik özellikler arz eden parçalarını insanın tahripkâr müdahalesinden kurtarmak için millî parklar tesisine gidilmiştir.

Ulaşım imkânlarının artması sonucu yıllık ve haftalık izinlerini geçirmek isteyen insanlar için millî parklar gerçekten son derece ilginç ve rahatlatıcıdır. Yabın hayvanlarının mevcudiyeti, ilginç tabiat peyzajı ile içiçe oluş, temiz hava ve sükûnet ziyaretçiler için paha biçilmez değerler olmaktadır.

Tabiatın kopmanın toplumsal dengesizliklerin artışı içindeki büyük payı gözden uzak tutulmamalıdır. Şehirleşmenin doğurduğu metropoliter bunalımları bizzat tabiatın içinde çözümlemenin tek yolu millî parklara gereken önemin toplum ve devletce verilmesidir.

22.5.1972
 Milliyet
 Özer ORAL

DÜNYANIN sayılı manzara mimarisi uzmanlarından Prof. Polakowski, «Ben İstanbul'u tarih ve su şehri olarak düşünüyorum. Dünyanın en güzel yerlerinden biri olan Boğaziçi bir büyük park olarak ele alınmalı, herkes parkın sahil yolunda rahatlıkla gezebilmelidir» demiştir. «İstanbul hızla büyüyen bir şehir. Şimdi ele alınmazsa, iş işten geçer. Benim elimde yetki olsa şimdi Boğaziçini millî park veya millî su yolu ilân ederim» diyor.

KÖPRÜ GÜZEL

Amerikalı uzman Boğaz Köprüsü'nün genel görünümü bozmayacağı kanısında. «Ancak» diyor. «Gazete ilânlarını okudukça endişe duyuyorum, çevre yolu üzerindeki arsa spekülasyonu Boğaz'ın görünümünü altüst edebilir. Önü alınmazsa, çeşitli tipte bina yığını ortaya çıkacaktır.»

ALMANYA ÇİÇEKÇİLİK REKORU KIRDI

22.5.1972

Yeni Adana

BATI BERLİN — Federal Almanya'da 16 yaşını aşkın her kadın veya erkek geçen yıl çiçek ve süs bitkileri için 60 D. Mark, yani yaklaşık 340.— TL. harcamıştır. Yayımlanan istatistiklerden anlaşıldığına göre, 10 yıl içinde Federal Almanya'daki çiçek tüketimi 3 misli artmış bulunuyor. Federal Almanya'da bir şehirden diğerine veya dış ülkelere çiçek göndermek üzere sipariş alan firmalar arasında, 5 milyon 800 bin sipariş ile Fleurop başta geliyor. Fleurop, bu yıl çiçek için yapılan hazırlamalarda yeni bir rekor kırılacağını tahmin ediyor.

Çiçek uzmanları arasında da bir nokta da şunlardan : Federal Almanya sadece tüketimi alanında değil, üretimi alanında da Avrupa'da başta yer alıyor. Nitekim 1969 yılında ait rakamlardan anlaşıldığına göre, Federal Almanya'nın yıllık çiçek sürümü 1 milyar 145 milyon Marka (yani takriben 4 milyar 600 milyon TL.) varıyor. Federal Almanya'yı sırasıyla, 993 milyon Mark (yaklaşık olarak 3 milyar 970 milyon TL.) ile Hollanda 835 milyon Mark (3 milyar 340 milyon TL.) ile de İtalya izliyor. Bu iki ülke ayrıca, Federal Almanya'nın bahçecilik ile ithalatında büyük paya sahip bulunuyor. 1969 yılında Federal Almanya'nın ithal ettiği 685 milyon Marklık (yaklaşık 2 milyar 740 milyon TL. lik) çiçek, çiçek soğanı ve süs bitkilerinin yüzde 65'i Hollandaya, yüzde 17 si de İtalya'ya isabet ediyor.

25.5.1972

Milliyet

Burhan FELEK

BİZİM gazetede okudum. Bir Amerikalı Profesör:

— Nedir bu Boğaziçi'nin hali... Hemen millî park yapmalı burasını... diyor.

Ve ondan sonra :

— Buralara evler yapılsa bu güzellik mahvolur... Şöyle olur, böyle olur... Karşıdaki şu yüksek binayı kim yapmış ? Nasıl şey bu ?...

Bir kere bizde Orman Kanunu mucibince artık şahıs malı orman yok... İşte Belgrad ormanları bir millî parktır. Ama muhafaza edemiyoruz. Benim ödüm kopar yangın çıkacak diye... Amerika'daki millî park muhafazasını görmeli... Öyle hareket etmeli.

Boğazın sırtlarına gelince :

Boğazın yalnız sırtları değil, sahili de yıllardanberi memleketin mevcut kanunlarına göre el değiştiren sahipli mülk olmuş... Bunların hâlâ yanmamış, yıkılmamış olanlarına «Eski Eserler Kurumu» damga vuruyor. «Eski eserdir, yıkılmaz» diyor. Yahut koruyup parselletmiyor. Ama sahibinden vergi alıyor ve daha da alacak. Yâni ortada yıllardanberi Türkiye'de teessüs edemeyen mülkiyet hakkına millî servet, eski eser, millî park, güzelliği koruma gibi vesilelerle ve belki de iyiniyetle tecavüzler devam eder durur. Ve yıllardır biz müsadere veya elkoyma gibi şeyleri önlemek,

mülkiyet haklarını korumak için maddeler koyarız. Ama her fırsatta bunu ihtâl niyetimizi, arzu ve hevesimizi saklayamayız.

Türkiye tezadlar memleketidir sayın profesör... Şu sizin beğendiğiniz köprü için de :

— «İstanbul'un güzelliğini mahvedecek.» diye bar bar bağırانlar bugün köprüye hayrandır. Şimdi bizim halk olarak, estetik olarak, sanatçı olarak ve devleti olarak iki şeyde birleşmemiz lâzım :

1 — Güzel nedir ve hangi güzeli millî güzellik olarak muhafaza edeceğiz ?

2 — Böyle yerler şahısların mülkiyeti altında ise onları zarara sokmadan bu güzel yerleri ve eserleri devlete nasıl maledeceğiz ? Bu olmazsa birçok aileler perişan olur. Ama kıymetler gene heder olur.

ANKARA'DA YEŞİL SAHALAR ARTTIRILACAK

1.7.1972

Hürriyet

ANKARA, (HA) — Belediye Başkanı Ekrem Barlas, yeşil alan bakımından batı ülkelerinin yanında çok fakir kalan başkentin «Yeşil Ankara» haline getirilmesi için büyük bir çaba içine girildiğini açıklamıştır.

Ankara Belediyesi Başkanı, son dört yıl içinde başkentin iki milyon metrekareye yakın bir yeşil sahaya kavuşturulduğunu, parklar açmak için sadece arsalar 250 milyon lira istimal bedeli ödendiğini söylemiştir. Barlas, Ankara'da son dört yılda 1 milyon 330 bin 759 metrekarelik 40 park, 82 çocuk bahçesi ve 145 dönümlük meydan, refüj ve yeşil alan meydana getirildiğini bildirmiş ağaç dikilmek suretiyle küçük bir orman haline getirildiğini bildirmiştir.

ANKARA TURİSTİK BİR TESİS KAZANIYOR

30.7.1972

Hürriyet

Metin YALMAN

— Her geçen gün nüfusu artan başkentin özellikle yaz aylarındaki ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla kurulan Kurtboğazi Barajı, bir yandan şehre su verirken, öte yandan da çevresindeki turistik ve spor tesisleriyle halka hizmet edecektir.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne hazırlanan bir projede, baraj çevresindeki 744 hektarlık arazinin turistik tesis ve spor tesisleri haline getirilmesi öngörülmüştür. Turistik tesislerden 90 bin kişinin yararlanabileceği hesap edilmektedir. Baraj, Ankara'ya 56 kilometre uzaklıkta, İstanbul - Ankara yolunda olması nedeniyle kara yolculuğu yapanların da dinlenmelerine yarayacaktır.

Halen ağaçlandırma işine baraj çevresine yoğun bir şekilde devam edildiğini bildiren Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, turistik tesis olarak öngörülen sahada, 1500 kişilik iki açık hava tiyatrosunun, eğlence sitelerinin, kır kahvesi, piknik yerleri, otel, motel ve kampların, oto parklarının inşa edileceğini bildirmiştir. Genel Müdürlük, bu işlerin özel sektör kanalı ile yapılacağını ve başkentlilerin büyük bir ihtiyacına karşılık vereceğini de bildirmiştir.

• Tabiatı koruma konuları

TÜRKİYE'DE ADAM BAŞINA 5 SANTİMLİK KIRI ŞERİDİ DÜŞÜYOR

24.4.1972

Milliyet

Turizm Bakanı Erol Yılmaz Akçal, «Türkiye'nin denize girmeye müsait kırsal uzunluğunun 1.520 kilometre olduğunu» açıklamıştır.

Çeşitli bölgelerde kırsal uzunlukları şöyledir :

Doğu Akdeniz Bölgesi : 262.600 metre, Batı Akdeniz Bölgesi : 213.275 metre, Güney Batı Anadolu Bölgesi : 66.000 metre, Ege Bölgesi : 101.525 metre, Marmara Bölgesi : 433.725 metre, Batı Karadeniz Bölgesi : 17.600 metre, Orta Karadeniz Bölgesi : 245.700 metre, Doğu Karadeniz Bölgesi : 95.350 metre, Van Gölü Bölgesi : 84.860 metre.

Nüfusu 35 milyon olan ülkemizde adam başına yaklaşık olarak 5 santimetre kıyı şeridi düşmektedir.

1.5.1972

Milliyet

Zerrin ALNAR

Dünya Tabiatını Koruma Vakfı yöneticileri, dünyada sadece Urfa'nın Birecik ilçesinde 35 tane kalmış olan «Kelaynak» kuşunun neslinin tükenmesini sağlamak ve gerekli maddi yardımı yapmak için bugün Türkiye'ye gelecektir. Dünya Tabiatını Koruma Vakfı yöneticilerinden Bay Savage, nesli tükendiği sanılan kuşun resmini görünce durumu vakfın merkezine iletmiştir. Bunun üzerine Vakfın Yönetim Kurulu İkinci Başkanı Dr. Hoffmann'ın, kuşların bulunduğu bölgede inceleme yapması kararlaştırılmıştır. Birecik'e gidecek olan Dr. Hoffmann'a Milli Parklar Dairesi Müdürü Zekâi Bayar ve Salih Acar da eşlik edecektir.

SAHİLLER HALKIN OLMALI

14.6.1972

Cumhuriyet

Ord. Prof. Dr. Sadi IRMAK

Bu sütünlarda «Sahiller halkın olmalıdır» tezini ilk olarak ortaya atışımızdan bu yana 22 yıl geçmiş bulunuyor. Gelip geçen iktidarlar zaman zaman bu sloganı benimsemiş görünmekle beraber, ortaya pozitif bir eser koymamışlardır. Ve sahil yağması en zalim şekliyle sürüp gitmektedir. Bu arada bir milletvekilinin verdiği kanun teklifi de meclis komisyonlarından bir türlü çıkamamaktadır. Atalarımızın kendi keyifleri için sürdürdükleri Leb'i derya İptilâsı şimdi görülmemiş Spekülâsyonlara konu olmaktadır. Aslında, nasıl denizler özel mülkiyete terkedilemezse, onun bir devamı olan sahiller de özel mülkiyete bırakılamaz.

Oysa sahiller yağma edilip çirkin binalarla kapandıkça, bu nimetlerden halkın faydalanması hemen hemen imkânsız hale gelmektedir. Bir örnek olarak İstanbulu ele alırsak, dört yanından denizle çevrili o-

lan bu şehirde, büyük halk kütleleri fiilen denizden uzaklaştırılmış durumdadır. Boğaziçinde ve Haliçte tesadüfen boş kalmış olan kıyı parçalarını bile koruyamamaktayız ve buralarda hâlâ yeni binaların yapılmasına imkân veremekteyiz. Öte yandan büyük şehirlerin gelecekteki tabii yayılma alanlarında da kıyıları süratle yağma edilmektedir. Silivri ile İzmit arası, müstakbel on milyon nüfuslu İstanbulun tabii yayılma alanı oldukları halde köy muhtarları paha biçilmez sahilleri kolaylıkla ve bir kayda bağlı olmaksızın parselleyip elden çıkarmaktadır.

Yarın bu kıyıları İstanbul'a mutlaka lâzım olacaktır. O zaman bunları değer pahasına kamulaştırmaya devletin hazinesi kâfi gelmeyecektir. Sahil yağması bütün vatan yüzeyinde hızla sürdürülmektedir. ve bu muazzam spekülâsyondan devlet hazinesi istifade edememektedir. Bu söylediklerimiz elbette özel mülkiyet hakkı ile çelişir değildir, her hak gibi mülkiyet hakkı da kamu yararı ile sınırlıdır. Bu iki yarar çarpıştığı zaman, elbette kamu yararı üstün tutulacaktır.

Durum bu iken, bu konu ile ilgili kanun teklifinin bir türlü sonuçlandırılmaması hüznün vericidir. Şüphe etmiyoruz ki millet vekillerimiz konuyu yavaştan alıyorsa özel çıkarlardan yana oldukları için değil, davanın sağlık, estetik ve şehircilik yönlerinden olan önemine gereği kadar vakıf olmamalarından ileri gelse gerektir. Bu satırlarla, yirmi iki yıldan beri kendimize bir dâva edindiğimiz problem bir defa daha ve açıklıkla dile getirdiğimizi umuyoruz.

Bize öyle geliyor ki bu reform, yapılması düşünülen reformların en acil olanlarından birisidir. Çünkü bu reform, er geç yapılacaktır. Yalnız ne kadar geç kalırsa mali ve sosyal külfeti o kadar artacaktır. Sosyal zorunlukları takdir eden milletvekillerimizden, bu himmeti beklemek milletimizin hakkıdır.

DAHA «TEMİZ» BİR DÜNYA İÇİN

22.6.1972

Milliyet

Sami KOHEN

Ev ve fabrika bacalarından çıkan dumanlar, otobüs ve otomobillerin saldırdığı egzoz, etrafa saçılan çöpler, taşan kanalizasyon, denizi dolduran atıklar.

Toz, duman, pislik...

İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerimizin başlıca sorunlarından biri bu.

Aynı sorun, benzer veya değişik şekillerde bütün dünyada mevcut. Özellikle Birleşik Amerika ve Avrupa gibi sanayileşmiş ülkelerde insanlar, baca dumanlarından, egzozdan hastalanıyor, ölüyor veya daha az yaşıyorlar... Nehirler, hattâ denizler kullanılmaz hale geliyor. Balık ve diğer hayvan çeşitleri yok oluyor... Ormanlar, yeşil sahalar ortadan kalkıyor...

Hızlı nüfus artışı, endüstrileşme ve şehirleşme, gelişme halindeki ülkelerde de, aynı sorunu hissettirmeye başlıyor.

İşte Stockholm'da düzenlenen Çevre Sorunları Konferansı, uluslararası kuşkunun ve işbirliği arzusu-

nun bir sonucudur. Birleşmiş Milletler çerçevesinde yapılan bu 11 günlük konferansta, «Tek bir toprak» sloganı kabul edilmiştir. Bütün uluslar, milliyet farkı gözetmeksizin, bu dünyanın daha temiz ve rahat yaşanır hale getirilmesi için elele verecekti.

Stockholm konferansında esas görüş ayrılıkları, «zenginler» ile «fakirler» arasında ortaya çıktı. Zengin sanayi ülkeleri, az gelişmiş Asya - Afrika ülkelerinden meselâ nüfus kontrolü gibi konularda bazı «fedekârlıklar» bekliyordu. Halbuki, fakir ülkeler için çevre sorunu, ikinci plânda geliyordu. Bayan Gandhi'nin dediği gibi, «aç insanlara hayvanların korunmasından, pislik içinde yüzen insanlara hava ve denizin temiz tutulmasından nasıl söz edilebilir?» Gerçekten, «üçüncü dünya» delegelerinin çoğu zengin ulusların temsilcilerine, kendi ülkelerinde esas sorunun (çevre sorunundan önce), açlık, sağlık ve mesken problemleri olduğunu anlatmaya çalıştılar, dünyada bazı bölgelerin temiz tutulması için ekonomik kalkınmayı frenleyemeyeceklerini de söylediler.

KONYA'NIN KARAPINAR'I KUMDAN KURTULUYOR. 160 BİN DEKARLIK ÇÖL ORMAN OLACAK

3.6.1972

Milliyet

KONYA (HA) — Uzun zamandan beri Konya'nın Karapınar ilçesi erozyon sahasında yürütülen çalışmalardan sonra bir milyon dekarlık araziye tehdit eden «Çölleşme» kısmen ortadan kalkmış, kumlu arazi ağaçlarla kaplanmaya başlanmıştır.

Son 10 yıldan beri bölgenin çeşitli yerlerinde erozyon önleme çalışmaları yapan uzmanlar, bu konu ile ilgili olarak «Saha rüzgâr kırıcıları ve kanallarla çevrilerek ıslâh edilmiştir. Ancak çölde ekim yapılmaya başlanmış, bu arada ağaçlandırma çalışmalarına da hız verilmiştir» demişlerdir.

Çöl olmaktan kurtulan ve verimli bir arazi haline getirilmeye çalışılan Karapınar erozyon sahasına bugüne kadar 60 bin fidan dikilmiş, ilgililer fidan sayısının önümüzdeki yıl 100 bine ulaşacağını söylemiştir.

KIRLI HAVA KONFERANSINA BİR VELİAHT, 5 DEVLET ADAMI KATILIYOR

4.6.1972

Milliyet

Tünkyenin de katıldığı Birleşmiş Milletler «Çevre Sorunları Konferansı» yarın Stockholm'da açılacaktır. Konferansa 130 memlekete mensup 1500 delegé, oy hakkı olmayan 300 resmi gözlemci, 1100 gazeteci, 380 Birleşmiş Milletler mensubu katılacak; ayrıca organizasyon komitesinde 250 İsveçli çalışacaktır.

Türkiye'nin de 15 kişilik bir heyetle katılacağı Birleşmiş Milletler Çevre Sorunları Konferansına Hindistan Başbakanı İndira Gandhi, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kurt Waldheim, Belçika Veliahdi Prens Albert, İsrail Dışişleri Bakanı Abba Eban gibi tanınmış devlet adamları yanında, Amerikan heyeti ile bir za-

manların çocuk yıldızı Shirley Temple de katılacaktır.

ANKARA'NIN HAVASI, 1973 KIŞINDA KISMEN TEMİZLENMİŞ OLACAK

25.6.1972

Cumhuriyet

ANKARA, (a, a) — Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Nuri Kodamanoğlu, kısa ve uzun vadeli alınan tedbirlerle, önümüzdeki kış mevsiminden itibaren Ankara'nın havasında hissedilir oranlarda bir temizlenme görüleceğini bildirmiştir.

«Çalışmaların önemle sürdürüldüğünü» belirten Kodamanoğlu, daha sonra şunları söylemiştir:

Valilik ve Belediye ile de işbirliği yapılarak, yakıtların daha iyi yakılması suretiyle duman oranının düşürülmesi, baca ve ocakların ıslâhı, bu konudaki yönetmenliğe apartımanı yönetici ve kapıcılarının tam riayet etmeleri sağlanacaktır.»

Türkiye Hava Kirlenmesiyle Savaş Derneği Başkanı Şinasi Özdenoğlu da, dün Bakan Kodamanoğlu'na Ankara'da hava kirlenmesi konusunda hazırladığı bir raporu vermiştir.

İSLÂM'DA ORMAN YAKMAK GÜNAHTIR

25.6.1972

Milliyet

Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN

«Milli Parklar ve Tabiatı Koruma Kanunu» nun Meclise verildiği ve Türkiye ormanları sorunlarının aktüel niteliğini sürdürdüğü bugünlerde, İslâm'da «Ağaç ve Orman Sevgisi» üzerinde durmanın yararlı olacağı kuşkusuzdur.

İslâm dininin başlıca kaynakları olan kitap ve sünnet'te (Kur'an ve Hadis) Allahın ve Hz. Muhammed'in buyruk ve öğütleri arasında, ağaç, orman ve bahçe gibi taibat zenginlik ve nimetlerini sevmek ve benimsemenin de yeri ve değeri vardır.

Orman ve ağaç, insana çalışma, canlılık ve hareket gücü kazandıran bir tabiat kaynağıdır. Onların ruh okşayan yeşilliği, gönüle ferahlık veren serinliği, sınırları yumuşatan kuytuluğu ve huzuru, sonra da kasveti, umutsuzluğu dağıtan havası da eşi bulunmaz bir moral güçtür. «Yeşil, murat rengidir.» diyen atalarımız gerçekten haklıdır.

ANKARA'NIN SİNEK YUVASI KIZILAY'A 2 KİLOMETRE UZAK

12.9.1972

Hürriyet

ANKARA, (HA) — Ankara'yı sık sık tehdit eden sel sularının çevreye yayılmaması amacıyla 1960 yılında inşa edilen Dikmen Kuru Barajı başkentin kara ve sivrisinek yuvası olmuş, bütün mücadelere rağmen burada üreyen haşereleri yok etmek mümkün olamamıştır.

Ankara'nın göbeği olarak bilinen Kızılây'a sadece iki kilometre uzaklıkta bulunan Dikmen Kuru Barajı'nda bu yıl 5 kişinin boğulduğunu belirten çevre halkı,

ne yaz ne kış pencerelerimizi açamaz, balkonlarda oturamaz olduk, bu derdimize bir çare bulmak için baş vurmadığımız kapı kalmadı» demiş ve Kuru Barajın toprakla doldurulması için imza toplamaya başlamışlardır.

TOPRAK VE KIYI MÜLKİYETİ ÜSTÜNE

14.9.1972

Milliyet

Prof. Dr. Cahit TANYOL

Kıyılar, göller, denizler, halkın sağlığına ve dinlenmesine elverişli olan bütün yerler, yollar, park ve plâj alanları hiç bir zaman ne özel mülkiyete geçebilir ve ne de bir takım zümrelerin tasarrufuna bırakılır.

Vatanımızın üç tarafı denizdir. Kıyılarımız dünya'nın en güze plâj alanları ile süslenmiştir. Nüfusumuz, kırk milyona yaklaşmaktadır. Yani bugün Anadolu Türkiyesinde oturan insanların sayısı, Osmanlı İmparatorluğunun geniş toprakları üzerinde oturan insan sayısına hemen hemen denktir. Üstelik günümüzün insanları, dünkülere nazaran denizi bir ihtiyaç haline getirmişlerdir.

Bugün halkın bu ihtiyaç karşısında kıyılar, açık-gözler tarafından parsel parsel ele geçirilmiş ve deniz tel örgütlerle kapatılmıştır.

Uzağa gitmeye lüzum yok; şu burnumuzun dibindeki Üsküdar ve Moda'da halkın, ıbrakalım denize girmek, denizi görmek hakkı bile özel kişiler ve kulüpler tarafından kontrol altına alınmıştır. Halkın nefes alacağı doğal park yerleri parsel parsel satılmış; üstüste yapılan apartmanlarla bir Çin Seddi gibi, denizin yolları ve kıyıları halka kapatılmıştır. Moda iskelesi, herkesin gözü önünde harıl harıl doldurulmakta ve Allahın bir kulu gelip bu işle ilgilenmemektedir.

Denizler, kıyılar ve göller ortaklaşadır. Herkesin onlardan eşit hakkı vardır.

EROZYONA KARŞI 60 MİLYAR LİRA GEREKLİ

28.10.1972

Milliyet

YAKIT problemi hakkında bir rapor hazırlayan «Türkiye Ziraat Odaları Birliği» yurdumuzda halen yılda 14 milyon ton «Tezek»in yakıt olarak kullanıldığını açıklamıştır.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin ilgili bakanlıklara gönderilen raporunda, halkın yakıt enerjisinin yüzde 58'inin odun ve tezekten karşılandığını, bunun ekonomiye büyük zarar verdiğini belirtmiştir. Raporda, odun ve tezeğin yakıt olarak kullanılması sonucu meydana gelen erozyon sorununun halli için 60 milyar liraya ihtiyaç olduğu bildirilmiş, Raporda özetle şu hususlar yer almıştır.

Türkiye yıllık orman emvali üretiminin yüzde 83'ü yakacak odun olarak kullanılmakta, ancak yüzde 17'si endüstride değerlendirilmektedir. Oysa dünya ortalamasına göre, odunun yüzde 56, 50'si endüstriyel odundur.

• Şehircilik konuları

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ

5.7.1972

Milliyet

Belediyelere kanunla yüklenen görevlerin belli bir düzeyde yapılmasını istiyorsak, aynı oranda kaynak sağlamamız gerekir. Hızlı nüfus artışı ve şehirleşmenin yanında belediye sayısındaki anormal yükselme vb. nedenler bütün belediyelerimizin mali kaynak bakımından dayanma güçlerini son sınırına getirmiştir. En akla yakın ve hak duygularını sarsmayan çözüm, belediyelerin ve devletin yaptığı görevler sonucu taşınmaz malların değer ve rant artışlarından belediyelerin de pay almasıdır.

ANKARA BOL SUYA 48 YIL SONRA KAVUŞACAK

9.7.1972

Hürriyet

Hüseyin EZER

Başkent'in susuzluktan kıvrandığı bu günlerde Sular İdaresi yetkilileri, vatandaşlara su yerine verilebilecek bir cevabı nihayet bulmuştur. Yetkililere göre, bugünkü su sıkıntısının bütün kabahati 1930'da Atatürk'ün daveti üzerine Türkiye'ye gelerek, Ankara'nın kuruluş plânını 1950'ye göre çizen meşhur mimar Jansen'de dir. Jansen, Ankara'nın su şebekesini 160 bin nüfuslu bir şehre göre çizmiş, oysa bugün Ankara'nın nüfusu 1 milyon 300 bin olmuştur.

Ankaralıları su yerine cevap veren yetkililer, cevaplarına şunları da eklemişlerdir :

— «Hâlen Çankaya Köşkünde bile su sıkıntısı var. Köşke ancak damlıyormuş gibi su veriliyor. O da köşkteki günlük temizliğe ancak yetebilir. Muhafız alayı ve sefaretler dahi çoğu zaman bir damla su bulamıyorlar.

Yetkililerin verdiği bilgiye göre, «Eğer Ankara-lıları dişlerini sıkabilirlerse» hâlen bitmiş olan ve gerçekleştirilmesi için 5.5 milyar lira gereken «Büyük su projesi» başkent'in su derdini bundan 48 yıl sonra 2020 yılında çözecektir.

İSTANBUL'UN KLÂSİK GÖRÜNÜMÜ TARİHE KARIŞIYOR

26.5.1972

Milliyet

ÖNÜMÜZDEKİ seneler içerisinde bir yanda Boğaz Köprüsü, diğer tarafta yapılmakta olan yeni otellerin yüksek binaları, İstanbul'un asırlardan beri minareler ve yangın kuleleri ile çizili klâsik silüetini değiştirecektir.

Nitekim, yirmi dördüncü katı tamamlanan Tak-sim'deki Sheraton oteli'nin sivriliği şehrin her köşesinden hem görünür, hem de dikkatini çeker olmuştur. «İntercontinental» ve «Tepebaşı» otelleri de «Gökde-len»ler şeklinde yükselince, şehrin silüeti daha da değişecektir.

İSTANBUL'DA DAĞLAR TEPELER SATILIYOR

21.5.1972

Milliyet

Yazan : Güngör GÖNÜLTAŐ

İSTANBUL ve çevresindeki dağ, tepe,  bayır gibi imar plânı olmayan iskân sahası dıőındaki bazı  b y k arazi parçaları İmar Kanununa aykırı olarak özel şekilde parsellenerek «hisseli tapu» yolu ile dar gelirli vatandaşlara satılmaktadır.

Çoğu taksitle satılan arsalar im r mevzuatına aykırı ve n zım plân ilkelerine ters oluőlar içinde geliş güzel kaçak ve ruhsatsız  binalarla dolmaktadır.

TÜRKİYE'NİN EN MODERN KENTİ ÇORUM C VARINDA KURULUYOR

15.8.1972

Hürriyet

Avrupa ve Amerika'da  n yapan  ehircilik uzmanı ve mimar Behruz  inici,  orum'a dört kilometre mesafede yeni bir  ehir kurmak üzere yaptığı çalışmaları tamamlamış, «   yıla kadar  binlerce kişinin yaőıyacađı bir kenti inşa edeceğim. Türkiye'nin hatt  belki dünyanın en modern kenti, yakında  baőkente 250 kilometre uzaklıkta yükselecek» demiştir.

Çinici, «Türkiye'nin örnek kentini inşa ediyoruz. Bu sadece bir yerleőme mahalli olmayacak, insanların mutlu yaőayacađı bir kent haline de gelecek» demiştir. «Evlerin projelerini  halkla beraber düőündük. On altı tip üzerinden kurulacak konutlar, eski Türk evlerinden esinlenerek asrımızın mimarisine uydurulmuőtur» demiştir.

Jeolojik incelemeler sonucunda sadece sağlam bölgelerde inőaatın yapılacağını, diğer bölgelerin ise Cehti ağaçları'ndan ormanlarla donatılacağını bildirilen  inici, konutların duvarlarının bir aya kadar hizmetine açılacak portatif fabrikasında yapılacağını söylemiő, şöyle demiştir: «Konutlarda bütün mesele az yerden çok istifade esasına dayanmaktadır. Yapılacak evler, karı - koca ve  beő çocuğu  barındıracaktır.»

YASA A RAğMEN 55 BİN GECEKONDU YAPILDI

28.5.1972

Milliyet

Güngör GÖNÜLTAŐ

KANUNLARIN açık ve kesin yasaklarına rağmen, İstanbul'da son altı yıl içinde yaklaşık olarak 55 bin yeni gecekondu daha yapılmış ve yüzü aşkın yeni gecekondu mahallesi kurulmuştur. İlgililer, «Kesin gecekondu ve mahalle sayısının hava fotoğrafları alındıktan sonra belli olacağını» açıklamıőlardır.

Eski gecekondu bölgelerinin artan yoğunluğu nedeniyle gecekondu yapımı büyük bir süratle İstanbul'un Boğaz sırtlarını da içine alarak bütün kırsal bölgeye yayılmış ve  ehri dıőarıdan sarmıőtır. 30 Temmuz 1966'da yürürlüğe giren «Gecekondu Kanunu» soruna eğilmesi gereken kuruluşların raflarında kalmıştır. Gecekondu simsarları, Hazineye, Belediyelere  zel şahıslara ve vakıflara ait arsaları  det  yağma

etmişlerdir. Çoğu  zel parsel asyonla satılan bu arsalar, kısa süre içinde kaçak  binlerce bina ve gecekondu ile dolmuő, düzensiz ve  baőboő yerleőme alanlarına d nm ő r.

ÇUKUROVA'DA END ST Rİ KURULUŐLARI TARIM İÇİN BÜYÜK BİR TEHLİKE YARATIYOR

31.7.1972

Cumhuriyet

ADANA (Cumhuriyet Bürosu) — Adana Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarisi Kürsüsü  ğretim  yesi Doç. Dr. Yüksel  ztan, endüstriyel kuruluşların tarımsal alanlar yönünden tehlikeli olmaya  azladığını iddia etmiştir.

« ok yakın bir süre sonra (takriben yirmi yıl), beş milyon nüfusa sahip olacak Çukurova'nın esas itibariyle kırsal niteliğinden endüstriyel bir niteliğe dönüőümü birçok problemleri de  birlikte getireceğinden, (tarımsal arazi kaybı, gecekondu yerleőimi, toprak, hava ve su kirlenmesi,  bitki örtüsünün tahribi, arsa spekulasyonu v.b. gibi)  ok kuvvetli bir arazi kulanıő proğramı ile  ehircilik açısından yeni anlayıőları kapsayan bir çalışma şarttır. Endüstriyel geliőimin ve  her türlü yeni yerleőmelerin, tabiatın gerek kendi  b niyesi için de gerekse insan tabiatı arasındaki  biyolojik dengeyi bozmayacak bilinçli düzende olması titizlikle uygulanmalıdır.  ukurova'nın bereketli toprakları endüstri devrine terk edilmemelidir.

«Daha şimdiden endüstriyel kuruluşların Tarsus - Adana karayolunun hemen güneyindeki birinci sınıf araziye sahip ova kısmında yer almaya  baőlamasını, tarımsal alanlar yönünden büyük bir tehlikenin  belirtileri olarak görüyoruz. Bu tehlikenin önümüzdeki yıllarda da devam edeceğini, hatt  Adana - Ceyhan ve Adana - Karataő yolu üzerinde bir kuőak şeklinde  ehri güneyden çevireceğini tahmin etmek yanlış olmasa gerektir.

Gerek  ehirsel ve gerekse bütün Çukurova'yı kapsayan bölgesel endüstri kuruluőlarının, ister istemez tarımsal alanların aleyhine birçok pl nsız yerleőmeleri de  birlikte getireceği kaçınılmaz bir sonuç olacaktır. Sadece endüstriye yönelmiő bir plânlama anlayışı ile tarihimizin armağanı olan Çukurova'nın tarımsal hazinesi için tamiri imkânsız, büyük tehlikelerin eőiiđinde olacağımızı hatırlatmak isteriz. »

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ'NİN DEV BİNALARI YANINDA, ESKİ ANKARA EVİ «NAZAR BONCUĞU» GİBİ KALDI

5.11.1972

Hürriyet

Metin YALMAN

— Hacettepe'de koskoca bir semt istimlak edilerek, Hacettepe  niversitesi'nin dev binaları yükselirken, mütevazi k  c k bir eski Ankara evi nazar boncuğu gibi ortada kalmıştır...

Rektörlük binasının yanındaki bu ev için «PERİ-LİDİR... KAZMA VURULMAZ...» gibi dedikodular bile

edilmiştir. Ancak bütün bu dedikodular devam edersun, ev sahibi ile Üniversite, istidlâk bedeli üzerinde mahkemelik olunca dev binaların yanında bir harebeliğe dönen eski Ankara evi sırtır olmuştur...

• Turizm Konuları

KEBAN GÖLÜNÜN ALTINDA KALACAK CAMİLER TAŞINIYOR

9.11.1972

Bayrak Gazetesi

KEBAN Barajının altında kalacağı anlaşılan iki tarihi camî taşları numaralanarak sökülme suretiyle dört kilometre uzaklıkta başka bir alanda yeniden kurulacaktır.

Bölgede 15'inci yüzyılda yapılan eski «Pertek Yukarı» ve eski «Pertek Aşağı» camileri Devlet Su İşleri, Vakıflar, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünün ortaklaşa yaptıkları yardımlarla taş taş sökülerek nakledilmektedir.

Her iki caminin bir kubbeli haremî, üç kubbeli son cemaat mahalli ve sağda minaresi vardır. Camiler iki renkli taşlarla yapılmıştır.

TARİHİ İHLAMUR KASRI ÇÖKÜYOR

3.11.1972

Milliyet

İSTANBUL'un en güzel eski eserlerinden biri olan «İhlamur Kasrı» yılların adamsendeciliği yüzünden her geçen gün kötü sona yaklaşmaktadır.

1850 yılında Sultan Mecit tarafından «Av Köşkü» olarak yaptırılan İhlamur Kasrı, Cumhuriyet döneminde İstanbul Belediyesine verilmiş ve Tanzimat Müzesi olarak kullanılmıştır. Büyük ve son derecede güzel bir bahçenin içinde 225 metrekarelik bir alana kurulu kasır, yıllarca onarımı yapılmadan kullanıldığından tahrip olmuş ve bu nedenle içindekiler Yıldız'a taşınarak, İbina Millî Saraylar Müdürlüğüne bağlanmıştır.

Yıllardan beri tabiat olaylarının ıhşımına terk edilen şehrin bu güzel eski eseri hakkında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu «Bahçesi ile birlikte korunması gerekli eski eser» kararı almıştır. Bu karara rağmen, yapıt gene de ihmal edilmiş, bahçesi bozulmuş, bahçe kapıları ve binanın dış duvarları harap olmuş, kapı üstlerindeki fenerlerin sadece paslanan demirleri kalmıştır.

İstanbul'un bahçe mimarisi, ile sayılı örneklerinden biri olan bahçesinde bugün tavuk kümesleri olan kasır hakkında Millî Saraylar Müdürlüğü şu bilgiyi vermiştir :

«İstanbul Belediyesinden bize devredilirken son derece haraptı. Acil olarak çatı kısmını onardık ve akıntılarını durdurduk. Bu yıl bütçeye onarım için ödenek konulmuştur.»

TÜRKİYE'YE GELİN

28.5.1972

Milliyet

TÜRKİYE'nin ilk beş yıllık plânı için 1961'de özel olarak Belçika'dan getirilip rapor hazırlatılan ve halen Belçika Yüksek Komiseri M. Houlot Türk tu-

rizmiyle ilgili olarak çok önemli bir noktaya parmak basıyor : «Türkiye'ye parayı kitle turizmi kazandırır. Zengin turiste dikkat edin, fakat kitle halinde gelen orta halli Avrupalı sizi zengin eder.»

«Türkiye turizmin faydalarını yeni yeni anlamaktadır. Yeni gayret sarfediyorsunuz. Bundan dolayı hâlâ piyasaya çıkamadınız. Biraz yavaş gidiyor ancak, turist için yapılan bir kampanya ve yatırım en aşağı beş yıl sonra sonuç verir.»

«Renkli resimlerle çekilen turisti, yatıracak yer bulamazsanız, bir daha gelmez. Turist her yıl yeni bir yer arar. Türkiye yatırımlarını ve reklâmını paralel yürütürse, bu dalgayı kaçırmaz. Ama programsız giderse, çok geç kalırsınız.»

Türkiye Avrupa turizmine yeni yeni adımlarını atmaktadır. En dikkatli gidilmesi gereken devrededir. Orta Doğu savaşının kesinlikle bittiği gün, Orta Doğu'ya yeniden büyük bir akın başlayacaktır. Ne olursa olsun, hâlâ Akdeniz ve Pasifik iki önemli turizm merkezi olarak devam etmektedir. Türkiye'yi besleyip zengin edecek kadar insan vardır daha.»

«Türkiye'ye gelin, sözü hiç mânâ ifade etmez. İspanya gibi yapın. Onlar Costa Del Sol, Costa Brava gibi bölgelerini ayırdılar ve durmadan oranın reklâmını yaptılar. Bugün herkesin ağzında bu yerlerin adı var, İspanya'nın değil. Siz de Kuşadası'nı Antalya'yı veya Bodrum'u ele alıp lânse edin. Çok fayda göreceksiniz.»

İSTANBUL'UN GÜZELLİĞİNDEN TAM YARARLANAMIYORUZ

12.7.1972

Milliyet

BEN İstanbul'u çok seven ve beğenen bir genim. Adeta bu tarih ve tabiat şehrine aşığı. Ve bu güzellikleri gören kim olursa olsun onun da beğeneceğinden eminim. Hele yurdumuza dışardan gelen turistler Boğazın güzeliğine hayrandırlar. Ben de fırsat buldukça Boğaza gider o nefis manzarayı bol bol seyreder, temiz ve püfür püfür esen havasını ciğerlerime doldururum, sahilde bir bardak demli bir çay içmeyi çok şeylere değişmem.

Fakat dün (8.7.1972) öyle bir durum oldu ki, çok üzüldüm. Tam Rumelihisarının önünden geçiyordum, saat 16.45 idi. Birden bu tarihi surların içini görmek istedim ve giriş kapısına yöneldim. Fakat birden karşıma koskoca demir kapılar çıktı ve duvarda da bir levha : Müze 16.30'da kapanır, ayrıca Pazar günleri de kapalıdır.

Şimdi soruyorum, bu yaz günlerinde hava 19.30, hattâ, 20'ye kadar aydınlık olduğu halde bu müze hiç olmazsa niye 18'e kadar açık olmaz. Bu milletin işi gücü yok mu, niye öğle sıcaklığında gezsin, niye böyle bir Cumartesi günü kapıdan ters yüz olsun. Benim gibi yüzlerce turist de kapıdan döndü. Pazar günü de kapalı olduğuna göre o turistlerin belki başka günü de yoksa bu güzelim şaheseri göremeden gidecekler.

Türkiye Öğretmenler Bankası

- Yurt Sathına Yayılan Şubeleriyle
Bütün Bankacılık İşlerinizde Emrinizdedir.
- Tahsil Boyunca Aylık Gelir,
Zengin Para İkramiyeleri

TÜRKİYE ÖĞRETMENLER BANKASI

MARLA Kollektif Şirketi

M. Kemal Veliagagil ve H. Tahsin Veliagagil

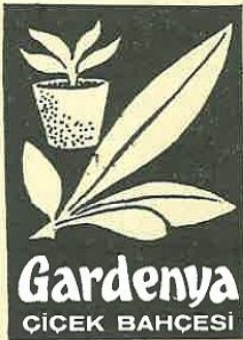
P. K. 23 - ANTALYA

Telefon : 11 74

PEYZAJ PLANLAMALARINDA BİTKİSEL MATERYAL OLARAK :

Anemone blanda
Cyclamen cilicicul
Cyclamen neopolitum
Eranthis cilicica
Fritilaria imperialis

Galanthus
Gladiolus sp.
Leucojum aestimum
Lilium candidum
Tupila appeldorn

RİNO DISPERATI

FATİH CADDESİ, İMAR SOKAK No. 4
YALOVA

Telefon : 3 7 4

TÜRKİYEDE İLK DEFA OLARAK SİSLEME İLE ZEYTİN VE
SÜS FİDANI ÜRETİMİ.

GARDENYA ÇİÇEK BAHCESİ

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

KARININ %75'İNİ
ECEDAD YADIGARI
VAKIF ESERLERİNİN
BAKIMI VE ONARIMINA
AYIRAN BANKA

İTİMAT,
EMNİYET
VE
EBEDİYET DEMEKTİR

A. O. Ç.

A. ORMAN ÇİFTLİĞİ

- Çeşitli Süs Bitkileri ve Yetkili Teknik Elemanları ile Bahçe ve Peyzaj Mimariği Uygulamalarında Hizmetinizdedir.
 - Pastörize Süt ve Mamulleri
 - Besili Tavuk ve Koyunları
 - Günlük Yumurta
 - Nefis ve Yıllanmış Kalite Şarapları
 - Taze Meyve, Meyve Suları ve Sebzeler
- İçin A. O. ÇİFTLİĞİ'ni tercih ediniz.

Telefon : 13 15 40

Süs Bitkilerinde

Yaprak bitleri ve Kırmızı örümceklerle
Sistemik tesiri ile uzun ve kat'ı
netice sağlayan

Metasystox R

Lâlecilikte

Lâlelerdeki yanıklığa
(Botrytis tulipae)

Pomarsol forte

BAYER TARIM İLAÇLARI SANAYİ Ltd. Şti. P. K. 18

Tophane - İSTANBUL
Tel. : 49 09 95

ADANA ATERMİT FABRİKASI

EMİN ÖZGÜR

Her Türlü İnşaatlarınızda,
Bina Cephelerinde
Ev, Fabrika, Hangar ve Ahır Kaplamalarda
Gölgelek ve Pergola Tesislerinizde,
Otopark, Çocuk Bahçeleri ve Perdeleme Tesisleriniz için
ADANA ATERMİT'i Kalite ve Sağlamlığın Garantisidir.

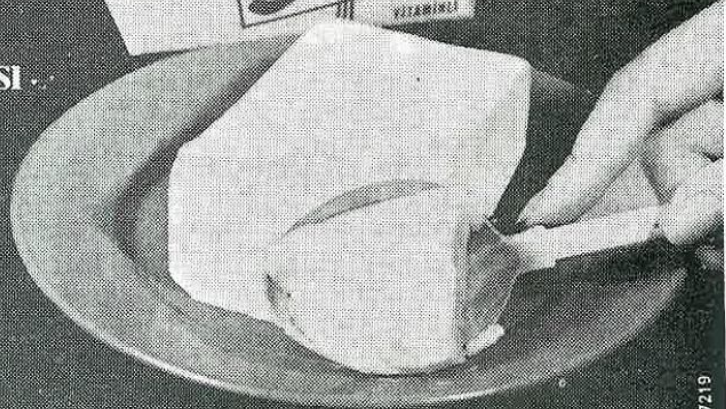

Nefis bir domates biber dolması.Özel bir lezzet katılmış.

Sana lezzeti!

Usta ellerde doldurulmuş
tadı damakta kalacak...
enfes domates biber dolması..
Sana lezzeti katılmış.
Afiyet olsun!...

Sana yemeklerinize tad
mmm... ne tad...

**PARANIZIN
İSTİKBALİNİZİN
EMNİYETİ**